

[redacted] BD/WODC/EWB

---

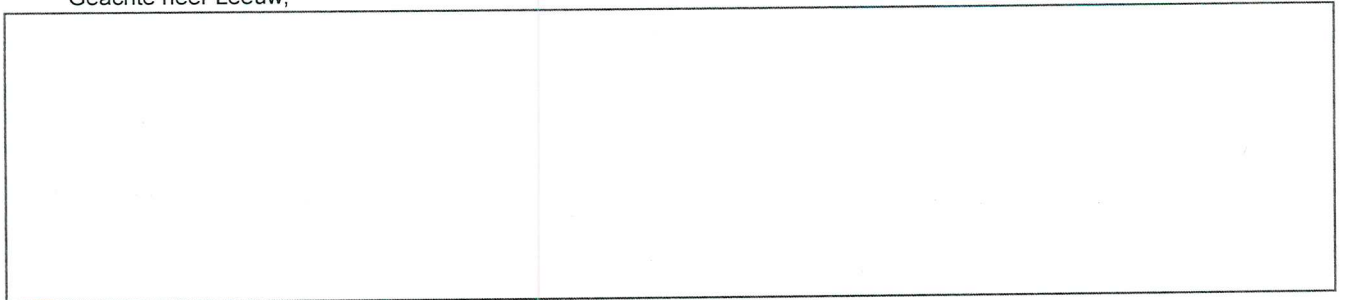
**Van:** [redacted] BD/WODC/EWB  
**Verzonden:** woensdag 9 december 2015 13:40  
**Aan:** [redacted]@utwente.nl  
**Onderwerp:** RE: aanbiedingsbrief

Helemaal prima!

**Van:** [redacted]@utwente.nl [redacted]@utwente.nl  
**Verzonden:** woensdag 9 december 2015 12:38  
**Aan:** [redacted] BD/WODC/EWB  
**Onderwerp:** aanbiedingsbrief  
Hoi [redacted]

[redacted]: staan er in de aanbiedingsbrief gekke dingen? Mist er iets?

Geachte heer Leeuw,



Kind regards / Vriendelijke groeten,  
René Torenvlied, Professor of Public Management

Twente University, Department of Public Administration  
P.O. Box 217, 7500 AE Enschede, The Netherlands  
tel. [redacted]

[redacted] BD/WODC/EWB

---

**Van:** [redacted] BD/WODC/EWB  
**Verzonden:** donderdag 10 december 2015 13:27  
**Aan:** Leeuw, prof. dr. F.L. - BD/WODC; [redacted]@minvenj.nl  
**Onderwerp:** FW: Aanbieding rapport  
**Bijlagen:** Twente\_Rapport\_MH17.pdf; RT-EC14 Aanbiedingsbrief rapport.pdf

**Urgentie:** Hoog

Dame, heer,  
Zie bijlagen.  
Groeten,

[redacted]  
-----  
**Van:** [redacted]@utwente.nl [redacted]@utwente.nl]

**Verzonden:** donderdag 10 december 2015 11:53

**Aan:** [redacted] BD/WODC/EWB

**CC:** [redacted]@utwente.nl; [redacted]@utwente.nl; [redacted]@utwente.nl; [redacted]@utwente.nl;  
[redacted]@cdh.leidenuniv.nl

**Onderwerp:** Aanbieding rapport

**Urgentie:** Hoog

Beste [redacted]

Met veel genoegen bied ik hierbij het rapport van de evaluatie crisisbeheersing vlucht MH17 aan. Bijgevoegd tref je het rapport aan en de aanbiedingsbrief. Namens het hele team wil ik je graag heel hartelijk danken voor de voortreffelijke ondersteuning.

Groeten, René

Kind regards / Vriendelijke groeten,  
René Torenvlied, Professor of Public Management

Twente University, Department of Public Administration  
P.O. Box 217, 7500 AE Enschede, The Netherlands  
tel. [redacted]

BD/WODC/EWB

**Van:** [redacted] - BD/WODC/EWB  
**Verzonden:** donderdag 10 december 2015 14:47  
**Aan:** [redacted]@utwente.nl'; [redacted]@utwente.nl'; [redacted]@utwente.nl';  
 [redacted]@utwente.nl'; [redacted]@cdh.leidenuniv.nl'  
**CC:** [redacted]@utwente.nl'; [redacted]@utwente.nl'  
**Onderwerp:** RE: Strikte vertrouwelijkheid rapport

PS:

Correctie: "Dat alleen **al** heeft het tot een fascinerend proces gemaakt". Niet dat alleen. ☺

Groeten,

[redacted]

**Van:** [redacted] BD/WODC/EWB  
**Verzonden:** donderdag 10 december 2015 13:14  
**Aan:** [redacted]@utwente.nl'; [redacted]@utwente.nl; [redacted]@utwente.nl; [redacted]@utwente.nl;  
 [redacted]@utwente.nl; [redacted]@cdh.leidenuniv.nl  
**CC:** [redacted]@utwente.nl; [redacted]@utwente.nl  
**Onderwerp:** RE: Strikte vertrouwelijkheid rapport

Beste mensen,

Van harte gefeliciteerd met het resultaat dat jullie als onderzoeksteam hebben neergezet!! Het is een indrukwekkend eindresultaat geworden. [redacted]

[redacted] Het biedt de nationale crisisorganisatie een heleboel leerpunten. Daar mogen jullie met recht trots op zijn!

Daarnaast is het wat mij betreft ook een buitengewoon fascinerend proces geweest; van begin tot eind (en weet dat we nog niet eens helemaal op het eind zijn, want de openbaarmaking en de politieke behandeling moeten nog komen). Er zijn niet vaak onderzoeksonderwerpen die zo'n grote politiek-bestuurlijke en maatschappelijke impact hebben als deze. Dat alleen heeft het tot een fascinerend proces gemaakt. Daarnaast heb ik de samenwerking met jullie heel erg gewaardeerd. Dank daarvoor, voor jullie inzet en voor het eindresultaat.

[redacted] en [redacted]: jullie dank voor jullie rol in het geheel. Het is een heel goed plan geweest om jullie vanaf het begin erbij te hebben.

Het WODC biedt het rapport per omgaande aan de NCTV aan. Van daaruit moeten we dan even bekijken wat het verdere tijdspad wordt tot aan de openbaarmaking. Ik houd jullie uiteraard op de hoogte.

Zoals René al aangeeft: vooralsnog is het rapport vertrouwelijk. Normaal gesproken bieden onderzoekers een eindrapport aan het WODC aan via de begeleidingscommissie. In dit geval lijkt het mij verstandiger om het eindrapport niet aan de begeleidingscommissie aan te bieden, omdat zij dan een wel verschrikkelijk hete aardappel in de mailbox hebben liggen.

Groeten,

[redacted]

.....  
**Ministerie van Veiligheid en Justitie**

**Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum  
Afdeling Extern Wetenschappelijke Betrekkingen**

Turfmarkt 147 | 2511 DP | Den Haag | [redacted]  
Postbus 20301 | 2500 EH | Den Haag

M [redacted]  
E [redacted]@minvenj.nl  
I [www.wodc.nl](http://www.wodc.nl)

**Van:** [redacted]@utwente.nl [redacted]@utwente.nl]

**Verzonden:** donderdag 10 december 2015 12:34

**Aan:** [redacted] BD/WODC/EWB

**CC:** [redacted]@utwente.nl; [redacted]@utwente.nl; [redacted]@utwente.nl; [redacted]@utwente.nl;  
[redacted]@cdh.leidenuniv.nl; [redacted]@utwente.nl; [redacted]@utwente.nl;  
[redacted]@utwente.nl

**Onderwerp:** Strikte vertrouwelijkheid rapport

Beste allen,

Ongetwijfeld ten overvloede, maar toch:

Het rapport dat je nu in je bezit hebt, is strikt vertrouwelijk en onder embargo. Het mag beslist niet uitlekken, op welke wijze dan ook (dus zelfs niet informeel sturen naar leden van begeleidingscommissie).

In Den Haag zoemde het gisteren rond dat ons rapport al klaar was. De druk is dus hoog. Naar verwachting wordt het rapport snel in januari openbaar gemaakt. Maar, in dit proces is niets zeker, gezien de grote gevoeligheid.

[redacted]

Woordvoering vanuit de UT verloopt uitsluitend via mij, [redacted] of [redacted]. Laat je dus niet verleiden tot uitspraken. Alle vragen gewoon doorverwijzen naar mij, [redacted] of [redacted].

Hartelijke groeten, René

Kind regards / Vriendelijke groeten,

René Torenvlied, Professor of Public Management

Twente University, Department of Public Administration  
P.O. Box 217, 7500 AE Enschede, The Netherlands  
tel. [redacted]

**From:** Torenvlied, R. (BMS)

**Sent:** donderdag 10 december 2015 11:53

**To:** [redacted] BD/WODC/EWB [redacted]@minvenj.nl [redacted]@minvenj.nl>

**Cc:** [redacted]@utwente.nl>; [redacted]@utwente.nl>; [redacted]  
(BMS) [redacted]@utwente.nl>; [redacted]@utwente.nl>; [redacted]  
[redacted]@cdh.leidenuniv.nl>

**Subject:** Aanbieding rapport

**Importance:** High

Beste [redacted]

Met veel genoegen bied ik hierbij het rapport van de evaluatie crisisbeheersing vlucht MH17 aan. Bijgevoegd tref je het rapport aan en de aanbiedingsbrief. Namens het hele team wil ik je graag heel hartelijk danken voor de voortreffelijke ondersteuning.

Groeten, René

Kind regards / Vriendelijke groeten,

René Torenvlied, Professor of Public Management

Twente University, Department of Public Administration  
P.O. Box 217, 7500 AE Enschede, The Netherlands  
tel.

[redacted] BD/WODC/EWB

---

**Van:** [redacted] BD/WODC/EWB  
**Verzonden:** dinsdag 15 december 2015 11:57  
**Aan:** [redacted] BD/DW/AV  
**Onderwerp:** RE: Rapport + publieksversie

Fijn. Veel dank!

---

**From:** [redacted] BD/DW/AV  
**Sent:** dinsdag 15 december 2015 11:56:21  
**To:** [redacted] BD/WODC/EWB  
**Subject:** RE: Rapport + publieksversie

Ik heb ze vervangen in Digijust, dus komt goed!

Groeten,

[redacted]

---

**Van:** [redacted] BD/WODC/EWB

**Verzonden:** dinsdag 15 december 2015 11:49

**Aan:** Nijhuis, I. - BD/NCTV; [redacted] BD/NCTV/PDCT/VS; [redacted]

BD/DW/AV; [redacted] BD/DW/AGV

**Onderwerp:** Rapport + publieksversie

Beste mensen,

René heeft enkele kleine onregelmatigheden uit het rapport gehaald. Die zitten niet in de inhoud van het rapport (dat blijft zoals het is) maar in enkele functiebenamingen in de bijlage met geïnterviewden. In bijlage de juiste versie van het rapport en de definitieve versie van de publieksversie. Als de boel vandaag naar de TK gaat, dan graag de docs in bijlage gebruiken.

Grt [redacted]

[redacted] BD/WODC/EWB

---

**Van:** [redacted]@utwente.nl  
**Verzonden:** dinsdag 15 december 2015 12:00  
**Aan:** [redacted] BD/WODC/EWB  
**Onderwerp:** RE: versie met update functies geïnterviewden

super

Kind regards / Vriendelijke groeten,

René Torenvlied, Professor of Public Management

Twente University, Department of Public Administration  
P.O. Box 217, 7500 AE Enschede, The Netherlands  
tel. [redacted]

---

**From:** [redacted] BD/WODC/EWB [mailto:[redacted]@minvenj.nl]  
**Sent:** dinsdag 15 december 2015 11:58  
**To:** Torenvlied, R. (BMS) [redacted]@utwente.nl>  
**Cc:** [redacted]@utwente.nl>  
**Subject:** RE: versie met update functies geïnterviewden

Dank! NCTV heeft docs inmiddels vervangen.

Grt [redacted]

---

**From:** [redacted]@utwente.nl  
**Sent:** dinsdag 15 december 2015 11:24:52  
**To:** [redacted] BD/WODC/EWB  
**Cc:** [redacted]@utwente.nl  
**Subject:** versie met update functies geïnterviewden

Hoi [redacted]

Dit is een update waarbij we enkele functies in de bijlage over geïnterviewde functionarissen hebben ge-update.

Kind regards / Vriendelijke groeten,

René Torenvlied, Professor of Public Management

Twente University, Department of Public Administration  
P.O. Box 217, 7500 AE Enschede, The Netherlands  
tel. [redacted]

[redacted] BD/WODC/EWB

---

**Van:** [redacted]@utwente.nl  
**Verzonden:** dinsdag 15 december 2015 12:44  
**Aan:** [redacted]@utwente.nl; [redacted]@utwente.nl  
**CC:** [redacted]BD/WODC/EWB; [redacted]@utwente.nl  
**Onderwerp:** persberichten UT  
**Bijlagen:** 84932 UT PB ENG Publiek maken rapport MH17 (gecorrigeerd schoon).docx; PB publiek maken rapport MH17 DEF DEF.docx

Kind regards / Vriendelijke groeten,

René Torenvlied, Professor of Public Management

Twente University, Department of Public Administration  
P.O. Box 217, 7500 AE Enschede, The Netherlands  
tel. [redacted]



[redacted] BD/WODC/EWB

---

**Van:** [redacted]@utwente.nl  
**Verzonden:** maandag 21 december 2015 15:16  
**Aan:** [redacted]@utwente.nl; [redacted]@utwente.nl; [redacted]@utwente.nl; [redacted]@utwente.nl; [redacted]@cdh.leidenuniv.nl  
**CC:** [redacted] BD/WODC/EWB; [redacted]@utwente.nl; [redacted]@utwente.nl  
**Onderwerp:** laatste versie rapport  
**Bijlagen:** Rapport MH17 21-12-15 DIGITAAL.pdf

Beste allen,

Met wat puntjes op de 'i'. Hierbij de digitale versie van het rapport. Het enig verschil is dat de drukversie niet alle bijlagen bevat. [redacted] In beide versies wordt bij de betreffende bijlagen aangegeven dat deze alleen digitaal beschikbaar zijn. De drukversie is nu naar de drukker gestuurd. Op 4 januari ligt het klaar.

[redacted]

Ik wens jullie allen een heel fijne kerst en jaarwisseling.

Kind regards / Vriendelijke groeten,

René Torenvlied, Professor of Public Management

Twente University, Department of Public Administration  
P.O. Box 217, 7500 AE Enschede, The Netherlands  
tel. [redacted]

BD/WODC/EWB

---

**Van:** @utwente.nl  
**Verzonden:** dinsdag 2 februari 2016 13:28  
**Aan:** BD/WODC/EWB  
**Onderwerp:** word versie  
**Bijlagen:** Evaluatie crisisbeheersing.zip

Hoi

Dit is alvast #1 van het pakketje. Ik heb de bijlagen van de versie digitaal bijgevoegd. Dat is de uitgebreide versie.

Kind regards / Vriendelijke groeten,

René Torenvlied, Professor of Public Management

Twente University, Department of Public Administration  
P.O. Box 217, 7500 AE Enschede, The Netherlands  
tel.

[redacted] BD/WODC/EWB

---

**Van:** [redacted] BD/WODC/EWB  
**Verzonden:** zondag 6 december 2015 16:50  
**Aan:** [redacted] BD/WODC/EWB; Leeuw, prof. dr. F.L. - BD/WODC  
**Onderwerp:** FW: Aanbiedingsnota evaluatie nationale crisisbeheersingsorganisatie vlucht MH17  
**Bijlagen:** 2563 2015-12-09 Aanbiedingsnota evaluatie nationale crisisbeheersingsorganisatie vlucht MH17.docx

Dame, heer,

Zoals beloofd stuur ik alvast de aanbiedingsnota MH17 naar jullie, omdat die deze week snel weg moet zodra we het eindrapport hebben. Kijken jullie alvast even mee? Dan hoeft er van de week alleen nog een datum en handtekening op.

Grt [redacted]

---

**From:** [redacted]  
**Sent:** zondag 6 december 2015 16:45:33  
**To:** [redacted] BD/WODC/EWB  
**Subject:** Aanbiedingsnota evaluatie nationale crisisbeheersingsorganisatie vlucht MH17

- BD/WODC/EWB

---

**Van:**  - BD/WODC/EWB  
**Verzonden:** dinsdag 8 december 2015 15:33  
**Aan:**  - BD/WODC/EWB  
**Onderwerp:** 2563 2015-12-09 Aanbiedingsnota evaluatie nationale crisisbeheersingsorganisatie vlucht MH17- docx  
**Bijlagen:** 2563 2015-12-09 Aanbiedingsnota evaluatie nationale crisisbeheersingsorganisatie vlucht MH17- docx

Dag

Enkele opmerkingen bij de nota.

Groetjes,

[redacted] BD/WODC/EWB

---

**Van:** [redacted] BD/WODC/EWB  
**Verzonden:** dinsdag 8 december 2015 18:18  
**Aan:** [redacted] BD/WODC/EWB  
**Onderwerp:** RE: 2563 2015-12-09 Aanbiedingsnota evaluatie nationale crisisbeheersingsorganisatie vlucht MH17- [redacted].docx

---

Natuurlijk kon ik er wat mee! Dank voor je blik.

---

**From:** [redacted] BD/WODC/EWB  
**Sent:** dinsdag 8 december 2015 18:16:20  
**To:** [redacted] BD/WODC/EWB  
**Subject:** RE: 2563 2015-12-09 Aanbiedingsnota evaluatie nationale crisisbeheersingsorganisatie vlucht MH17- [redacted].docx

Dag [redacted] we kruisten elkaar net hè. Kon je hier nog iets mee?  
Groetjes, [redacted]

Sent with Good ([www.good.com](http://www.good.com))

---

**From:** [redacted] BD/WODC/EWB  
**Sent:** dinsdag 8 december 2015 15:33:18  
**To:** [redacted] BD/WODC/EWB  
**Subject:** 2563 2015-12-09 Aanbiedingsnota evaluatie nationale crisisbeheersingsorganisatie vlucht MH17- [redacted].docx

Dag [redacted]  
Enkele opmerkingen bij de nota.  
Groetjes,  
[redacted]

[redacted] **BD/WODC/EWB**

**Van:** [redacted] BD/WODC/EWB  
**Verzonden:** donderdag 10 december 2015 13:32  
**Aan:** Schoof, drs. H.W.M. - BD/NCTV  
**CC:** Nijhuis, I. - BD/NCTV; [redacted] BD/DW/AGV; [redacted] BD/WODC/EWB; [redacted]  
 [redacted] BD/WODC/CRS; [redacted] BD/WODC/EWB; [redacted] BD/WODC/BB; Leeuw, prof. dr. F.L. -  
 BD/WODC; [redacted] BD/WODC/DIV; [redacted] BD/WODC/DIV; [redacted]  
 BD/WODC/EWB; [redacted] BD/WODC/DIV; [redacted] BD/WODC/RWI; [redacted] BD/WODC/BB;  
 WODC-informatiedesk - WODC  
**Onderwerp:** Aanbiednota t.k.n. DG eindrapport WODC-nr. 2563  
**Bijlagen:** aanbiednota DG 2563.pdf; 2563 2015-12-09 Eindrapport evaluatie nationale crisisbeheersingsorganisatie vlucht MH17.pdf

Geachte heer schoof,

Bijgaand ontvangt u de aanbiednota t.k.n. DG van het eindrapport WODC-nr. 2563.

Rapporttitel: 'Evaluatie nationale crisisbeheersingsorganisatie vlucht MH17.

Met vriendelijke groet,

[redacted signature box]

.....  
**Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum**  
**Afdeling Extern Wetenschappelijke Betrekkingen (EWB)**  
 Turfmarkt 147 | 2511 DP | Den Haag | [redacted]  
 Postbus 20301 | 2500 EH | Den Haag

T [redacted]  
 M [redacted]@minvenj.nl  
[www.wodc.nl](http://www.wodc.nl)

.....  
**Voor een veilige en rechtvaardige samenleving**  
 .....

[redacted] - BD/WODC/EWB

**Van:** [redacted] BD/DW/AGV  
**Verzonden:** donderdag 10 december 2015 14:39  
**Aan:** [redacted] BD/WODC/EWB  
**CC:** Nijhuis, I. - BD/NCTV; [redacted] - BD/NCTV/PDCT/VS; [redacted] BD/DW/AV  
**Onderwerp:** RE: Aanbiednota t.k.n. DG eindrapport WODC-nr. 2563

**Urgentie:** Hoog

Hoi [redacted]

Sluit me hier graag bij aan, het was inderdaad een enerverende periode!

En, zoals je terecht opmerkt: we zijn er nog niet klaar mee, dat geldt zeker voor ons als NCTV [redacted]

Groet, [redacted]

**Van:** Nijhuis, I. - BD/NCTV

**Verzonden:** donderdag 10 december 2015 14:30

**Aan:** [redacted] BD/WODC/EWB; [redacted] BD/NCTV/PDCT/VS; [redacted]  
 [redacted] BD/DW/AV

**CC:** [redacted] BD/DW/AGV

**Onderwerp:** RE: Aanbiednota t.k.n. DG eindrapport WODC-nr. 2563

Ha [redacted]

Ook vanuit ons dank voor de uiterst plezierige samenwerking. [redacted]

Wij zullen jullie aanmelden voor de ICVO van komende maandag.

Groet,

ivar

**Van:** [redacted] BD/WODC/EWB

**Verzonden:** donderdag 10 december 2015 13:43

**Aan:** [redacted] BD/NCTV/PDCT/VS; [redacted] BD/DW/AV

**CC:** Nijhuis, I. - BD/NCTV; [redacted] BD/DW/AGV

**Onderwerp:** FW: Aanbiednota t.k.n. DG eindrapport WODC-nr. 2563

Hoi [redacted] en [redacted]

Nou, daar is ie dan. Het eindrapport van de evaluatie nationale crisisbeheersingsorganisatie vlucht MH17. Zojuist verstuurd aan Dick.

Jullie kunnen het rapport onder strikte vertrouwelijkheid delen met de ministeries/actoren die mee gaan werken aan de kabinetsreactie. Daarbij geldt de clausule zoals ik die eerder al heb gedeeld met [redacted]: als het rapport uitlekt, dan maken wij het onmiddellijk openbaar via onze website.

Komende maandag komt René Torenvlied naar de IC om het rapport te presenteren. Vanuit het onderzoeksteam komen mee: [redacted] en [redacted]

[redacted]. Vanuit het WODC komen mee: Frans Leeuw en ikzelf. Kunnen jullie ons (laten) aanmelden bij de receptie van de NCTV?

René zou graag zijn verhaal ondersteunen met een Powerpointpresentatie. Kan hij een reguliere usb-stick meenemen die ter plekke in een scherm kan worden gedaan (zoals bij de vergaderzalen elders in het gebouw) of zit er bij jullie nog een speciale beveiliging op?

Het onderzoek is nu dan wel klaar, maar dat betekent niet dat onze rol als WODC er al zit. Evengoed wil ik jullie, ook [redacted] en Ivar, nu al danken voor de prettige samenwerking in dit buitengewoon complexe onderzoek! Het was me een genoegen.

Groeten,

[redacted]

**Van:** [redacted] BD/WODC/EWB

**Verzonden:** donderdag 10 december 2015 13:32

**Aan:** Schoof, drs. H.W.M. - BD/NCTV

**CC:** Nijhuis, I. - BD/NCTV; [redacted] BD/DW/AGV; [redacted] - BD/WODC/EWB; [redacted]

[redacted] BD/WODC/CRS; [redacted] BD/WODC/EWB; [redacted] BD/WODC/BB; Leeuw, prof. dr. F.L. -

BD/WODC; [redacted] BD/WODC/DIV; [redacted] - BD/WODC/DIV; [redacted]

BD/WODC/EWB; [redacted] BD/WODC/DIV; [redacted] BD/WODC/RWI; [redacted] BD/WODC/BB;

WODC-informatiedesk - WODC

**Onderwerp:** Aanbiednota t.k.n. DG eindrapport WODC-nr. 2563

Geachte heer schoof,

Bijgaand ontvangt u de aanbiednota t.k.n. DG van het eindrapport WODC-nr. 2563.

Rapporttitel: 'Evaluatie nationale crisisbeheersingsorganisatie vlucht MH17.

Met vriendelijke groet,

[Redacted]

.....  
**Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum  
Afdeling Extern Wetenschappelijke Betrekkingen (EWB)**

Turfmarkt 147 | 2511 DP | Den Haag | [Redacted]  
Postbus 20301 | 2500 EH | Den Haag

.....  
**T** [Redacted]  
**M** [Redacted]

[Redacted]@minvenj.nl

[www.wodc.nl](http://www.wodc.nl)

.....  
**Voor een veilige en rechtvaardige samenleving**  
.....



BD/WODC/EWB

Van: [redacted] BD/WODC/EWB  
 Verzonden: donderdag 10 december 2015 15:15  
 Aan: Nijhuis, I. - BD/NCTV  
 Onderwerp: RE: Aanbiednota t.k.n. DG eindrapport WODC-nr. 2563

Van: Nijhuis, I. - BD/NCTV

Verzonden: donderdag 10 december 2015 14:30

Aan: [redacted] - BD/WODC/EWB; [redacted] - BD/NCTV/PDCT/VS; [redacted]

[redacted] - BD/DW/AV

CC: [redacted] - BD/DW/AGV

Onderwerp: RE: Aanbiednota t.k.n. DG eindrapport WODC-nr. 2563

Ha [redacted]

Ook vanuit ons dank voor de uiterst plezierige samenwerking. [redacted]

Wij zullen jullie aanmelden voor de ICVO van komende maandag.

Groet,  
 Ivar

Van: [redacted] BD/WODC/EWB

Verzonden: donderdag 10 december 2015 13:43

Aan: [redacted] - BD/NCTV/PDCT/VS; [redacted] BD/DW/AV

CC: Nijhuis, I. - BD/NCTV; [redacted] - BD/DW/AGV

Onderwerp: FW: Aanbiednota t.k.n. DG eindrapport WODC-nr. 2563

Hoi [redacted] en [redacted]

Nou, daar is ie dan. Het eindrapport van de evaluatie nationale crisisbeheersingsorganisatie vlucht MH17. Zojuist verstuurd aan Dick.

Jullie kunnen het rapport onder strikte vertrouwelijkheid delen met de ministeries/actoren die mee gaan werken aan de kabinetsreactie. Daarbij geldt de clause zoals ik die eerder al heb gedeeld met [redacted]: als het rapport uitlekt, dan maken wij het onmiddellijk openbaar via onze website.

Komende maandag komt René Torenvlied naar de IC om het rapport te presenteren. Vanuit het onderzoeksteam komen mee: [redacted] en [redacted]

[redacted]. Vanuit het WODC komen mee: Frans Leeuw en ikzelf. Kunnen jullie ons (laten) aanmelden bij de receptie van de NCTV?

René zou graag zijn verhaal ondersteunen met een Powerpointpresentatie. Kan hij een reguliere usb-stick meenemen die ter plekke in een scherm kan worden gedaan (zoals bij de vergaderzalen elders in het gebouw) of zit er bij jullie nog een speciale beveiliging op?

Het onderzoek is nu dan wel klaar, maar dat betekent niet dat onze rol als WODC er al zit. Evengoed wil ik jullie, ook [redacted] en Ivar, nu al danken voor de prettige samenwerking in dit buitengewoon complexe onderzoek! Het was me een genoegen.

Groeten,

Van: [redacted] BD/WODC/EWB

Verzonden: donderdag 10 december 2015 13:32

Aan: Schoof, drs. H.W.M. - BD/NCTV

CC: Nijhuis, I. - BD/NCTV; [redacted] - BD/DW/AGV; [redacted] - BD/WODC/EWB; [redacted]

[redacted] - BD/WODC/CRS; [redacted] - BD/WODC/EWB; [redacted] - BD/WODC/BB; Leeuw, prof. dr. F.L. -

BD/WODC; [redacted] - BD/WODC/DIV; [redacted] - BD/WODC/DIV; [redacted]

BD/WODC/EWB; [redacted] - BD/WODC/DIV; [redacted] - BD/WODC/RWI; [redacted] - BD/WODC/BB;

WODC-informatiedesk - WODC

Onderwerp: Aanbiednota t.k.n. DG eindrapport WODC-nr. 2563

Geachte heer schoof,

Bijgaand ontvangt u de aanbiednota t.k.n. DG van het eindrapport WODC-nr. 2563.

Rapporttitel: 'Evaluatie nationale crisisbeheersingsorganisatie vlucht MH17.

Met vriendelijke groet,

Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum  
 Afdeling Extern Wetenschappelijke Betrekkingen (EWB)

Turfmarkt 147 | 2511 DP | Den Haag | [redacted]

Postbus 20301 | 2500 EH | Den Haag

T   
M

@minvenj.nl

[www.wodc.nl](http://www.wodc.nl)

**Voor een veilige en rechtvaardige samenleving**

[redacted] BD/WODC/EWB

---

**Van:** [redacted] BD/WODC/EWB  
**Verzonden:** woensdag 16 december 2015 12:04  
**Aan:** [redacted]@utwente.nl  
**Onderwerp:** FW: RTM : MH17

---

**From:** Nijhuis, I. - BD/NCTV  
**Sent:** woensdag 16 december 2015 12:00:42  
**To:** [redacted] BD/WODC/EWB  
**Subject:** FW: RTM : MH17

Ik zal de signalering van de Newsroom aan je doorzetten.

Groet,  
ivar

---

**Van:** Newsroom [<mailto:Newsroom@minbuza.nl>]

**Verzonden:** woensdag 16 december 2015 11:57

**Aan:** Nijhuis, I. - BD/NCTV

**Onderwerp:** RTM : MH17

[Sjoerd W. Sjoerdsma @swsjoerdsma](#)

Op de dag van debat over Teeven deal stuurt het kabinet de WODC evaluatie over het handelen van het kabinet na MH17 ramp...

[Pieter Omtzigt @PieterOmtzigt](#)

Vandaag, op de dag van het debat-Teevenddeal, stuurt de regering het onderzoek van WODC over handelen regering na MH17 naar de Kamer...

[Fons Lambie @fonslambie](#)

Onderzoek evaluatie crisisorganisatie [#MH17](#) openbaar. Dit zijn belangrijkste conclusies:

In de journalistieke media zijn veel kritische geluiden waar te nemen en ook een veranderende toezetting. In het begin kreeg de overheid lof voor haar aanpak en de informatievoorziening over de ramp met MH17, maar vanaf september 2014 veranderde dat in een kritische houding. Ook in sociale media zijn de inhoud en de toezetting vanaf september 2014 beduidend negatiever dan in de eerste periode na de ramp.

Een overgroot deel van de Nederlandse burgers vond de dag van nationale rouw indrukwekkend. De meerderheid van de Nederlandse bevolking heeft de informatievoorziening van de Rijksoverheid over de MH17-crisis over het algemeen als positief ervaren. Slechts een kleine minderheid (rond 15 procent) was ontevreden met de informatievoorziening.

### 3. HOOFDCONCLUSIES

#### Algemeen

De eerste crisisrespons rond vlucht MH17 verliep onnodig moeizaam en complex, omdat de nationale crisisbeheersingsorganisatie onvoldoende gericht was op samenwerking met en tussen betrokken organisaties en de ministeries van Buitenlandse Zaken en Defensie.

Andere noodzakelijke activiteiten werden door de nationale crisisbeheersingsorganisatie voortvarend opgepakt, zoals besluitvorming in Den Haag, internationale diplomatie, de crisiscommunicatie en de organisatie van plechtigheden.

De NCTV-organisatie brok de eerste dagen te veel naar zich toe. Na de eerste dagen kwam er een betere samenwerking tussen de departementen op gang, waardoor alle partijen hun bijdrage konden leveren.

Nabestaanden zijn in het algemeen tevreden over de geboden nazorg en informatievoorziening. Hoewel de Tweede Kamer en de media de informatievoorziening vanuit de Rijksoverheid vanaf september 2014 minder positief zijn gaan waarderen, is de Nederlandse burger in het algemeen tevreden over de informatievoorziening.

#### Deelonderzoek 1 – het functioneren van de nationale crisisbeheersingsorganisatie

Ondanks de complexiteit van de crisis rond vlucht MH17 had de geactiveerde nationale crisisbeheersingsorganisatie een eenvoudige structuur. De crisisbesluitvorming vond gedeeltematig plaats zoals omschreven in het Nationaal Handboek Crisisbesluitvorming. Op enkele essentiële punten is de hoofdstructuur flexibel ingevuld, en aangevuld, ten behoeve van een adequate crisisbeheersing.

Ondanks de flexibele invulling van het Nationaal Handboek heeft de nationale crisisbeheersingsorganisatie in eerste instantie echter te weinig geïnvesteerd in samenwerking met relevante betrokken organisaties en actoren. Hierdoor was de nationale crisisbeheersingsorganisatie niet aangesloten bij de uitvoering van de eerste crisisrespons rond vlucht MH17. Na enkele dagen verbeterde de samenwerking tussen de nationale crisisbeheersingsorganisatie en organisaties die actief waren in de crisisrespons.

[xxxx]

De nationale crisisbeheersingsorganisatie heeft vanaf het begin van de crisis rekening gehouden met internationaal-politieke gevoeligheden. Hiermee creëerde men de randvoorwaarden voor een succesvol optreden van de missies in het rampgebied. De NCTV-organisatie trok echter te veel de coördinatie en informatiebeoordeling ten aanzien van de missie naar zich toe. Hierdoor kon de crisisbeheersingsorganisatie niet optimaal inspelen op de veiligheidsituatie in Oost-Oekraïne. Onderdelen en diensten van ministeries met expertise op het gebied van internationale politiek en conflictbeheersing raakten pas na enkele dagen betrokken bij de crisisbeheersing. Hun nauwe betrokkenheid bevorderde vervolgens een adequate crisisbeheersing.

#### Deelonderzoek 2 – nazorg en communicatie nabestaanden

Nabestaanden waren over het algemeen ontevreden over de eerste opvang door de overheid. Ze ervoeren hierbij een gebrekkige coördinatie.

De betrokkenheid van bewindslieden, leden van het Koninklijk Huis en burgemeesters is voor veel nabestaanden een grote steun geweest. Ook de nationale ceremonies en de inzet van familierechercheurs werden zeer positief ervaren. De dag van nationale rouw was voor nabestaanden een positief kantelpunt in hun waardering van de nazorg door de overheid. Vanaf dat punt zijn nabestaanden in het algemeen tevreden over de geboden nazorg.

Veel nabestaanden geven aan dat ze soms wel erg veel informatie van de overheid ontvingen en dat veel van die informatie dubbel was. Wat veel nabestaanden hebben gemist, is een formele bevestiging van het overlijden van hun dierbare(n). Enkele incidenten in de communicatie naar en met nabestaanden hebben hun leed versterkt. Bij de repatriëring en identificatie van slachtoffers en hun bezittingen zijn verschillende dingen mis gegaan.

#### Deelonderzoek 3 – communicatie met Tweede Kamer, media en samenleving

De Tweede Kamer ontving vaak en veel informatie betreffende de MH17-crisis. In de Tweede Kamer is er een kanteling zichtbaar in de waardering van de informatievoorziening. Aamankelijk was er waardering voor de informatievoorziening door de regering, maar na verloop van tijd ontstond er bij oppositiepartijen een groeiende perceptie dat er in de crisis rond vlucht MH17 informatie werd achtergehouden.

Er was een ruim en continu aanbod aan informatie van de regering richting de media en samenleving. Het NRC investeerde veel in het coördineren van de informatievoorziening, zodat er zoveel mogelijk eenheid bestond in de crisiscommunicatie.

In de journalistieke media en in de sociale media kreeg de overheid in het begin veel lof voor haar aanpak en de informatievoorziening over de ramp met MH17, maar vanaf september 2014 veranderde dat in een kritische houding.

### Gereed TK BijlageTwente\_Rapport\_...

VERSITEIT TWENTE. Evaluatie nationale crisisbeheersingsorganisatie MH17

Een overgroot deel van de Nederlandse burgers vond de dag van nationale rouw indrukwekkend en een meerderheid heeft de informatievoorziening van de Rijksoverheid over de MH17-crisis in het algemeen als positief ervaren.

#### 4. BESCHOUWING

Op dit moment, anderhalf jaar na de ramp met vlucht MH17, zijn de stoffelijke resten van de passagiers, op twee Nederlandse passagiers na, geïdentificeerd en teruggebracht naar hun nabestaanden. Kort geleden heeft de Onderzoekraad voor Veiligheid vastgesteld dat een BUK-luchtdoelkraket van Russische makelij vlucht MH17 heeft neergehaald. De luchtdoelkraket werd afgeschoten vanuit gebied dat door pro-Russische separatisten werd gecontroleerd. Deze daad, uitgevoerd in een gewapend conflict net voorbij de buitengrenzen van de Europese Unie, heeft het leven gekost van bijna 300 burgers.

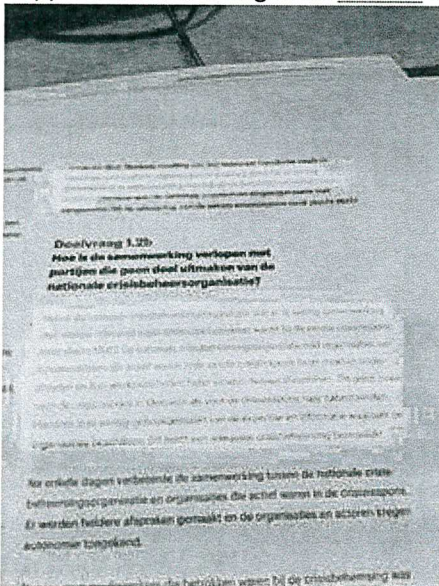
Veel van de geïnterviewde sleutelinformanten gaven aan dat dit scenario hun voorstellingsvermogen te boven ging. De omstandigheden waaronder de crisisbeheering plaatsvond, waren niet alleen onverwacht maar ook complex. Het evaluatieonderzoek laat zien dat, gegeven die omstandigheden en ondanks de moedzame eerste crisisrespons, de nationale crisisbeheersingsorganisatie in brede zin, dus inclusief crisispartners, erin is geslaagd om de crisis gaandeweg op een adequate wijze te beheersen.

Dat neemt niet weg dat op basis van deze evaluatie belangrijke lessen moeten worden getrokken voor toekomstige crises. Misschien zal de crisis rond de crash van vlucht MH17 niet uniek blijven te zijn. Soms is de scheidslijn tussen een nationale crisis en een buitenlandse, of zelfs internationale, crisis niet gemakkelijk te trekken. Soms zijn crises vervolgd met internationale gewapende conflicten die de veiligheid van Nederlandse staatsburgers bedreigen. De crisis rond vlucht MH17 leert dat het belangrijk is om dan zeer snel samen te werken met betrokken departementen en met andere organisaties die actief zijn in de crisisrespons. Lessen uit de crisisbeheering rond de ramp met vlucht MH17 kunnen zo behulpzaam zijn om de nationale crisisbeheersingsorganisatie verder voor te bereiden op situaties waarin de veiligheid van burgers wordt bedreigd.



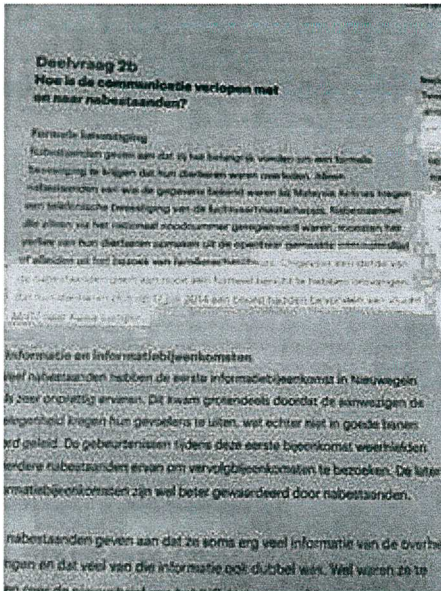
Fons Lambie @fonslambie (politiek verslaggever RTL Nieuws)

Rapport: de eerste dagen na #MH17 is er te weinig overleg tussen betrokken overheidsorganisaties:



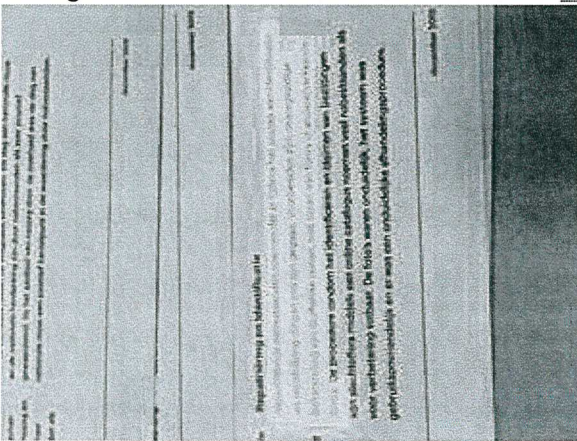
Fons Lambie @fonslambie

Pijnlijk: eenderde van alle nabestaanden heeft nooit formeel bericht gekregen dat dierbaren in #MH17 zaten.



Fons Lambie @fonslambie

Ernstig! Nabestaanden: identificatie slachtoffers #MH17 niet goed. "Onzorgvuldige behandeling stoffelijke resten."



Artikel Nu.nl

<http://www.nu.nl/politiek/4183723/aanpak-mh17-crisis-verliep-eerste-dagen-onnodig-moeizaam.html>

Artikel Telegraaf.nl

[http://www.telegraaf.nl/binnenland/24883545/Aanpak\\_MH17-crisis\\_moeizaam\\_.html](http://www.telegraaf.nl/binnenland/24883545/Aanpak_MH17-crisis_moeizaam_.html)

Deze e-mail is onderdeel van de Real Time Monitoring (RTM) van de Newsroom van de Directie Communicatie (COM).

Met RTM houden we u op de hoogte van relevante tweets op de beleidsthema's van BZ.

Vragen? Neem contact op met @minbuza.nl.

Help save paper! Do you really need to print this email?

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is toegezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

[redacted] BD/WODC/EWB

**Van:** [redacted] BD/WODC/EWB  
**Verzonden:** woensdag 16 december 2015 22:26  
**Aan:** [redacted] BD/WODC/EWB; Leeuw, prof. dr. F.L. - BD/WODC  
**Onderwerp:** RE: MH17

Update met de avondjournalistiek op tv:

RTL Nieuws heeft er even aandacht aan besteed. [redacted]

NOS Journaal heeft er geen aandacht aan besteed. Nieuwsuur ook niet. [redacted]

Geschreven berichtgeving varieert [redacted]

Grt [redacted]

---

**From:** [redacted] BD/WODC/EWB  
**Sent:** woensdag 16 december 2015 17:23:04  
**To:** [redacted] BD/WODC/EWB; Leeuw, prof. dr. F.L. - BD/WODC  
**Subject:** RE: MH17

**Van:** [redacted] BD/WODC/EWB  
**Verzonden:** woensdag 16 december 2015 17:12  
**Aan:** [redacted] BD/WODC/EWB; Leeuw, prof. dr. F.L. - BD/WODC  
**Onderwerp:** RE: MH17

Het wordt links en rechts goed opgepikt:

- <http://www.gelderlander.nl/algemeen/binnenland/aanpak-van-crisis-na-mh17-rampvlucht-ging-moeizaam-1.5547963>
- <http://www.nrc.nl/nieuws/2015/12/16/mh17-ramp-crisisteam-overheid-faalde>
- [http://www.telegraaf.nl/binnenland/24883545/Aanpak\\_MH17-crisis\\_moeizaam\\_.html](http://www.telegraaf.nl/binnenland/24883545/Aanpak_MH17-crisis_moeizaam_.html)
- <http://nos.nl/artikel/2075511-crisisbeheersing-rond-mh17-moest-op-gang-komen.html>
- <https://twitter.com/fonslambie> (even naar beneden scrollen; daar staan een heleboel berichten met screenshots uit het rapport)
- <https://twitter.com/PieterOmtzigt> (ook even naar beneden scrollen)
- <https://twitter.com/swsjoerdsma> (wederom even naar beneden scrollen)

Vanuit TK en media veelvuldig het verwijt dat de regering juist vandaag, enkele uren voor het Oosting-debat, dit rapport naar de TK stuurt. [redacted]

[redacted] Morgen maar eens kijken wat de knipselkrant bij elkaar zet.



**Van:**  BD/WODC/EWB

**Verzonden:** woensdag 16 december 2015 16:55

**Aan:**  - BD/WODC/EWB; Leeuw, prof. dr. F.L. - BD/WODC

**Onderwerp:** RE: MH17

Ha

Nog nieuws? Ik zag een uitgebreid artikel op NU.nl

Groetjes,

---

**From:**  - BD/WODC/EWB

**Sent:** woensdag 16 december 2015 10:38:46

**To:** Leeuw, prof. dr. F.L. - BD/WODC;  BD/WODC/EWB

**Subject:** MH17

Ter info: rapport MH17 is zojuist naar TK gegaan en op onze site gezet.

BD/WODC/EWB

**Van:** - BD/WODC/EWB  
**Verzonden:** dinsdag 22 december 2015 11:39  
**Aan:** BD/WODC/EWB; Leeuw, prof. dr. F.L. - BD/WODC  
**Onderwerp:** Media-aandacht MH17-onderzoek

Ter info... Gisteren links en rechts nog wat aanvullende mediaberichten over het MH17-onderzoek gevonden:

<http://www.rtlnieuws.nl/columns/column/jeroen-akkermans/mh17-en-de-steen-van-rutte>

<https://twitter.com/pieteromtzig>

<https://twitter.com/fonslambie>

<http://www.nrc.nl/next/2015/12/21/onderzoek-naar-aanpak-ramp-mh17-bevat-pijnlijke-bo-1569217>

<http://www.nrc.nl/nieuws/2015/12/16/mh17-ramp-crisisteam-overheid-faalde>

<http://www.whathappenedtoflightmh17.com/university-twentes-report-on-flight-mh17-crisis-management-goes-public/>

[http://www.geenstijl.nl/mt/archieven/2015/12/bassiehof\\_dit\\_was\\_eigenlijk\\_de\\_week\\_van\\_mh17.html](http://www.geenstijl.nl/mt/archieven/2015/12/bassiehof_dit_was_eigenlijk_de_week_van_mh17.html)

<http://www.nltimes.nl/2015/12/16/research-mh17-investigation-initially-chaotic-not-well-focused-on-diplomacy/>

<http://www.parool.nl/parool/nl/31602/MH17/article/detail/4208877/2015/12/16/Nabestaanden-MH17-ontevreden-over-eerste-opvang-overheid.dhtml>

<http://www.transport-online.nl/site/nl/66764/onderzoek-aanpak-mh17-crisis-moeizaam/>

[http://www.powned.tv/nieuws/binnenland/2015/12/aanpak\\_mh17crisis\\_moeizaam\\_van.html](http://www.powned.tv/nieuws/binnenland/2015/12/aanpak_mh17crisis_moeizaam_van.html)

<http://www.luchtvaartnieuws.nl/nieuws/categorie/72/algemeen/onderzoek-aanpak-mh17-crisis-in-begin-onnodig-moeizaam-en-complex>

<http://www.nu.nl/politiek/4183723/aanpak-mh17-crisis-verliep-eerste-dagen-onnodig-moeizaam.html>

<http://www.volkskrant.nl/binnenland/onderzoek-aanpak-mh17-crisis-onnodig-moeizaam-verlopen~a4208856/>

[http://www.nieuws.be/nieuws/Fouten\\_bij\\_aanpak\\_MH17\\_stoffelijke\\_resten\\_onzorgvuldig\\_behandeld\\_beef\\_12da.aspx](http://www.nieuws.be/nieuws/Fouten_bij_aanpak_MH17_stoffelijke_resten_onzorgvuldig_behandeld_beef_12da.aspx)

Dus zelfs ook wat internationale aandacht. De regionale kranten in NL besteden er vrijwel allemaal aandacht aan.

Grt

**From:** [redacted] - BD/WODC/EWB  
**Sent:** woensdag 16 december 2015 17:23:04  
**To:** [redacted] BD/WODC/EWB; Leeuw, prof. dr. F.L. - BD/WODC  
**Subject:** RE: MH17

[redacted]

**Van:** [redacted] - BD/WODC/EWB  
**Verzonden:** woensdag 16 december 2015 17:12  
**Aan:** [redacted] BD/WODC/EWB; Leeuw, prof. dr. F.L. - BD/WODC  
**Onderwerp:** RE: MH17

Het wordt links en rechts goed opgepikt:

- <http://www.gelderlander.nl/algemeen/binnenland/aanpak-van-crisis-na-mh17-rampvlucht-ging-moeizaam-1.5547963>
- <http://www.nrc.nl/nieuws/2015/12/16/mh17-ramp-crisisteam-overheid-faalde>
- [http://www.telegraaf.nl/binnenland/24883545/Aanpak\\_MH17-crisis\\_moeizaam\\_.html](http://www.telegraaf.nl/binnenland/24883545/Aanpak_MH17-crisis_moeizaam_.html)
- <http://nos.nl/artikel/2075511-crisisbeheersing-rond-mh17-moest-op-gang-komen.html>
- <https://twitter.com/fonslambie> (even naar beneden scrollen; daar staan een heleboel berichten met screenshots uit het rapport)
- <https://twitter.com/PieterOmtzigt> (ook even naar beneden scrollen)
- <https://twitter.com/swsjoerdsma> (wederom even naar beneden scrollen)

Vanuit TK en media veelvuldig het verwijt dat de regering juist vandaag, enkele uren voor het Oosting-debat, dit rapport naar de TK stuurt. [redacted]

[redacted] Morgen maar eens kijken wat de knipselkrant bij elkaar zet.

**Van:** [redacted] BD/WODC/EWB  
**Verzonden:** woensdag 16 december 2015 16:55  
**Aan:** [redacted] BD/WODC/EWB; Leeuw, prof. dr. F.L. - BD/WODC  
**Onderwerp:** RE: MH17  
Ha [redacted]

Nog nieuws? Ik zag een uitgebreid artikel op NU.nl, [redacted]

Groetjes,  
[redacted]

---

**From:** [redacted] - BD/WODC/EWB  
**Sent:** woensdag 16 december 2015 10:38:46  
**To:** Leeuw, prof. dr. F.L. - BD/WODC; [redacted] BD/WODC/EWB  
**Subject:** MH17

Ter info: rapport MH17 is zojuist naar TK gegaan en op onze site gezet.

[redacted]

[redacted] BD/WODC/EWB

---

**Van:** [redacted] - BD/WODC/EWB  
**Verzonden:** woensdag 23 december 2015 14:56  
**Aan:** [redacted]@utwente.nl  
**Onderwerp:** RE: Media-aandacht onderzoek

Hoi René,

[redacted] Ik heb het rapport van de OvV er niet op nageslagen. [redacted]

Grt [redacted]

---

**From:** [redacted]@utwente.nl  
**Sent:** dinsdag 22 december 2015 13:00:29  
**To:** [redacted] BD/WODC/EWB  
**Subject:** Re: Media-aandacht onderzoek

Hoi [redacted] dank je! De UT had ook een update gemaakt. Die staat ergens in een excel file. Dacht dag ik je die cc had gedtuurd; ik zoek er even naar.

[redacted] Had 'm al gelezen.

Groeten, Rene

Kind regards / vriendelijke groeten,

René Torenvlied,  
Professor of public management

Sent from my Samsung mobile. Apologies for typos

----- Oorspronkelijk bericht -----

**Van:** "[redacted] BD/WODC/EWB"  
**Datum:** 22-12-2015 12:17 (GMT+01:00)

Aan: "Torenvlied, R. (BMS)"

Onderwerp: Media-aandacht onderzoek

Hoi René,

Gisteren nog even gezocht naar media-aandacht voor jullie onderzoek:

<http://www.rtlnieuws.nl/columns/column/jeroen-akkermans/mh17-en-de-steen-van-rutte>

<https://twitter.com/pieteromtzig>

<https://twitter.com/fonslambie>

<http://www.nrc.nl/next/2015/12/21/onderzoek-naar-aanpak-ramp-mh17-bevat-pijnlijke-bo-1569217>

<http://www.nrc.nl/nieuws/2015/12/16/mh17-ramp-crisisteam-overheid-faalde>

<http://www.whathappenedtoflightmh17.com/university-twentes-report-on-flight-mh17-crisis-management-goes-public/>

[http://www.geenstijl.nl/mt/archieven/2015/12/bassiehof\\_dit\\_was\\_eigenlijk\\_de\\_week\\_van\\_mh17.html](http://www.geenstijl.nl/mt/archieven/2015/12/bassiehof_dit_was_eigenlijk_de_week_van_mh17.html)

<http://www.nltimes.nl/2015/12/16/research-mh17-investigation-initially-chaotic-not-well-focused-on-diplomacy/>

<http://www.parool.nl/parool/nl/31602/MH17/article/detail/4208877/2015/12/16/Nabestaanden-MH17-ontevreden-over-eerste-opvang-overheid.dhtml>

<http://www.transport-online.nl/site/nl/66764/onderzoek-aanpak-mh17-crisis-moeizaam/>

[http://www.powned.tv/nieuws/binnenland/2015/12/aanpak\\_mh17crisis\\_moeizaam\\_van.html](http://www.powned.tv/nieuws/binnenland/2015/12/aanpak_mh17crisis_moeizaam_van.html)

<http://www.luchtvaartnieuws.nl/nieuws/categorie/72/algemeen/onderzoek-aanpak-mh17-crisis-in-begin-onnodig-moeizaam-en-complex>

<http://www.nu.nl/politiek/4183723/aanpak-mh17-crisis-verliep-eerste-dagen-onnodig-moeizaam.html>

<http://www.volkskrant.nl/binnenland/onderzoek-aanpak-mh17-crisis-onnodig-moeizaam-verlopen~a4208856/>

[http://www.nieuws.be/nieuws/Fouten\\_bij\\_aanpak\\_MH17\\_stoffelijke\\_resten\\_onzorgvuldig\\_behandeld\\_beef\\_12da.aspx](http://www.nieuws.be/nieuws/Fouten_bij_aanpak_MH17_stoffelijke_resten_onzorgvuldig_behandeld_beef_12da.aspx)

Een paar had je vorige week zelf ook al gevonden.

Grt

[redacted] BD/WODC/EWB

---

**Van:** [redacted]@utwente.nl  
**Verzonden:** woensdag 23 december 2015 17:35  
**Aan:** [redacted]@utwente.nl; [redacted]@utwente.nl; [redacted]@utwente.nl; [redacted]@cdh.leidenuniv.nl;  
[redacted]@utwente.nl  
**CC:** [redacted]@utwente.nl; [redacted] BD/WODC/EWB  
**Onderwerp:** Fw: Resultaten voor Tweede kamer abonnement "Zoeken:MH17"

Beste allen,

Zie vooraankondiging rondetafel gesprekken TK op 22 januari a.s

Groeten, Rene

Kind regards / vriendelijke groeten,

René Torenvlied,  
Professor of public management

Sent from my Samsung mobile. Apologies for typos

----- Oorspronkelijk bericht -----

**Van:** Attenderingen Service <[redacted]@tweedekamer.nl>  
**Datum:** 23-12-2015 16:01 (GMT+01:00)  
**Aan:** "Torenvlied, R. (BMS)" [redacted]@utwente.nl>  
**Onderwerp:** Resultaten voor Tweede kamer abonnement "Zoeken:MH17"

## Tweede Kamer der Staten-Generaal

Beste [redacted]@utwente.nl,

Onderstaand vindt u het document dat gevonden is bij uw zoekvraag "Zoeken:MH17".

---

### Convo rondetafelgesprek MH17 onderzoeksrapporten 22/1

23-12-2015

voor Veiligheid - 33997-56 Agendapunt: Onderzoeksrapport "Evaluatie nationale crisisbeheersingsorganisatie vlucht **MH17**" Zaak: Brief regering - minister van Veiligheid en Justitie, G.A. van der Steur – 16 december 2015 Onderzoeksrapport "Evaluatie nationale crisisbeheersingsorganisatie vlucht **MH17**" - 33997-55 Agendapunt: Kabinetsreactie op Evaluatie nationale crisisbeheersingsorganisatie vlucht **MH17** Noot: Nog te ontvangen Griffier: [redacted] Activiteitnummer: 2015A05483

---

[Abonnement wijzigen](#)

[Abonnement opzeggen](#)

[Alle abonnementen opzeggen](#)

© 2014 TK der SG

[redacted] BD/WODC/EWB

---

**Van:** [redacted]@utwente.nl  
**Verzonden:** donderdag 24 december 2015 0:12  
**Aan:** [redacted] BD/WODC/EWB; [redacted]@utwente.nl  
**Onderwerp:** Hoorzitting 22 januari

Hoi [redacted]

Ter info. [redacted] Via de alert van TK zocht ik verder naar de hoorzitting: De hoorzitting over de onderzoeken MH17 staat inmiddels gepland op 22 januari. Locatie is de Groen van Prinstererzaal en de bijeenkomst is openbaar. De hoorzitting is voor een gehele dag gepland, ons onderzoek in de middag (1,5 uur).

<http://www.tweedekamer.nl/vergaderingen/commissievergaderingen/details?id=2015A05483>

Ik ga de eerste week van januari nadenken over de voorbereiding. [redacted]  
[redacted]

Ik weet niet of ze de vragen van tevoren ter beschikking (willen) stellen. [redacted]  
[redacted]

Groeten, Rene

Kind regards / vriendelijke groeten,

René Torenvlied,  
Professor of public management

Sent from my Samsung mobile. Apologies for typos

[redacted] BD/WODC/EWB

---

**Van:** [redacted] - BD/WODC/EWB  
**Verzonden:** donderdag 14 januari 2016 18:41  
**Aan:** [redacted]@utwente.nl  
**CC:** [redacted]@utwente.nl  
**Onderwerp:** RE: hoorzitting a.s. vrijdag

[redacted]

Komende vrijdag heb ik helemaal geblokt voor de TK. Dus ja, ik ben er bij.

Grt [redacted]

---

**From:** [redacted]@utwente.nl  
**Sent:** donderdag 14 januari 2016 18:33:36  
**To:** [redacted] BD/WODC/EWB  
**Cc:** [redacted]@utwente.nl  
**Subject:** hoorzitting a.s. vrijdag

Hoi [redacted]  
Ik heb kort gesproken met [redacted] en [redacted]

[redacted]

Bij eerdere bijeenkomsten over MH17 waren ook journalisten aanwezig. [redacted]  
[redacted] In het kader van de toegang voor publiek heb ik het verzoek ingediend dat [redacted] in het publiek aanwezig kunnen zijn die middag. Schuif jij ook aan of volg je het liever via de website van de Tweede Kamer (indien beschikbaar)? [redacted]  
[redacted]

Groeten, René  
Kind regards / Vriendelijke groeten,  
René Torenvlied, Professor of Public Management

Twente University, Department of Public Administration  
P.O. Box 217, 7500 AE Enschede, The Netherlands  
tel. [redacted]



[redacted] BD/WODC/EWB

---

**Van:** [redacted]@utwente.nl  
**Verzonden:** donderdag 14 januari 2016 18:43  
**Aan:** [redacted] BD/WODC/EWB  
**CC:** [redacted]@utwente.nl  
**Onderwerp:** RE: hoorzitting a.s. vrijdag

[redacted]

Kind regards / Vriendelijke groeten,

René Torenvlied, Professor of Public Management

Twente University, Department of Public Administration  
P.O. Box 217, 7500 AE Enschede, The Netherlands  
tel. [redacted]

---

**From:** Torenvlied, R. (BMS)  
**Sent:** donderdag 14 januari 2016 18:34  
**To:** [redacted] BD/WODC/EWB ([redacted]@minvenj.nl)  
**Cc:** [redacted]  
**Subject:** hoorzitting a.s. vrijdag

Hoi [redacted]

Ik heb kort gesproken met [redacted] en [redacted]

[redacted]

Bij eerdere bijeenkomsten over MH17 waren ook journalisten aanwezig. [redacted]  
[redacted] In het kader van de toegang voor publiek heb ik het verzoek ingediend dat [redacted] in het publiek aanwezig kunnen zijn die middag. Schuif jij ook aan of volg je het liever via de website van de Tweede Kamer (indien beschikbaar)? [redacted]  
[redacted]

Groeten, René

Kind regards / Vriendelijke groeten,

René Torenvlied, Professor of Public Management

Twente University, Department of Public Administration  
P.O. Box 217, 7500 AE Enschede, The Netherlands  
tel. [redacted]

[redacted] BD/WODC/EWB

---

**Van:** [redacted]@utwente.nl  
**Verzonden:** vrijdag 15 januari 2016 11:03  
**Aan:** [redacted]@utwente.nl; [redacted] BD/WODC/EWB; [redacted]@utwente.nl  
**Onderwerp:** agenda en deelnemers hoorzitting

Ik heb van de griffier nog niets gehoord, maar dit staat al op de kamer website.

Kind regards / Vriendelijke groeten,

René Torenvlied, Professor of Public Management

Twente University, Department of Public Administration

P.O. Box 217, 7500 AE Enschede, The Netherlands

tel. [redacted]

BD/WODC/EWB

---

**Van:**  - BD/DW/AGV  
**Verzonden:** woensdag 20 januari 2016 9:51  
**Aan:**  - BD/WODC/EWB  
**Onderwerp:** MH17 beleidsreactie WODC evaluatie crisisbeheersingsorganisatie  
**Bijlagen:** TK Beleidsreactie op rapport Evaluatieonderzoek naar de crisisbeheersingsorganisatie MH17.pdf

**Urgentie:** Hoog

Dag

Ter info de beleidsreactie die zojuist naar de TK is gezonden.

Groet,

Nationaal Coördinator  
Terrorismebestrijding en Veiligheid  
Ministerie van Veiligheid en Justitie

> Retouradres Postbus 20301 2500 EH Den Haag

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer  
der Staten-Generaal  
Postbus 20018  
2500 AE DEN HAAG

**Directie**  
**Weerbaarheidsverhoging**  
Projectdirectie MH17

Turfmarkt 147  
2511 DP Den Haag  
Postbus 20301  
2500 EH Den Haag  
www.nctv.nl

**Ons kenmerk**  
726008

*Bij beantwoording de datum  
en ons kenmerk vermelden.  
Wilt u slechts één zaak in uw  
brief behandelen.*

Datum 20 januari 2016

Onderwerp Beleidsreactie op rapport "Evaluatieonderzoek naar de  
crisisbeheersingsorganisatie MH17"

Op 16 december jl. is het eindrapport "Evaluatie nationale  
crisisbeheersingsorganisatie vlucht MH17" naar uw Kamer verzonden.

Na het neerhalen van vlucht MH17 van Malaysia Airlines op 17 juli 2014 boven Oost-Oekraïne is in Nederland de nationale crisisbeheersingsorganisatie geactiveerd. Zoals beschreven in het Instellingsbesluit Ministeriële Commissie Crisisbeheersing 2013 en het Nationaal Handboek Crisisbesluitvorming<sup>1</sup> is bij een incident, situatie of gebeurtenis die vraagt om coördinatie van intersectorale crisisbeheersing en besluitvorming over een samenhangende aanpak op politiek-bestuurlijk niveau de Ministeriële Commissie Crisisbeheersing (MCCb) aan zet. Vlucht MH17 werd neergehaald in een conflictgebied met veel internationale politieke gevoeligheden. Alleen al daarom vond de crisisrespons onder zeer complexe omstandigheden plaats. Het kabinet wil niet nalaten te benadrukken dat wij veel waardering hebben voor allen die zich in die omstandigheden tot het uiterste hebben ingespannen.

1. Het kabinet acht het van belang om het eigen handelen te evalueren en lering te trekken voor toekomstige rampen en crises. Ook uw Kamer heeft hierom verzocht. Bijgaand treft u de beleidsreactie aan op het onderzoek naar de crisisorganisatie MH17 dat is uitgevoerd door de Universiteit Twente, in opdracht van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC). Wij zijn het onderzoeksteam erkentelijk voor het verzette werk. Het kabinet heeft ervoor gekozen om zich in deze beleidsreactie te beperken tot een reactie op hoofdlijnen en daarbij vooral in te gaan op de te leren lessen.

2.

De evaluatie had tot doel zicht te krijgen op de vraag in hoeverre de nationale crisisbeheersingsorganisatie na het neerstorten van vlucht MH17 heeft gefunctioneerd conform het Instellingsbesluit Ministeriële Commissie Crisisbeheersing 2013 en het Nationaal Handboek Crisisbesluitvorming 2013. Ook wordt antwoord gegeven op de vraag in hoeverre dat functioneren heeft bijgedragen aan de crisisrespons. Tevens wordt ingegaan op de communicatie en informatievoorziening van de Rijksoverheid in de richting van de nabestaanden,

<sup>1</sup> Staatscourant 24 april 2013, 11207 en TK 2012-2013, 29 668, nr. 37.

de samenleving, het parlement en de media. De onderzochte periode betreft 17 juli tot 8 september 2014.

**Directie**  
**Weerbaarheidsverhoging**  
Projectdirectie MH17

De kenmerken van deze ramp brachten unieke uitdagingen met zich mee. Veel van de geïnterviewde 'sleutelinformanten' gaven aan dat dit scenario hun voorstellingsvermogen te boven ging. Gegeven die omstandigheden, en ondanks de moeizame eerste crisisrespons, constateren de onderzoekers dat de crisisbeheersingsorganisatie in brede zin - dus inclusief de andere betrokken organisaties en actoren (zoals de veiligheidsregio en Malaysia Airlines) - er in is geslaagd de crisis gaandeweg op een adequate wijze te beheersen. Van elke ramp of crisis, en onvolkomenheden in de respons daarop, moeten we leren. Daartoe geeft dit rapport goede handvatten.

**Datum**  
20 januari 2016

**Ons kenmerk**  
726008

Vanaf mei 2015, en na het uitkomen van het rapport van de OVV, zijn er reeds verbeteringen op het terrein van de crisisbeheersing in gang gezet. Deze punten worden onderschreven in het rapport van de Universiteit Twente. Het rapport is gestructureerd aan de hand van zes geëvalueerde processen, die in deze beleidsreactie achtereenvolgens worden behandeld:

1. De crisisrespons in Den Haag
  - a. Eerste 48 uur
  - b. Periode vanaf 19 juli 2014
2. De internationale diplomatie
3. De crisisrespons in het rampgebied
4. De crisisrespons naar nabestaanden
5. De informatievoorziening naar de Tweede Kamer
6. De informatievoorziening naar media en samenleving

### **1. De crisisrespons in Den Haag**

Vanwege de benodigde coördinatie van intersectorale crisisbeheersing en besluitvorming over een samenhangende aanpak, vond de crisisrespons plaats binnen de nationale crisisstructuur. De onderzoekers concluderen dat de geactiveerde nationale crisisbeheersingsorganisatie een eenvoudige structuur had, ondanks de complexiteit van de crisis rond vlucht MH17. Ten behoeve van een adequate crisisbeheersing is de hoofdstructuur op enkele essentiële punten flexibel ingevuld en aangevuld. Tevens wordt geconcludeerd dat de nationale crisisbeheersingsorganisatie in eerste instantie onvoldoende was gericht op samenwerking met - en tussen betrokken organisaties en de ministeries van Buitenlandse Zaken en Defensie. Na enkele dagen verbeterde de samenwerking, zo concludeert het onderzoeksteam. Hier ligt een gezamenlijke verantwoordelijkheid, en dus ook een gezamenlijke lering, voor alle betrokken departementen in de nationale crisisbeheersingsorganisatie.

#### **a. Eerste 48 uur**

In het rapport wordt geconstateerd dat de crisisbeheersingsorganisatie in Den Haag in de eerste uren vooral was gericht op de eigen activering. Dit bracht met zich mee dat de nationale crisisbeheersingsorganisatie in eerste instantie te weinig focus had op samenwerking of afstemming met de organisaties daarbuiten. Volgens de onderzoekers leidde dit tot misverstanden en onduidelijkheden over de taken en verantwoordelijkheden tussen de verschillende actoren.

Voorts wordt de eerste fase van een crisis doorgaans gekenmerkt door improvisatie en een gebrek aan informatie. Dat was ook het geval in de eerste uren na het neerstorten van vlucht MH17. Op verschillende plaatsen ging men direct aan de slag, maar het kabinet onderkent dat er in de eerste fase sprake was van onduidelijkheid bij de crisispartners.

**Directie**  
**Weerbaarheidsverhoging**  
Projectdirectie MH17

**Datum**  
20 januari 2016

**Ons kenmerk**  
726008

In de Voortgangsbrief Nationale Veiligheid van 12 mei 2015 heeft het kabinet reeds een aantal initiatieven benoemd die in gang zijn gezet ter verbetering van de crisisbeheersing en de samenwerking met crisispartners. In deze brief is aangegeven dat het kabinet, in overleg met de betrokken partners, de nationale crisisbeheersingsorganisatie flexibiliseert. Uitgangspunt daarbij is het verkleinen van de afstand tussen (strategische) besluitvorming en de operationele praktijk. Vanaf de eerste respons wordt de nationale structuur ingericht op samenwerking met alle relevante partijen. Onderdelen van de nationale crisisstructuur die naar behoefte kunnen worden ingezet zijn een Adviesteam (AT), de Interdepartementale Commissie Crisisbeheersing (ICCb) en de Ministeriële Commissie Crisisbeheersing (MCCb). Deze gremia bestaan uit vertegenwoordigers van alle betrokken besluitvormende ministeries. Daarnaast kunnen andere betrokken instanties, waaronder ook private partners, worden uitgenodigd om in een adviserende rol deel te nemen met het oog op hun expertise en kennis. Er is daarbij sprake van maatwerk per situatie, per gremium of team, en zo nodig per bijeenkomst.

Zodra één van de onderdelen van de nationale crisisbeheersingsorganisatie wordt geactiveerd, zal het NCC alle ministeries, het betrokken lokaal en/of regionaal bevoegd gezag en de overige betrokken publieke en private partijen informeren. Daarbij zal het NCC, waar mogelijk en nodig, aangeven welke rol(len) het Rijk vervult. Dit moet onduidelijkheid over rollen en taken van de nationale overheid in de toekomst meteen voorkomen.

De generieke afspraken over de flexibilisering van de inrichting en werkwijze van de nationale crisisbeheersingsorganisatie worden uitgewerkt in een aangepast Nationaal Handboek Crisisbesluitvorming en in een aangepast Instellingsbesluit Ministeriële Commissie Crisisbeheersing. Beide worden medio 2016 door de ministerraad vastgesteld.

Zoals gemeld in de Voortgangsbrief Nationale Veiligheid, worden daarnaast uniform opgezette nationale crisisplannen opgesteld voor specifieke crisissituaties. Deze plannen zijn geënt op de generieke afspraken in het Nationaal Handboek. Het medio 2016 op te leveren Nationaal Crisisplan Vliegtuigongevallen is daar een voorbeeld van (zie ook onder paragraaf 4 in deze brief).

De onderzoekers van de Universiteit Twente constateren in het bijzonder dat de eerste crisisrespons rond vlucht MH17 onnodig moeizaam en complex verliep. De nationale crisisbeheersingsorganisatie was onvoldoende gericht op samenwerking met en tussen betrokken organisaties en de ministeries van Buitenlandse Zaken en Defensie. De internationale dimensie in deze nationale crisis, zeker in de eerste crisisrespons, is "minder goed tot uitdrukking gekomen" en keuzes zijn vaak gemaakt vanuit een nationale context van crisisbeheersing.

Een crisis in het buitenland waarbij het nationale crisismechanisme wordt ingezet, is een uitzonderlijke situatie. Het kabinet onderkent dat het van groot belang is om in een dergelijke situatie de binnen de Rijksoverheid beschikbare internationale kennis en ervaring (internationaalrechtelijk, diplomatiek, militair-operationeel) binnen de nationale mechanismes tijdig en volledig te benutten en zo spoedig mogelijk specifieke kennis en expertise van betrokken departementen in te brengen in de nationale crisisstructuur.

**Directie**  
**Weerbaarheidsverhoging**  
Projectdirectie MH17

**Datum**  
20 januari 2016

**Ons kenmerk**  
726008

Het kabinet erkent het belang om de rol en de verantwoordelijkheden van (de minister van) Buitenlandse Zaken bij crises in het buitenland beter tot uitdrukking te laten komen, ook bij crises die vanwege hun omvang en impact onder regie van een MCCb en een ICCb vallen. Overigens heeft het ministerie van Buitenlandse Zaken vanaf het allereerste moment geparticipeerd in zowel de ICCb als de MCCb. Het ministerie van Defensie heeft de dag na de crash plaatsgenomen in de ICCb en MCCb.

Zoals beschreven in het Instellingsbesluit Ministeriële Commissie Crisisbeheersing 2013 en het Nationaal Handboek Crisisbesluitvorming<sup>2</sup> is bij een incident, situatie of gebeurtenis die vraagt om coördinatie van intersectorale crisisbeheersing en besluitvorming over een samenhangende aanpak op politiek-bestuurlijk niveau de Ministeriële Commissie Crisisbeheersing (MCCb) aan zet. De MCCb wordt ambtelijk geadviseerd en ondersteund door de Interdepartementale Commissie Crisisbeheersing (ICCb) onder voorzitterschap van de NCTV. Daar vindt (dwingende) afstemming en besluitvorming plaats over het geheel van maatregelen en de uitoefening van bevoegdheden. De MCCb neemt geen bevoegdheden over van enige minister, wél oefenen de betrokken ministers hun bevoegdheden uit in overeenstemming met de besluiten van de MCCb. De NCTV coördineert op ambtelijk niveau en het Nationaal Crisiscentrum (NCC) faciliteert onder regie van MCCb en/of ICCb. Bij crises in het buitenland waarop MCCb en/of ICCb regie voeren, participeert het ministerie van Buitenlandse Zaken in de MCCb/ICCb en is dan onderdeel van de nationale crisisstructuur. Daarbij is het ministerie van Buitenlandse Zaken verantwoordelijk voor consulaire dienstverlening en eventuele repatriëring naar Nederland. Het ministerie van Veiligheid en Justitie is verantwoordelijk voor de verdere afwikkeling in Nederland. Het kabinet erkent het belang van een nadere uitwerking van de samenhang tussen deze verantwoordelijkheden en onderschrijft dat de betrokkenheid van de ministeries van Buitenlandse Zaken en Defensie in geval van een crisis met een internationale dimensie in een conflictgebied goed moeten zijn verankerd in de nationale crisisbeheersingsorganisatie

Het ministerie van Buitenlandse Zaken beschikt met zijn postennetwerk over relevante kennis en expertise van de internationaal-politieke context, en over de omstandigheden en gebruiken in het land waar de crisis plaatsvindt.

Het ministerie van Defensie heeft, met Buitenlandse Zaken en Veiligheid en Justitie, expertise in huis op het gebied van militaire en civiele missies in gebieden waar sprake is van een gewapend conflict. Daarnaast is Defensie in staat om zo nodig, in zowel binnen- als buitenland, grootschalig en hoog in het

---

<sup>2</sup> Staatscourant 24 april 2013, 11207 en TK 2012-2013, 29 668, nr. 37.

geweldsspectrum op te treden. Ook beschikt Defensie over de internationale contacten om desgewenst samen met andere landen op te treden.

**Directie**  
**Weerbaarheidsverhoging**  
Projectdirectie MH17

Voor de effectiviteit is het zaak dat de partijen die een rol moeten spelen of specifieke expertise kunnen inbrengen, adequaat betrokken zijn bij de voorbereiding op - en de afhandeling van crises en incidenten. Partijen die een taak uitvoeren die mogelijk afstemming vraagt met de rijksoverheid, worden uitgenodigd zich proactief te melden. Het spreekt natuurlijk voor zich dat de nationale crisisbeheersingsorganisatie alert moet zijn en er aldus op toeziet dat verantwoordelijke partijen tijdig en adequaat worden betrokken.

**Datum**  
20 januari 2016

**Ons kenmerk**  
726008

### ***b. Periode vanaf 19 juli***

Door de onderzoekers wordt geconcludeerd dat de nationale crisisbeheersingsorganisatie een eenvoudige structuur had die op effectieve wijze gebruik maakte van de infrastructuur die door het NCC werd geboden. Daarnaast wordt geconcludeerd dat de functionaris Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (NCTV) de ambtelijke crisisbesluitvorming en de politiek-bestuurlijke crisisbesluitvorming bij elkaar bracht. Dat bevorderde de eenheid van besluitvorming in belangrijke mate.

Op 26 juli 2014 werd de "Stuurgroep MH17 Recovery" onder leiding van het ministerie van Defensie in het leven geroepen ten behoeve van de operationele besluitvorming. De stuurgroep was gericht op de voorbereiding, de ondersteuning en de operationele aansturing van de repatriëringsmissie. De stuurgroep maakte hierbij gebruik van de staf van de Directie Operaties van het ministerie van Defensie. Daarnaast speelde deze stuurgroep een essentiële rol in de operationele duiding van de veiligheidssituatie in het rampgebied. Hiermee werd de ICCb in staat gesteld zich volledig te concentreren op de voorbereiding van de besluitvorming in de MCCb, die belast was met de strategische aansturing van de crisisbeheersing. Het kabinet is met de onderzoekers van mening dat de operationele stuurgroep goed heeft gefunctioneerd, gegeven de bijzondere omstandigheden en de internationale context van de crisis.

In overleg met crisispartners wordt gewerkt aan een opschalingsmodel waarin operationeel opgeschaald kan worden naar bovenregionaal en landelijk niveau zodat de landelijke operationele coördinatie tijdens crisissituaties verbetert. De samenstelling van een dergelijk 'landelijk operationeel team' onder regie van ICCb/MCCb zal dan steeds worden toegesneden op de behoefte van dat moment. De ervaringen met de Stuurgroep MH17 Recovery worden hierbij meegenomen. De opzet van een dergelijk team zal in 2016 zijn beslag krijgen.

## **2. De internationale diplomatie**

De onderzoekers stellen dat vanaf het begin van de crisis, de internationale diplomatie een belangrijke en succesvolle activiteit was van de nationale crisisbeheersingsorganisatie. Hierbij is blijk gegeven van respect voor het internationaal recht. Het kabinet onderschrijft dit. Deze ramp deed zich voor in een regio waar een gewapend conflict gaande was dat bijzonder hoog op de internationale politieke agenda stond. Er was een groot risico dat de nasleep van de ramp bemoeilijkt zou worden door de complexe en onoverzichtelijke situatie in



het rampgebied, dat niet onder feitelijke controle stond van het centrale Oekraïense gezag. Ook was er een reëel risico dat de repatriëringsmissie, het OVV-onderzoek en het justitiële onderzoek verstrengeld zouden raken met de internationaal-politieke spanningen rondom het bredere conflict in het oosten van Oekraïne.

**Directie**  
**Weerbaarheidsverhoging**  
Projectdirectie MH17

**Datum**  
20 januari 2016

**Ons kenmerk**  
726008

De principiële keuze om het internationaal recht te allen tijde te blijven respecteren gaf een duidelijk kader aan het Nederlands optreden, en heeft daarmee bijgedragen aan het indammen van genoemde risico's. Het niet rechtstreeks zaken doen met de separatisten was een belangrijke keuze die al vroeg in het proces gemaakt is. De redenen waarom het kabinet dit zowel juridisch correct als operationeel opportuun achtte zijn eerder gedeeld met uw Kamer (zie o.a. Kamerstuk 33997, nr. 23 en 33997, nr. 27). De onderzoekers concluderen dat deze keuze "niet alleen verstandig maar zelfs essentieel voor het succes van de operatie" is geweest.

Het rapport geeft tevens weer dat de inschatting van de lokale veiligheidssituatie en de internationaal-politieke omstandigheden een belangrijke rol hebben gespeeld bij de overwegingen om te kiezen voor een missie in het lagere geweldsspectrum en dus niet voor de zwaardere (militaire) variant die het kabinet ook had laten uitwerken.

Vanaf het begin heeft het kabinet de inschatting gemaakt dat eensgezinde druk vanuit de internationale gemeenschap nodig zou zijn om de drie prioriteiten te kunnen realiseren: repatriëring, onafhankelijk onderzoek naar de toedracht, en strafrechtelijk onderzoek. In de eerste dagen na de ramp is derhalve actieve diplomatie bedreven om te komen tot snelle aanname van een resolutie van de VNVR en eensgezinde verklaringen van onder meer de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE), de EU en de ministeriële bijeenkomst van de EU met de Association of South East Asian Nations (EU-ASEAN, waar onder andere Maleisië deel van uitmaakt). Daarnaast heeft Nederland de VN-burgerluchtvaartorganisatie ICAO van meet af aan betrokken. Via de militaire lijnen werd vooral met Australië nauw contact onderhouden. Zoals het rapport aangeeft, is overwogen of de NAVO een rol zou kunnen spelen. Geconcludeerd werd dat er voor de NAVO geen directe rol was weggelegd, onder meer omdat betrokkenheid van de NAVO tot verdere polarisatie in het rampgebied zou hebben geleid.

Nederland heeft, zoals in het rapport geschetst, enkele verantwoordelijkheden overgenomen van internationale partners (vooral Oekraïne), en internationale samenwerking opgezet met onder andere Australië en Maleisië. Hoewel de noodzakelijke juridische instrumenten hiervoor onder grote tijdsdruk tot stand zijn gekomen, concluderen de onderzoekers dat deze aspecten "juridisch juist en zorgvuldig" geregeld zijn. Dit heeft (tot nu toe) in grote mate bijgedragen aan de realisatie van de drie prioriteiten die door het kabinet zijn geformuleerd.

### **3. De crisisrespons in het rampgebied**

De onderzoekers schetsen in het rapport de complexe en onoverzichtelijke situatie waarin betrokkenen in Kiev in de eerste uren en dagen na de ramp

moesten handelen. In het rapport wordt voorts uiteen gezet hoe vertegenwoordigers van Defensie, Politie en Buitenlandse Zaken er toch in slaagden goed teamwerk te leveren. Dit legde de basis voor de bergingsactiviteiten in de weken en maanden volgend op de ramp.

Essentieel daarbij was de constructieve samenwerking met - en de hulp van de OVSE, de Oekraïense autoriteiten en andere getroffen landen. Deze samenwerking werd gefaciliteerd door de Nederlandse ambassade in Kiev. Mede hierdoor konden op korte termijn de noodzakelijke verdragsrechtelijke en operationele afspraken worden gemaakt over de berging, alsmede het technisch en strafrechtelijk onderzoek. Ook kon hierdoor een consistente en internationaalrechtelijk juiste lijn worden ingezet en volgehouden van geen directe omgang met de separatisten.

De onderzoekers zijn van mening dat de activiteiten in Oekraïne de eerste dagen niet op een systematische manier door de nationale crisisbeheersingsorganisatie werden gefaciliteerd of gecoördineerd. Dit is een juiste constatering waarbij wel kan worden aangetekend dat door de moeilijke omstandigheden waaronder de werkzaamheden in Oekraïne moesten plaatsvinden het voor de aansturende staf niet mogelijk was om voortdurend zicht te hebben op de activiteiten. Hierdoor is er mede voor gekozen om de politiemedewerkers een 'handelingsperspectief' (stoplichtmodel<sup>3</sup>) mee te geven.

Oekraïne had aanvankelijk de leiding in de crisisrespons. De Nederlandse medewerkers moesten hun werk doen in een gebied waar een gewapend conflict gaande was, en waarvoor een combinatie van civiele en militaire kennis en ervaring noodzakelijk was. In eerste instantie was er onduidelijkheid over de verantwoordelijkheden voor de veiligheid van de medewerkers ter plaatse. De medewerkers van de politie die, samen met de medewerkers van Defensie, de eerste dagen na de ramp actief waren in Oekraïne werden aangestuurd vanuit de Staf Grootschalig en Bijzonder Optreden (SGBO) in Driebergen. Er werd samen opgetrokken met Defensie dat, vanuit het operationele commandocentrum in Den Haag, een beter zicht had op de activiteiten.

Na het opstarten van de repatriëringsmissie is ervoor gekozen om de operationele regie van de missie in handen van Defensie te geven. Defensie heeft immers meer ervaring met missies in het buitenland, in situaties van gewapend conflict en onveiligheid en is daartoe ook opgeleid en ingericht.

Politie en Defensie hebben de geleerde lessen besproken en passen deze ook toe. Als in toekomstige soortgelijke situaties gezamenlijke expertise in nodig is, zal worden gekozen voor een gecoördineerd optreden onder regie van Defensie gebruikmakend van de faciliteiten van de Directie Operaties van Defensie.

Eenduidige aansturing vanuit Den Haag is cruciaal. Het gebrek daaraan in de eerste uren en dagen na de ramp leidde ertoe dat sommigen ter plaatse formeel niet geautoriseerd waren om hun taak onmiddellijk uit te voeren. Niettemin

---

<sup>3</sup> Hierbij hebben drie partijen de mogelijkheid hun stoplicht op "rood" te zetten: (1) Den Haag (op basis van informatie uit het diplomatieke circuit, de AIVD en MIVD), (2) de operationeel commandant, mede op basis van informatie van de OVSE, en (3) de BSB van de Koninklijke Marechaussee.

**Directie**  
**Weerbaarheidsverhoging**  
Projectdirectie MH17

**Datum**  
20 januari 2016

**Ons kenmerk**  
726008

hebben de mensen die als eerste in het rampgebied ter plaatse waren uitstekend werk verricht. Een vroegtijdige, afgestemde veiligheidsanalyse en daarop gebaseerde regie van de operatie ter plekke zullen bij toekomstige rampen het werk in crisisgebieden vergemakkelijken en versnellen. Daarbij moet in voorkomende gevallen aan de voorkant expliciet duidelijk gemaakt worden hoe wordt omgegaan met de veiligheid van medewerkers.

**Directie**  
**Weerbaarheidsverhoging**  
Projectdirectie MH17

**Datum**  
20 januari 2016

**Ons kenmerk**  
726008

#### **4. De crisisrespons naar nabestaanden**

Uit de evaluatie komt naar voren dat nabestaanden over het algemeen tevreden zijn met de nazorg die is geboden dan wel gefaciliteerd door de overheid. Het kabinet dankt daarvoor de vele hulpverleners, onder wie de vrijwilligers, die zich hebben ingezet om de nabestaanden zo goed mogelijk te ondersteunen.

##### *Eerste opvang*

De nabestaanden zijn kritisch over de eerste opvang door de Rijksoverheid. Informatie kwam laat beschikbaar en veel nabestaanden ervoeren dat ze de eerste dagen onprofessioneel te woord werden gestaan. Er was nog erg weinig informatie en medewerkers in het telefooncentrum van het ministerie van Buitenlandse Zaken konden weinig doen om de nabestaanden te helpen. Het is volstrekt begrijpelijk dat burgers die bellen over een ramp zo snel mogelijk informatie wensen om duidelijkheid en zekerheid te verkrijgen. In het geval van een luchtvaartongeval ligt hier zowel een taak voor de betrokken partijen uit de luchtvaartsector als voor de overheid. De snelheid waarmee nabestaanden kunnen worden geïnformeerd, hangt mede af van de beschikbare informatie op de passagierslijsten. Het is de taak van de overheid om, op basis van de informatie die beschikbaar wordt gesteld door de luchtvaartsector, de nationaliteit en de identiteit vast te stellen van de betrokken passagiers. Na het vaststellen van de gegevens van de slachtoffers moeten deze gegevens worden gekoppeld aan de gegevens van nabestaanden. Daarna kunnen de juiste en meest directe nabestaanden worden geïnformeerd. In dit hele proces zijn zowel snelheid als zorgvuldigheid van belang, dit blijft een kwetsbare balans. Ook de OVV heeft hierover aanbevelingen gedaan.

De onderzoekers van de Universiteit Twente constateren dat een derde van de geïnterviewde nabestaanden heeft aangegeven geen formeel bericht te hebben ontvangen dat hun dierbaren zich aan boord van vlucht MH17 bevonden. Alle nabestaanden zijn bezocht door een familierechercheur, bij een deel van de nabestaanden is dit na zondag 20 juli 2014 gebeurd omdat pas toen de nabestaandenlijst volledig was. Het kabinet is het met de onderzoekers van zowel Universiteit Twente als de OVV eens dat voor een deel van de nabestaanden de periode van onzekerheid te lang geduurd heeft.

In 2016 wordt het Nationaal Crisisplan Vliegtuigongevallen opgeleverd. Dat plan zal onder meer voorzien in een multidisciplinair Verificatieteam dat snel gestructureerde informatie over passagierslijsten van vluchten van of naar Nederland kan verzamelen en verifiëren bij een ongeval. Bij de uitwerking van het Nationaal Crisisplan Vliegtuigongevallen wordt bezien of het mogelijk en wenselijk is om al informatie aan nabestaanden te verstrekken waarover reeds 100%

zekerheid bestaat, dus nog voor er zekerheid bestaat over de juistheid van de complete passagierslijst.

**Directie**  
**Weerbaarheidsverhoging**  
Projectdirectie MH17

#### *Familiechercheurs*

De familiechercheurs, die onder aansturing van de SGBO van de politie staan, zijn bij de ramp met de MH17 voor de nabestaanden veelal een grote steun geweest. Zij fungeerden als contactpersoon voor de familie, voor het Landelijk Team Forensische Opsporing, voor de Rijksoverheid en als contactpersoon voor het opsporingsonderzoek.

**Datum**  
20 januari 2016

**Ons kenmerk**  
726008

In het onderzoek wordt ingegaan op de zwaarte van de werkzaamheden, op de balans die moeten worden bewaakt tussen afstand en nabijheid van de nabestaanden en op de nazorg. De politie herkent en erkent dit ook op basis van eerdere gebeurtenissen. De politie heeft via bijeenkomsten, psychosociaal onderzoek en via de leidinggevenden ingezet op een goede begeleiding van de medewerkers.

#### *Lange termijn zorg*

Na het neerstorten van vlucht MH17 heeft de Rijksoverheid de nabestaanden op verschillende manieren hulp geboden, in verschillende fasen van het rouwproces. Dat is gebeurd met advies van kenniscentrum Arq, het landelijk kennis- en adviescentrum psychosociale zorg en veiligheid bij schokkende gebeurtenissen, de "Expertgroep Gezondheidsonderzoek en Nazorg na rampen en (milieu-) incidenten" van het RIVM en Slachtofferhulp Nederland. Centraal stonden de informatievoorziening en het lotgenotencontact via het Informatie- en Verwijscentrum (IVC) en de contacten met de familiechercheurs, met een koppeling naar casemanagers van Slachtofferhulp Nederland. Daarnaast hebben ook veel gemeenten ondersteuning geboden aan de nabestaanden, onder andere bij praktische en administratieve zaken. De hulpverlening van de Rijksoverheid en gemeenten was niet altijd goed op elkaar afgestemd. In toekomstige gevallen zal daar dan ook meer aandacht naar uitgaan.

Gemeentelijke Gezondheidsdiensten (GGD 'en) waren beschikbaar voor advies aan onder andere scholen en verenigingen. Daarnaast geldt als basisvoorziening voor psychosociale hulpverlening de beschikbaarheid van de reguliere zorg (huisarts en eventueel specialistische tweedelijnszorg).

Bij de vormgeving van het ondersteuningsaanbod heeft de Rijksoverheid gebruik gemaakt van de ervaringen die zijn opgedaan na onder andere de ramp in Tripoli (2011) en de Poldercrash (2009). Een belangrijke les is dat er niet één hulpmiddel is dat werkt voor elke getroffene. De beste manier om een schokkende gebeurtenis te verwerken kan voor iedereen anders zijn. De hulpverlening vanuit de Rijksoverheid was erop gericht dat zo goed mogelijk te ondersteunen.

#### *Informatie aan nabestaanden*

Nabestaanden geven aan dat ze positief zijn over de beschikbaarheid van het Informatie Verwijs Centrum (IVC), maar dat ze er wisselend gebruik van hebben gemaakt. Er zaten geregeld herhalingen in het informatieaanbod voor nabestaanden omdat dit vaak via verschillende kanalen werd uitgezet (familiechercheurs, IVC, nieuwsbrief IVC via mail en daarna nog via media). Het

IVC wordt op dit moment geëvalueerd en er worden verbeteringen aangebracht (zowel technisch als vorm en inhoud) om een dergelijk platform bij toekomstige rampen nog efficiënter in te zetten. Het IVC is essentieel voor het goed en adequaat informeren van nabestaanden.

**Directie**  
**Weerbaarheidsverhoging**  
Projectdirectie MH17

**Datum**  
20 januari 2016

**Ons kenmerk**  
726008

#### *Herdenkingen en aankomst in Eindhoven*

Nabestaanden waren overwegend tevreden over de ceremonies bij aankomst van de stoffelijke resten in Eindhoven. De dag van nationale rouw en de Nationale Herdenking zijn door velen als positief gewaardeerd en worden gezien als een kantelpunt in de waardering van nabestaanden voor het overheidsoptreden.

Ten behoeve van de organisatie van de Nationale Herdenking in 2014 en 2015 is samengewerkt met veel nabestaanden, dit om de bijeenkomsten zoveel mogelijk te laten aansluiten bij hun wensen.

De ervaringen zijn verwerkt in draaiboeken en formats. Dat geldt ook voor de ervaring met de terugkeer van stoffelijke resten vanuit het buitenland.

### **5. De informatievoorziening naar de Tweede Kamer**

Het rapport constateert dat enkele dagen na de ramp een zeer intensieve relatie is ontstaan tussen het kabinet en de Tweede Kamer wat betreft de informatievoorziening over de crisis rond vlucht MH17. De frequentie van informatievoorziening en het detailniveau van de verstrekte informatie over de crisis was hoog en vele respondenten stelden dat "deze uniek is in de parlementaire geschiedenis". Wel leidde deze informatiedichtheid soms tot afstemmingsproblemen. De informatiepositie in een complexe crisissituatie verandert immers razendsnel. Een van de belangrijkste lessen die wordt getrokken is te bezien of een (coördinerend) parlementair verantwoordingssteam – samengesteld uit vertegenwoordigers van de betrokken departementen – kan worden opgenomen in het Nationaal Handboek Crisisbesluitvorming als een van de mogelijk in te zetten teams.

### **6. De informatievoorziening naar media en samenleving**

Het Nationaal Kernteam Crisiscommunicatie (NKC) heeft tot doel om tijdens een crisis als knooppunt van informatie te dienen. Volgens de onderzoekers opereerde het NKC vanaf het begin gestructureerd en gecoördineerd ten behoeve van de crisiscommunicatie. Nabestaanden en Nederlandse burgers zijn overwegend positief over de informatievoorziening van de Nederlandse overheid rond de crisis van vlucht MH17. Nabestaanden zijn, zoals gezegd, wel zeer kritisch over de informatie die zij ontvingen in de eerste uren na de ramp.

Het NKC is opgericht in 2012 als opvolging van de aanbevelingen rond de brand in Moerdijk. Destijds werd geconcludeerd dat de crisiscommunicatie op Rijksniveau een nieuwe structuur moest krijgen. Met de oprichting van het NKC werd hier een antwoord op gegeven.

Blijkens het rapport is het de overheid "in het algemeen zeer goed gelukt" om bij nieuwe informatie over de ramp met MH17 als eerste de nabestaanden te informeren en pas daarna bijvoorbeeld de media. Gevoelige en persoonlijke informatie voor nabestaanden (zowel over individuele slachtoffers als praktische

informatie vanuit de overheid) werd persoonlijk overgebracht via de familierechercheurs. Het NKC had intensief contact met de coördinator van de familierechercheurs om afspraken te maken over timing en inhoud van de communicatie. Dit proces is niet formeel ingebed in de crisisstructuur. Het NKC wil samen met het NCC dit proces verankeren in de werkprocessen zodat dit een standaard werkwijze wordt.

**Directie**  
**Weerbaarheidsverhoging**  
Projectdirectie MH17

**Datum**  
20 januari 2016

**Ons kenmerk**  
726008

Het NKC zal daarnaast, samen met het NCC, meer duidelijkheid creëren over de rol die externe (commerciële) organisaties, naast overheidspartners, kunnen spelen binnen het NKC. Dit was voor de ramp met MH17 onvoldoende geregeld. Er zijn immers omstandigheden denkbaar -zoals bij de ramp met MH17- waardoor de aanwezigheid van communicatievertegenwoordigers van externe (commerciële) organisaties een meerwaarde heeft voor de crisiscommunicatie. Hierbij moet vooraf duidelijkheid bestaan over de vertrouwelijkheid van informatie en de wijze van samenwerking binnen het NKC. Deze les volgt uit de eigen, interne evaluatie van het NKC en sluit aan op het flexibeler kunnen invullen van de nationale crisisbeheersingsorganisatie. Daarnaast zal het NKC de informatievoorziening op het internationale deel van de website van de Rijksoverheid verbeteren. Met het oog op de grote internationale betrokkenheid en aandacht bij rampen en crises is een betere informatievoorziening hier noodzakelijk.

De Minister van Veiligheid en Justitie,

G.A. van der Steur

De Minister van Buitenlandse Zaken,

Bert Koenders

De Minister van Defensie,

J.A. Hennis-Plasschaert

[redacted] BD/WODC/EWB

---

**Van:** [redacted] - BD/WODC/EWB  
**Verzonden:** woensdag 20 januari 2016 14:22  
**Aan:** [redacted] - BD/WODC/EWB  
**Onderwerp:** FW: TK Beleidsreactie op rapport "Evaluatieonderzoek naar de crisisbeheersingsorganisatie MH17"  
**Bijlagen:** TK Beleidsreactie op rapport Evaluatieonderzoek naar de crisisbeheersingsorganisatie MH17.docx

Met vriendelijke groet, | With kind regards,

[redacted]  
Projectassistent |

.....  
**Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum | Research and Documentation Centre**  
**Afdeling Extern Wetenschappelijke Betrekkingen (EWB) | Commissioning Research Division (EWB)**  
Turfmarkt 147 | 2511 DP | Den Haag | [redacted]  
Postbus 20301 | P.O. Box 20301 | 2500 EH | Den Haag | The Netherlands

.....  
**M** [redacted]  
[redacted]@minvenj.nl  
[www.wodc.nl](http://www.wodc.nl)

.....  
**Voor een veilige en rechtvaardige samenleving**  
.....

**Van:** [redacted]@minvenj.nl [mailto:[redacted]@minvenj.nl]

**Verzonden:** woensdag 20 januari 2016 9:43

**Aan:** TWEEDE KAMER

**CC:** [redacted] BD/DW/AGV; BD-Parlementaire Contactpersonen; [redacted] BD/DSB/AS;  
Informatieplein Justitie - DC/PIV; [redacted] BD/DW/AV; [redacted] - BD/DSB/AS; MVJBSG - BSG;  
BD-Paminco Internationaal; [redacted] BD/DSB/AS; [redacted] BD/DW/AV;  
[redacted]@MINAZ.NL

**Onderwerp:** TK Beleidsreactie op rapport "Evaluatieonderzoek naar de crisisbeheersingsorganisatie MH17"

[redacted] BD/WODC/EWB

---

**Van:** [redacted] - BD/WODC/EWB  
**Verzonden:** woensdag 20 januari 2016 14:58  
**Aan:** Leeuw, prof. dr. F.L. - BD/WODC  
**CC:** [redacted]@minvenj.nl  
**Onderwerp:** FW: TK Beleidsreactie op rapport "Evaluatieonderzoek naar de crisisbeheersingsorganisatie MH17"  
**Bijlagen:** TK Beleidsreactie op rapport Evaluatieonderzoek naar de crisisbeheersingsorganisatie MH17.docx

Ter info: in bijlage de kabinetsreactie op het MH17-rapport.

Groeten,

[redacted]



[redacted] BD/WODC/EWB

---

**Van:** [redacted]@utwente.nl  
**Verzonden:** woensdag 20 januari 2016 17:39  
**Aan:** [redacted]@utwente.nl; [redacted]@utwente.nl; [redacted]@utwente.nl; [redacted]@fgga.leidenuniv.nl; [redacted]@utwente.nl  
**CC:** [redacted] BD/WODC/EWB  
**Onderwerp:** update vrijdag  
**Bijlagen:** UTwente\_infographic onderzoeksrapport MH17.pdf

Beste allen,

Even een korte update over vrijdag (op een moment dat de Tweede Kamer op dit moment spreekt over het rapport van de NP over professor Maat).

1. [redacted] en ik zullen vanuit Enschede arriveren in Den Haag rond 12.00 uur (misschien iets later omdat dit wel erg vroeg is?). [redacted] heeft een zaal geregeld op de Haagse Campus, locatie Schouwburgstraat 2, [redacted] [redacted] voegt zich bij ons in Den Haag. Ruim voor tijd vertrekken wij naar de Tweede Kamer (zeg half drie of zo).
2. Voor [redacted] zijn stoelen gereserveerd aan de "ambtenarentafel" achter mij en [redacted] (bevestigd door de griffier).
3. Naast het rapport is ook de publiekssamenvatting beschikbaar via de website. [redacted] neemt gedrukte exemplaren mee. De infographic wordt toegevoegd aan de stukken. Ik neem aan [redacted] [redacted] dat wij deze infographic glossy ook kunnen overhandigen—de griffier stelt ze eerder beschikbaar. Ik zal een aantal professioneel gedrukte exemplaren meenemen van de infographic (oplage 50 of zo).
4. [redacted] jij bent aangemeld bij Plein 2.

Ik heb de definitieve versie van de infographic bijgevoegd.

Kind regards / Vriendelijke groeten,

René Torenvlied, Professor of Public Management

Twente University, Department of Public Administration  
P.O. Box 217, 7500 AE Enschede, The Netherlands  
tel. [redacted]

[redacted] BD/WODC/EWB

---

**Van:** [redacted]@utwente.nl  
**Verzonden:** donderdag 21 januari 2016 13:09  
**Aan:** [redacted]@utwente.nl; [redacted]@utwente.nl; [redacted]@utwente.nl; [redacted]@fgga.leidenuniv.nl; [redacted]@utwente.nl  
**CC:** [redacted] BD/WODC/EWB  
**Onderwerp:** FW: positionpapersmw Horjus en heer Torenvlied  
**Bijlagen:** bijdrage heer Torenvlied.pdf; bijdrage mevrouw Horjus.pdf

Beste allen,

Hierbij de stukken tbv de bespreking morgen. [redacted]  
[redacted]

Onder punt 1: [redacted]  
[redacted]

Onder punt 2: [redacted]  
[redacted]

Rene

Kind regards / Vriendelijke groeten,

René Torenvlied, Professor of Public Management

Twente University, Department of Public Administration  
P.O. Box 217, 7500 AE Enschede, The Netherlands  
tel. [redacted]

---

**From:** Commissie BUZA [mailto:[redacted]@tweedekamer.nl]  
**Sent:** donderdag 21 januari 2016 13:00  
**To:** Commissie BUZA  
**Subject:** positionpapersmw Horjus en heer Torenvlied

Geachte deelnemers aan het rondetafelgesprek MH-17 op 22 januari,

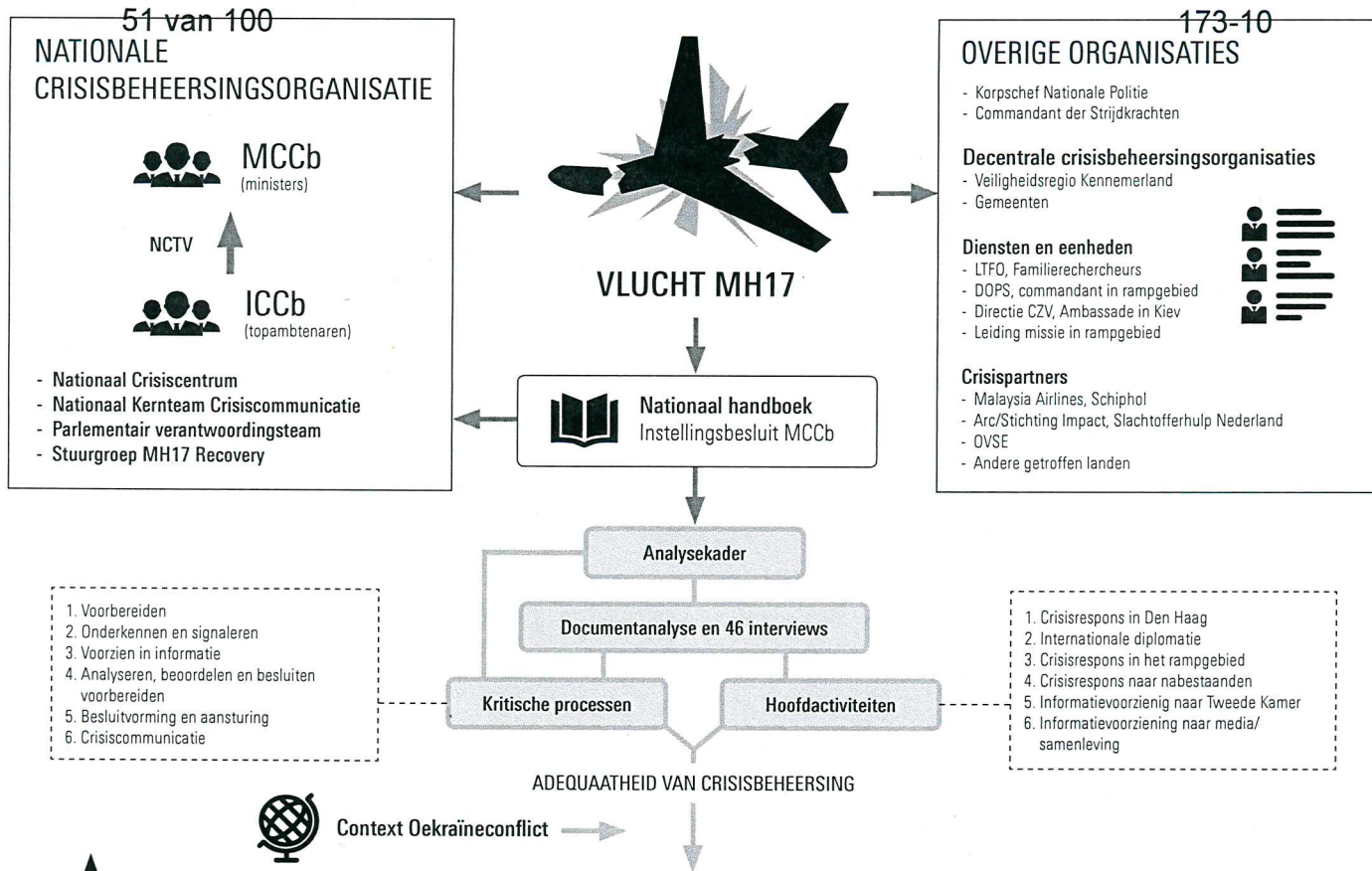
Hierbij zend ik u de nagekomen positionpapers van mevrouw Horjus en de heer Torenvlied ten behoeve van het gesprek morgen.

Met vriendelijke groet,

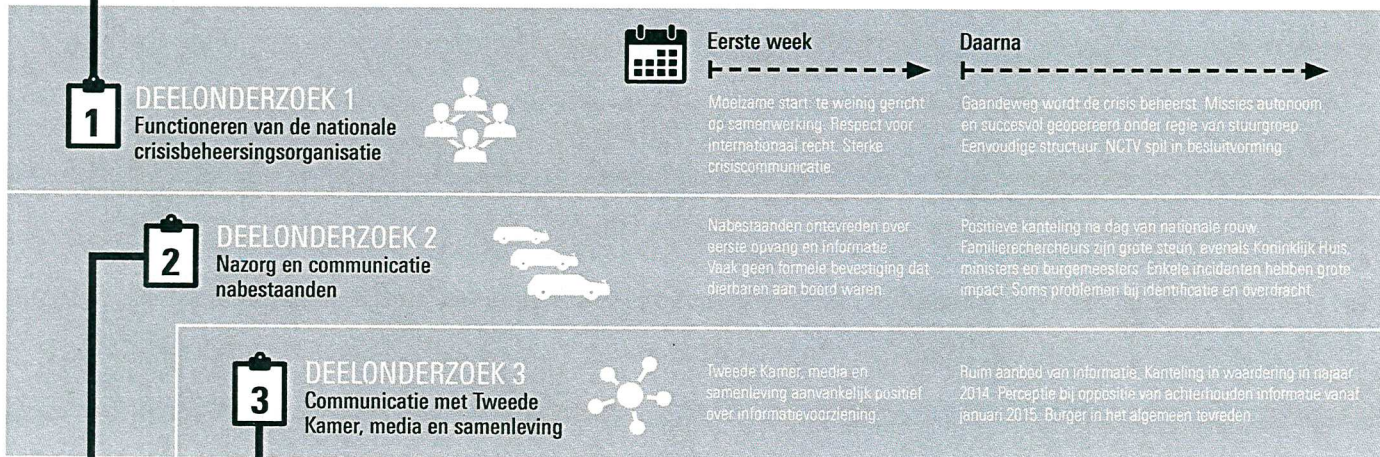
[redacted]  
Commissieassistent vaste commissie Buitenlandse Zaken,  
algemene commissie Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking  
Tweede Kamer der Staten-Generaal

Postbus 20018, 2500 EA Den Haag

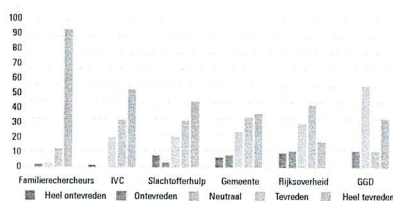
T [redacted] | E [redacted]@tweedekamer.nl | [www.tweedekamer.nl](http://www.tweedekamer.nl)



**SAMENVATTING VAN BELANGRIJKSTE RESULTATEN**



Tevredenheid bij nabestaanden per instantie in %



**Onderzochte aspecten:**

- Eerste opvang door overheid, Malaysia Airlines en Schiphol
- Familierechercheurs, Slachtofferhulp Nederland, IVC
- Formele bevestiging dat dierbaren aan boord waren, informatiebijeenkomsten, incidenten
- Betrokkenheid Koninklijk Huis, ministers en burgemeesters
- Repatriëring en identificatie

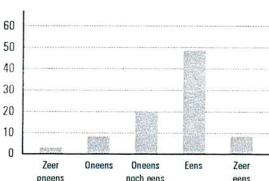
**Aanbod van informatievoorziening ruim, gevarieerd, continu en gecoördineerd**

- Analyse stukken Tweede Kamer
- Database sociale media (coosto)
- Inhoudsanalyse journalistieke media
- Database nieuwsberichten (LexisNexis)

**Enquête onder 512 representatieve Nederlandse burgers (TNS-NIPO)**

**% Instemming met de stelling:**

"Ik ben tevreden over de informatievoorziening van de Rijksoverheid over het neerstorten van vlucht MH17".



**EVALUATIE NATIONALE CRISISBEHEERSINGSORGANISATIE VLUCHT MH17**

René Torenvlied (projectleiding), Ellen Giebels, Ramses A. Wessel, Jan M. Gutteling, Matthijs Moorkamp, Wout G. Broekema

## Position paper COT Ten behoeve van de Rondetafelgesprekken MH17, Tweede Kamer, blok 4 crisisorganisatie

*Dora Horjus (algemeen directeur COT), Marco Zannoni (directeur COT) & Jan Bos (strategisch adviseur/onderzoeker COT)*

Rotterdam, 20 januari 2016

### Vooraf

De vaste commissie voor Buitenlandse Zaken heeft het COT Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement (verder: COT) uitgenodigd deel te nemen aan de *Rondetafelgesprekken MH17 onderzoeksrapporten*, die worden gehouden op vrijdag 22 januari 2016. In dit beknopte position paper plaatsen wij de bevindingen van de Onderzoeksraad voor Veiligheid (OVV) ten aanzien van crisismanagement en het evaluatierapport van de crisisbeheersing van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) in een breder perspectief en benoemen twee specifieke aandachtspunten. Het bredere perspectief dat wij willen inbrengen is geschreven met respect voor de onderzoeksteams en de omvangrijke hoeveelheid werk die is verzet, maar bovenal met respect en oprecht medeleven voor alle nabestaanden en andere direct betrokkenen bij de ramp die zich heeft voltrokken rond de vlucht MH17 op 17 juli 2014.

### Overkoepelend beeld

In de crisisrespons na de tragedie met vlucht MH17 is veel goed gegaan. Zowel de OVV als de onderzoekers van het WODC markeren expliciet en impliciet tal van zaken die goed of relatief goed zijn verlopen. Wat ons betreft is dat een belangrijke vaststelling. De crisisorganisatie en de betrokken professionals stonden in een ingewikkelde internationale context voor een aantal grote uitdagingen zoals repatriëring en identificatie van de slachtoffers, opvang en nazorg aan nabestaanden en internationale diplomatie met betrekking tot onder andere het onderzoek naar de oorzaak en het strafrechtelijk onderzoek. Daarbij is het de eerste keer dat de rijkscrisisstructuur in deze vorm - en met deze brede opgave - operationeel is geweest. Het crisismanagement moet in dat perspectief worden beoordeeld: een complexe situatie onder unieke omstandigheden waarin veel betrokkenen voor het eerst hun taak uitvoeren. In dat licht bezien is het vooral van belang dat lessen uit eerdere crisissituaties zijn toegepast. Wij constateren dat dit op een aantal punten goed is gelukt. Voorbeelden hiervan zijn de inzet van familierechercheurs, de inrichting van een (virtueel) Informatie- en Verwijscentrum, het werken met een projectorganisatie en projectplan voor de afhandeling van de crisis en het werken met expliciete doelstellingen die richting geven aan de hele aanpak. Het bovenstaande betekent niet dat er geen lessen kunnen en moeten worden geleerd. De rapporten leveren veel praktische inzichten op, zeker ook door het betrekken van nabestaanden in de onderzoeken.

### Situationeel perspectief in de crisisrespons

In het beoordelen van crisismanagement staat vaak de ingerichte structuur centraal. Onderzoeken richten zich dan vooral op de vraag of de voorgeschreven structuur is gevolgd en of taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden juist zijn toegepast. Echter, in de crisispraktijk zien we vaak dat de voorgeschreven structuur niet, of maar ten dele past op wat er nodig is in de unieke situatie die zich voordoet. Een vooraf bedachte en ingerichte structuur (inclusief voorbereide plannen en oefeningen) biedt vooral houvast en een vertrekpunt in crisissituaties. Het zorgt ervoor dat er snelheid gemaakt kan worden en dat rollen, taken en mandaten helder zijn. Het is vervolgens de uitdaging om de structuur om te vormen naar wat de situatie en de daarbij behorende crisisrespons vraagt. Dat kost echter tijd. Het duurt uren en soms zelf dagen voordat duidelijk is of duidelijk wordt wat de specifieke omstandigheden zijn die de crisis 'vormen'. In het WODC-rapport staat hierover op pag. 303 de volgende passage: "De eerste crisisrespons verliep onnodig moeizaam en complex omdat de nationale crisisbeheersingsorganisatie onvoldoende focus had op samenwerking met en tussen: (a) organisaties die waren betrokken in de onmiddellijke crisisrespons en (b) de departementen van Buitenlandse Zaken en Defensie." Wij vragen op dit punt vooral om proportionaliteit, omdat het niet realistisch is te veronderstellen dat in een dergelijk complexe situatie alles direct goed verloopt en zeker niet in de eerste uren. Wij beschouwen het 'monopoliseren van coördinatie en informatiebeoordeling' (WODC-rapport pag. 309), daarbij als een logische eerste organisatiereflex. Zoals in het toetsingskader rijkscrisisstructuur (Inspectie V&J) ook staat vermeld, is het beschikbaar zijn van deskundigheid en informatie bij acute crises 'zeker in de beginfase niet altijd het geval. Het proces moet dan onder grote tijdsdruk en meestal gelijktijdig met de eerste acties plaatsvinden'.

Naarmate de situatie zich ontwikkeld en er meer inzicht komt, wordt het mogelijk – en is het nodig – flexibiliteit te tonen om mee te bewegen.

### **Netwerkmanagement en koppelvlakken**

In het WODC-rapport wordt een belangrijke constatering gedaan, namelijk dat *'...de nationale crisisbeheersingsorganisatie onvoldoende gericht was op samenwerking met en tussen betrokken organisaties...'*. Adequate crisisbeheersing vergt in alle gevallen een ultieme vorm van netwerkmanagement. Organisaties en disciplines die normaal gesproken niet intensief samenwerken, staan nu voor een gezamenlijke opgave. Op basis van het rapport zien wij verbetermogelijkheden voor de samenwerking tussen enerzijds rijks-, regionale en lokale crisismanagementstructuren en anderzijds publieke (overheid) en private partijen. De Rijksoverheid gaat niet voor niets uit van drie mogelijke rollen: sturen, adviseren en/of faciliteren.

In de analyse van het functioneren van de rijkscrisisstructuur herkennen we de reflex tot coördinatie en (vervolgens) overnemen van taken en verantwoordelijkheden, zeker bij grote politieke druk. Echter, in de praktijk is het goed mogelijk - en vooral wenselijk - om de uitvoering van werkzaamheden bij anderen dan de Rijksoverheid te laten plaatsvinden. Ter illustratie: in de eerste respons bij een vliegcrisis is het belangrijk aan te sluiten bij, en samen te werken met de direct betrokken luchtvaartmaatschappij en luchthaven van vertrek. Juist omdat daar bijvoorbeeld veel ervaring aanwezig is (o.a. door de eerdere ramp met een MH370), faciliteiten voorbereid zijn (zoals care teams) en informatie beschikbaar is (passagiers- en nabestaandengegevens). Hierbij kan de Rijksoverheid een waardevolle bijdrage leveren door de luchtvaartmaatschappij wegwijs te maken in, en aan te laten sluiten bij de crisisstructuren in Nederland.

Het schakelen tussen rollen hangt mede af van de crisisdiagnose van de situatie: wat zijn de uitdagingen en welke rol van het Rijk is nodig om het doel te bereiken? In de evaluatie in opdracht van het WODC ligt de focus op de samenwerking met andere ministeries, zoals Buitenlandse Zaken en Defensie. Dit is belangrijk maar ook andere samenwerkingsrelaties zijn van (groot) belang. Op basis van het rapport zien wij verbetermogelijkheden voor de koppelvlakken tussen zowel rijks- als regionale en lokale structuren, de koppelvlakken tussen locaties (Den Haag, Schiphol, Oekraïne) en - zoals hiervoor genoemd - tussen publieke en private partijen. Een uitgebreidere situatiediagnose had duidelijk kunnen maken dat de Schiphol-locatie van belang was in verband met de reeds opgestarte crisisrespons (opvang nabestaanden en emergency respons procedures van luchtvaartpartners), de locatie in Oekraïne in verband met de belangrijkste operationele processen van repatriëring en onderzoek en het koppelvlak met de gemeenten en lokale bestuurders in verband met de opvang en nazorg van nabestaanden en het omgaan met zowel maatschappelijke, als individuele impact. Een scherpe crisisdiagnose had mogelijk kunnen bijdragen aan een eerdere of betere aansluiting van de ministeries van Buitenlandse Zaken en Defensie, een betere coördinatie van passagiers- en nabestaandenlijsten en een snellere inzet van familierechercheurs.

Daarnaast is de samenwerking tussen Rijksoverheid en gemeenten en lokale bestuurders van belang. Per definitie zijn de effecten van deze gebeurtenis, maar ook andere crises vooral merkbaar op lokaal niveau: de impact in gezinnen, buurten, verenigingen en scholen is groot. Wij vinden het van belang dat getroffen (verwanten, nabestaanden of anderszins betrokkenen) ongeacht de specifieke gemeente in de basis hetzelfde niveau van zorg en hulp kunnen krijgen op het moment dat de rijkscrisisstructuur operationeel is. Dit vraagt het faciliteren van de informatievoorziening die het lokale bestuur vervolgens in staat stelt de eigen rol goed in te vullen. Wij zien een dergelijke benadering zeker terug in de aanpak, maar dit kan eerder en vooral meer expliciet als taak worden gerekend van de rijkscrisisstructuur.

### **Tot slot**

De bijdrage van het COT in deze position paper is gericht op enkele aandachtspunten. Er zijn vanzelfsprekend veel meer leerpunten en goede voorbeelden. Papier is geduldig en daarom krijgen leerprocessen niet vorm door rapporten, maar door mensen. In het verlengde van de hierboven benoemde aandachtspunten pleiten wij vooral voor het gezamenlijk delen van opgedane ervaringen met andere betrokken partners: met departementen, met de luchtvaartmaatschappij en met gemeenten. Vanzelfsprekend geldt dit ook voor die nabestaanden die hun ervaringen willen delen en overdragen. Wij spreken de verwachting uit dat juist die gesprekken en reflecties plaatsvinden. Op het moment dat aan lessen ook gevolgen worden verbonden, bijvoorbeeld in aanpassingen in procedures en structuren, is het zaak hier ook nog ervaringen en lessen van eerdere crises in mee te nemen en verwachtingen ten aanzien van de crisissituaties van de toekomst. Dit om te voorkomen dat de toekomstige voorbereiding op crisismanagement zich richt op de laatste crisis die zich heeft voorgedaan.

[redacted] BD/WODC/EWB

---

**Van:** Frans Leeuw [redacted]  
**Verzonden:** vrijdag 22 januari 2016 10:40  
**Aan:** [redacted] BD/WODC/EWB  
**Onderwerp:** RE: all the best

Hahaha, nou, daar zou ik nu nooit aan denken, [redacted]..... All the best,  
 Frans

**Van:** [redacted] BD/WODC/EWB [mailto:[redacted]@minvenj.nl]  
**Verzonden:** vrijdag 22 januari 2016 10:09  
**Aan:** Frans Leeuw  
**Onderwerp:** RE: all the best  
 Zo'n vermoeden had ik al! [redacted]

---

**From:** Frans Leeuw [redacted]  
**Sent:** vrijdag 22 januari 2016 09:55:00  
**To:** [redacted] BD/WODC/EWB  
**Subject:** RE: all the best

Graag gedaan [redacted]

Frans

**Van:** [redacted] BD/WODC/EWB [mailto:[redacted]@minvenj.nl]  
**Verzonden:** vrijdag 22 januari 2016 09:05  
**Aan:** Frans Leeuw [redacted]  
**Onderwerp:** RE: all the best

Dank Frans! Heel sympathiek dat je daar aan denkt. Ik laat je weten hoe het gegaan is.

Groeten,  
 [redacted]

---

**Van:** Frans Leeuw [redacted]  
**Verzonden:** vrijdag 22 januari 2016 9:00  
**Aan:** [redacted] BD/WODC/EWB  
**Onderwerp:** all the best

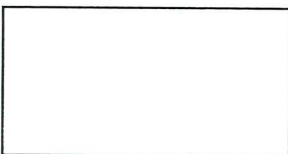
Ha [redacted]

Werkend [redacted] wens ik jou en René en de collega's voor morgen een goede dag in en met leden van de Tweede Kamer. Ik ben beschikbaar voor telefonisch contact. Vergeet niet René te nodigen voor een intellectueel-aangenaam én aangenaam samen zijn in U, of A of elsewhere....

Beste groet,

Frans

Frans L Leeuw



Werk:

Wetenschappelijk Onderzoek & Documentatiecentrum WODC

Ministerie van Veiligheid en Justitie

Turfmarkt 147 | 2511 DP Den Haag | [redacted]

Postbus 20301 | 2500 EH | Den Haag

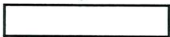
the Netherlands

[redacted]

&

Leerstoel Recht, Openbaar Bestuur en Sociaal-wetenschappelijk Onderzoek,  
 Department of Foundations and Methods of Law

Faculty of Law



Maastricht University

PO Box 616

Bouillonstraat 3,

6200 MD Maastricht

The Netherlands



---

Dit e-mailbericht is gecontroleerd op virussen met Avast antivirussoftware.

[www.avast.com](http://www.avast.com)

---

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is toegezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

Ministerie van Veiligheid en Justitie

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Ministry of Security and Justice



---

Dit e-mailbericht is gecontroleerd op virussen met Avast antivirussoftware.

[www.avast.com](http://www.avast.com)

---

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is toegezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

Ministerie van Veiligheid en Justitie

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Ministry of Security and Justice



---

Dit e-mailbericht is gecontroleerd op virussen met Avast antivirussoftware.

[www.avast.com](http://www.avast.com)

[redacted] BD/WODC/EWB

**Van:** [redacted]@utwente.nl  
**Verzonden:** vrijdag 22 januari 2016 11:12  
**Aan:** [redacted] BD/WODC/EWB  
**Onderwerp:** Re: positionpapersmw Horjus en heer Torenvlied

Top! We zijn aan het streamen en ik heb al een overzichtje gemaakt van de aanwezige kanerleden en hun zitplaats

Kind regards / vriendelijke groeten,

René Torenvlied,  
 Professor of public management

Sent from my Samsung mobile. Apologies for typos

----- Oorspronkelijk bericht -----

**Van:** "[redacted] - BD/WODC/EWB"  
**Datum:** 22-01-2016 10:47 (GMT+01:00)  
**Aan:** "Torenvlied, R. (BMS)"  
**Onderwerp:** RE: positionpapersmw Horjus en heer Torenvlied

Ik zit momenteel al in de TK. Het format is dat van een reguliere TK-vergadering met termijnen: de TK-leden stellen een voor een hun vragen en de sprekers/gasten beantwoorden dan het totaal aan vragen via de voorzitter. Je hoeft straks dus na een vraag niet meteen in de beantwoording maar je kunt even nadenken.

[redacted]

**From:** [redacted]@utwente.nl  
**Sent:** donderdag 21 januari 2016 13:08:45  
**To:** [redacted]@utwente.nl; [redacted]@utwente.nl; [redacted]@utwente.nl;  
 [redacted]@fgga.leidenuniv.nl; [redacted]@utwente.nl  
**Cc:** [redacted] BD/WODC/EWB  
**Subject:** FW: positionpapersmw Horjus en heer Torenvlied

Beste allen,

Hierbij de stukken tbv de bespreking morgen. [redacted]

Onder punt 1: [redacted]

Onder punt 2: [redacted]

Rene

Kind regards / Vriendelijke groeten,  
 René Torenvlied, Professor of Public Management

Twente University, Department of Public Administration  
 P.O. Box 217, 7500 AE Enschede, The Netherlands  
 tel. [redacted]

**From:** Commissie BUZA [mailto:[redacted]@tweedekamer.nl]  
**Sent:** donderdag 21 januari 2016 13:00  
**To:** Commissie BUZA  
**Subject:** positionpapersmw Horjus en heer Torenvlied  
 Geachte deelnemers aan het rondetafelgesprek MH-17 op 22 januari,



Hierbij zend ik u de nagekomen positionpapers van mevrouw Horjus en de heer Torenvlied ten behoeve van het gesprek morgen.

Met vriendelijke groet,

[Redacted]

Commissieassistent vaste commissie Buitenlandse Zaken,  
algemene commissie Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking  
Tweede Kamer der Staten-Generaal

Postbus 20018, 2500 EA Den Haag

T [Redacted] | E [Redacted]@tweedekamer.nl | I [www.tweedekamer.nl](http://www.tweedekamer.nl)

---

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is toegezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

Ministerie van Veiligheid en Justitie

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Ministry of Security and Justice

[redacted] BD/WODC/EWB

---

**Van:** [redacted]@utwente.nl  
**Verzonden:** vrijdag 22 januari 2016 11:45  
**Aan:** [redacted] BD/WODC/EWB  
**Onderwerp:** Re: positionpapersmw Horjus en heer Torenvlied

Ik heb een inleiding van 5 minuten [redacted]

Kind regards / vriendelijke groeten,

René Torenvlied,  
Professor of public management

Sent from my Samsung mobile. Apologies for typos

----- Oorspronkelijk bericht -----

**Van:** "[redacted] BD/WODC/EWB"  
**Datum:** 22-01-2016 11:34 (GMT+01:00)  
**Aan:** "Torenvlied, R. (BMS)"  
**Onderwerp:** RE: positionpapersmw Horjus en heer Torenvlied

[redacted]

---

**From:** [redacted]@utwente.nl  
**Sent:** vrijdag 22 januari 2016 11:31:40  
**To:** [redacted] BD/WODC/EWB  
**Subject:** Re: positionpapersmw Horjus en heer Torenvlied

[redacted]

Kind regards / vriendelijke groeten,

René Torenvlied,  
Professor of public management

Sent from my Samsung mobile. Apologies for typos

----- Oorspronkelijk bericht -----

**Van:** [redacted] BD/WODC/EWB"  
**Datum:** 22-01-2016 11:17 (GMT+01:00)  
**Aan:** "Torenvlied, R. (BMS)"  
**Onderwerp:** RE: positionpapersmw Horjus en heer Torenvlied

[redacted]

---

**From:** [redacted]@utwente.nl  
**Sent:** vrijdag 22 januari 2016 11:15:23  
**To:** [redacted] BD/WODC/EWB  
**Subject:** Re: positionpapersmw Horjus en heer Torenvlied  
Teeven voorzitter. [redacted]

Kind regards / vriendelijke groeten,

René Torenvlied,  
Professor of public management

Sent from my Samsung mobile. Apologies for typos

----- Oorspronkelijk bericht -----

Van: "[redacted] BD/WODC/EWB"  
Datum: 22-01-2016 10:47 (GMT+01:00)  
Aan: "Torenvlied, R. (BMS)"  
Onderwerp: RE: positionpapersmw Horjus en heer Torenvlied

Ik zit momenteel al in de TK. Het format is dat van een reguliere TK-vergadering met termijnen: de TK-leden stellen een voor een hun vragen en de insprekers/gasten beantwoorden dan het totaal aan vragen via de voorzitter. Je hoeft straks dus na een vraag niet meteen in de beantwoording maar je kunt even nadenken.

[redacted]

---

**From:** [redacted]@utwente.nl  
**Sent:** donderdag 21 januari 2016 13:08:45  
**To:** [redacted]@utwente.nl; [redacted]@utwente.nl; [redacted]@utwente.nl;  
[redacted]@fgga.leidenuniv.nl; [redacted]@utwente.nl  
**Cc:** [redacted] BD/WODC/EWB  
**Subject:** FW: positionpapersmw Horjus en heer Torenvlied

Beste allen,

Hierbij de stukken tbv de bespreking morgen. [redacted]

Onder punt 1: [redacted]

Onder punt 2: [redacted]

Rene  
Kind regards / Vriendelijke groeten,  
René Torenvlied, Professor of Public Management

Twente University, Department of Public Administration  
P.O. Box 217, 7500 AE Enschede, The Netherlands  
tel. [redacted]

---

**From:** Commissie BUZA [mailto:[redacted]@tweedekamer.nl]

**Sent:** donderdag 21 januari 2016 13:00

**To:** Commissie BUZA

**Subject:** positionpapersmw Horjus en heer Torenvlied

Geachte deelnemers aan het rondetafelgesprek MH-17 op 22 januari,

Hierbij zend ik u de nagekomen positionpapers van mevrouw Horjus en de heer Torenvlied ten behoeve van het gesprek morgen.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

Commissieassistent vaste commissie Buitenlandse Zaken,  
algemene commissie Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking  
Tweede Kamer der Staten-Generaal

Postbus 20018, 2500 EA Den Haag

T [redacted] | E [redacted]@tweedekamer.nl | I [www.tweedekamer.nl](http://www.tweedekamer.nl)

---

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit

bericht abusievelijk aan u is toegezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

Ministerie van Veiligheid en Justitie

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Ministry of Security and Justice

---

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is toegezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

Ministerie van Veiligheid en Justitie

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Ministry of Security and Justice

---

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is toegezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

Ministerie van Veiligheid en Justitie

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Ministry of Security and Justice

BD/WODC/EWB

**Van:** [redacted]@utwente.nl  
**Verzonden:** vrijdag 22 januari 2016 14:09  
**Aan:** [redacted]@utwente.nl; [redacted]@utwente.nl; [redacted]@utwente.nl; [redacted]@fgga.leidenuniv.nl;  
 [redacted]@utwente.nl  
**CC:** [redacted] BD/WODC/EWB  
**Onderwerp:** Re: update vrijdag

Heel veel succes zometeen!! Groet, [redacted]



**Van:** "Torenvlied, R. (BMS)" [redacted]@utwente.nl>

**Datum:** woensdag 20 januari 2016 17:39

**Aan:** [redacted]@utwente.nl> [redacted]@utwente.nl>, [redacted]  
 [redacted]@utwente.nl>, [redacted]@fgga.leidenuniv.nl>, [redacted]  
 [redacted]@utwente.nl>

**CC:** [redacted]@minvenj.nl>

**Onderwerp:** update vrijdag

Beste allen,

Even een korte update over vrijdag (op een moment dat de Tweede Kamer op dit moment spreekt over het rapport van de NP over professor Maat).

1. [redacted] en ik zullen vanuit Enschede arriveren in Den Haag rond 12.00 uur (misschien iets later omdat dit wel erg vroeg is?). Wout heeft een zaal geregeld op de Haagse Campus, locatie Schouwburgstraat
2. [redacted] [redacted] voegt zich bij ons in Den Haag. Ruim voor tijd vertrekken wij naar de Tweede Kamer (zeg half drie of zo).
2. Voor [redacted] zijn stoelen gereserveerd aan de "ambtenarentafel" achter mij en [redacted] (bevestigd door de griffier).
3. Naast het rapport is ook de publiekssamenvatting beschikbaar via de website. [redacted] neemt gedrukte exemplaren mee. De infographic wordt toegevoegd aan de stukken. Ik neem aan [redacted] [redacted] dat wij deze infographic glossy ook kunnen overhandigen—de griffier stelt ze eerder beschikbaar. Ik zal een aantal professioneel gedrukte exemplaren meenemen van de infographic (oplage 50 of zo).
4. [redacted] jij bent aangemeld bij Plein 2.

Ik heb de definitieve versie van de infographic bijgevoegd.

Kind regards / Vriendelijke groeten,  
René Torenvlied, Professor of Public Management

Twente University, Department of Public Administration  
 P.O. Box 217, 7500 AE Enschede, The Netherlands  
 tel. [redacted]

[redacted] BD/WODC/EWB

---

**Van:** [redacted] BD/WODC/EWB  
**Verzonden:** vrijdag 22 januari 2016 14:19  
**Aan:** [redacted]@utwente.nl  
**Onderwerp:** RE: Re:

Ook via de Plein-ingang moet je tm riem af en schoenen uit. Gaat op zich snel genoeg.

---

**From:** [redacted]@utwente.nl  
**Sent:** vrijdag 22 januari 2016 13:17:45  
**To:** [redacted] BD/WODC/EWB  
**Subject:** Re:  
Prima. Ik ben in [redacted], eerste verdieping.

Kind regards / vriendelijke groeten,

René Torenvlied,  
Professor of public management

Sent from my Samsung mobile. Apologies for typos

----- Oorspronkelijk bericht -----

**Van:** "[redacted] BD/WODC/EWB"  
**Datum:** 22-01-2016 13:16 (GMT+01:00)  
**Aan:** "Torenvlied, R. (BMS)"  
**Onderwerp:**

Hoi René,

Ik kom nu even langs bij de Schouwburgstraat 2 om je alvast de hardcopies van de publieksversie te geven. Ik ga daarna weer meteen door naar de TK, weet niet of ik al toegang krijg via de ingang op het Plein en, zo nee, weet niet ik ze dan bij de publieksingang handig naar binnen krijg (je mag als publiek geen tassen mee naar boven nemen en om open en bloot met die publieksversie rond te gaan lopen terwijl er ook nabestaanden in het gebouw zijn dat is ook al zowat).

Groeten,

[redacted]

---

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is toegezonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

Ministerie van Veiligheid en Justitie

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Ministry of Security and Justice

[redacted] BD/WODC/EWB

---

**Van:** [redacted] BD/WODC/EWB  
**Verzonden:** vrijdag 22 januari 2016 20:08  
**Aan:** Leeuw, prof. dr. F.L. - BD/WODC  
**Onderwerp:** RE: hoorzitting TK over MH17-rapport UT/WODC

Dank.

[redacted]

---

**From:** Leeuw, prof. dr. F.L. - BD/WODC  
**Sent:** vrijdag 22 januari 2016 19:11:54  
**To:** [redacted] BD/WODC/EWB  
**Subject:** RE: hoorzitting TK over MH17-rapport UT/WODC  
Complimenten, [redacted]

Sent with Good (www.good.com)

---

**From:** [redacted] BD/WODC/EWB  
**Sent:** vrijdag 22 januari 2016 18:06:31  
**To:** Leeuw, prof. dr. F.L. - BD/WODC  
**Cc:** [redacted] BD/WODC/EWB  
**Subject:** hoorzitting TK over MH17-rapport UT/WODC

De hoorzitting vandaag in de TK over het MH17-rapport van UT/WODC... Ging goed. [redacted]

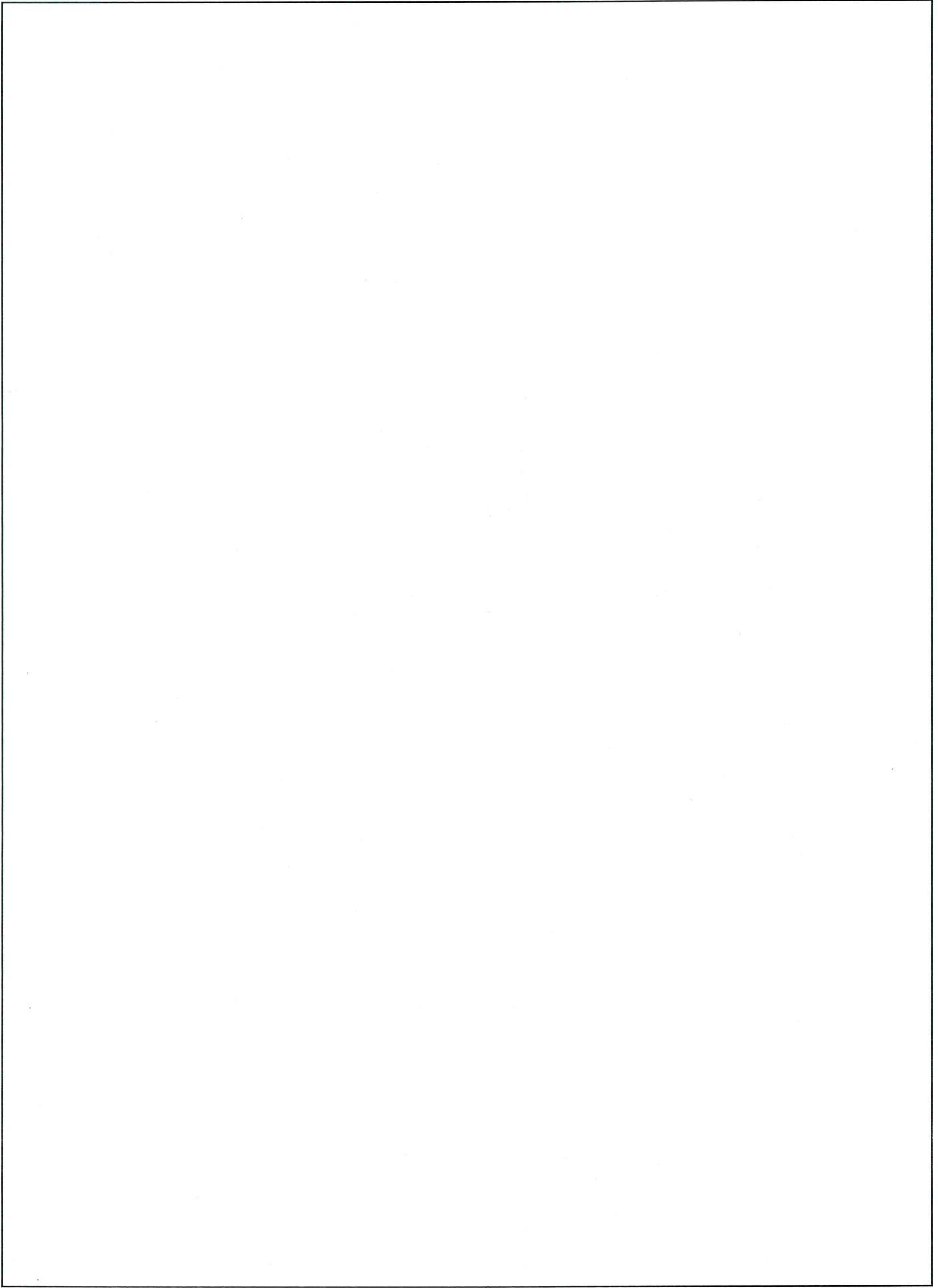
[redacted] Ik heb tijdens de zitting  
wat mee zitten tikken. Zie hieronder. Maandag geef ik desgewenst nog wel een mondelinge toelichting.

Groeten,

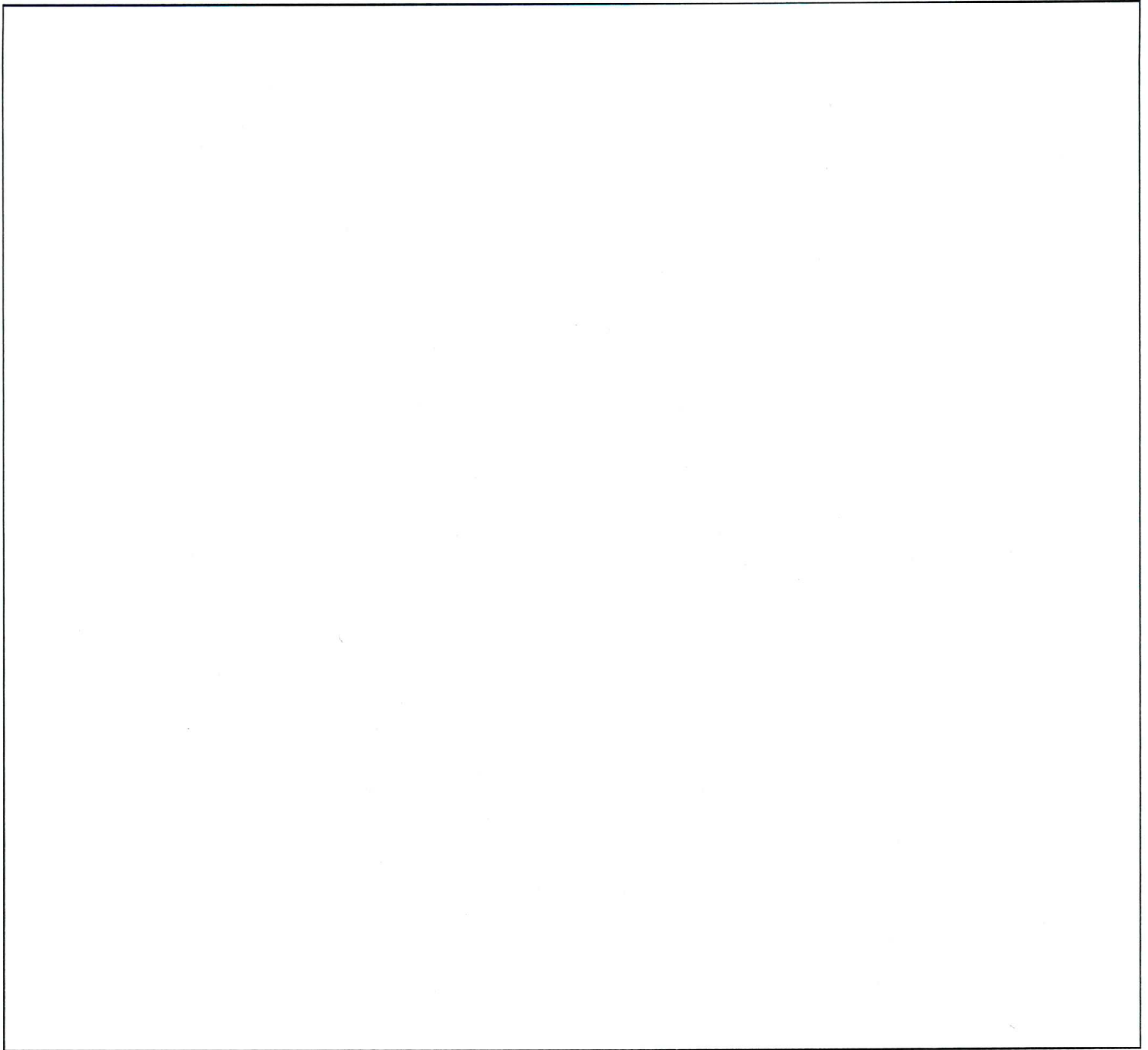
[redacted]

---

[redacted]







[redacted] BD/WODC/EWB

---

**Van:** [redacted] BD/WODC/EWB  
**Verzonden:** zaterdag 23 januari 2016 13:24  
**Aan:** [redacted] BD/WODC/EWB  
**Onderwerp:** RE: hoorzitting TK over MH17-rapport UT/WODC

---

**From:** [redacted] BD/WODC/EWB  
**Sent:** zaterdag 23 januari 2016 12:28:31  
**To:** [redacted] BD/WODC/EWB; Leeuw, prof. dr. F.L. - BD/WODC  
**Subject:** RE: hoorzitting TK over MH17-rapport UT/WODC  
Ha [redacted]

Dank je wel voor de terugkoppeling. [redacted]

Groetjes,

[redacted]

---

**From:** [redacted] BD/WODC/EWB  
**Sent:** vrijdag 22 januari 2016 18:06:31  
**To:** Leeuw, prof. dr. F.L. - BD/WODC  
**Cc:** [redacted] BD/WODC/EWB  
**Subject:** hoorzitting TK over MH17-rapport UT/WODC

De hoorzitting vandaag in de TK over het MH17-rapport van UT/WODC... Ging goed. [redacted]

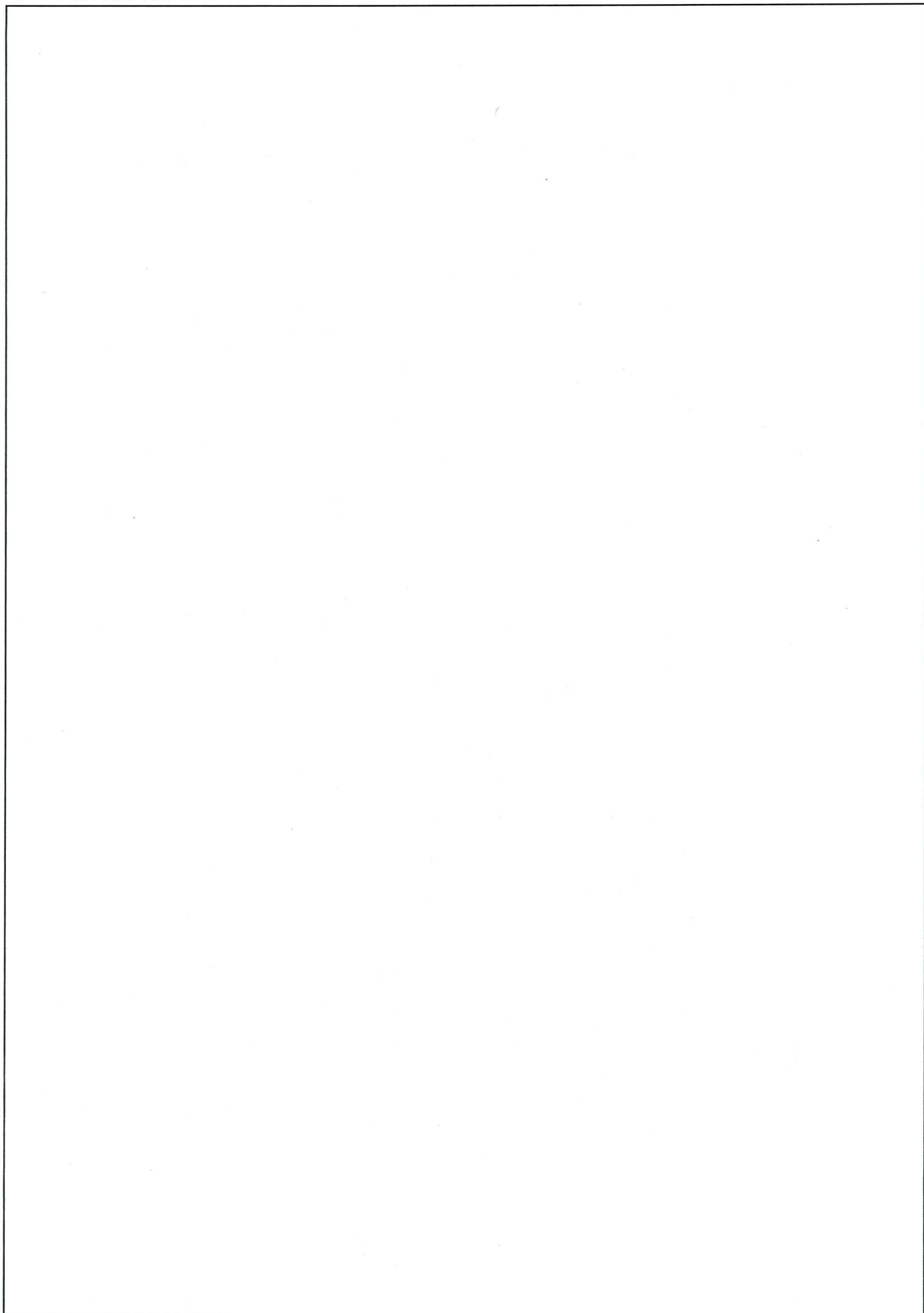
[redacted] Ik heb tijdens de zitting wat mee zitten tikken. Zie hieronder. Maandag geef ik desgewenst nog wel een mondelinge toelichting.

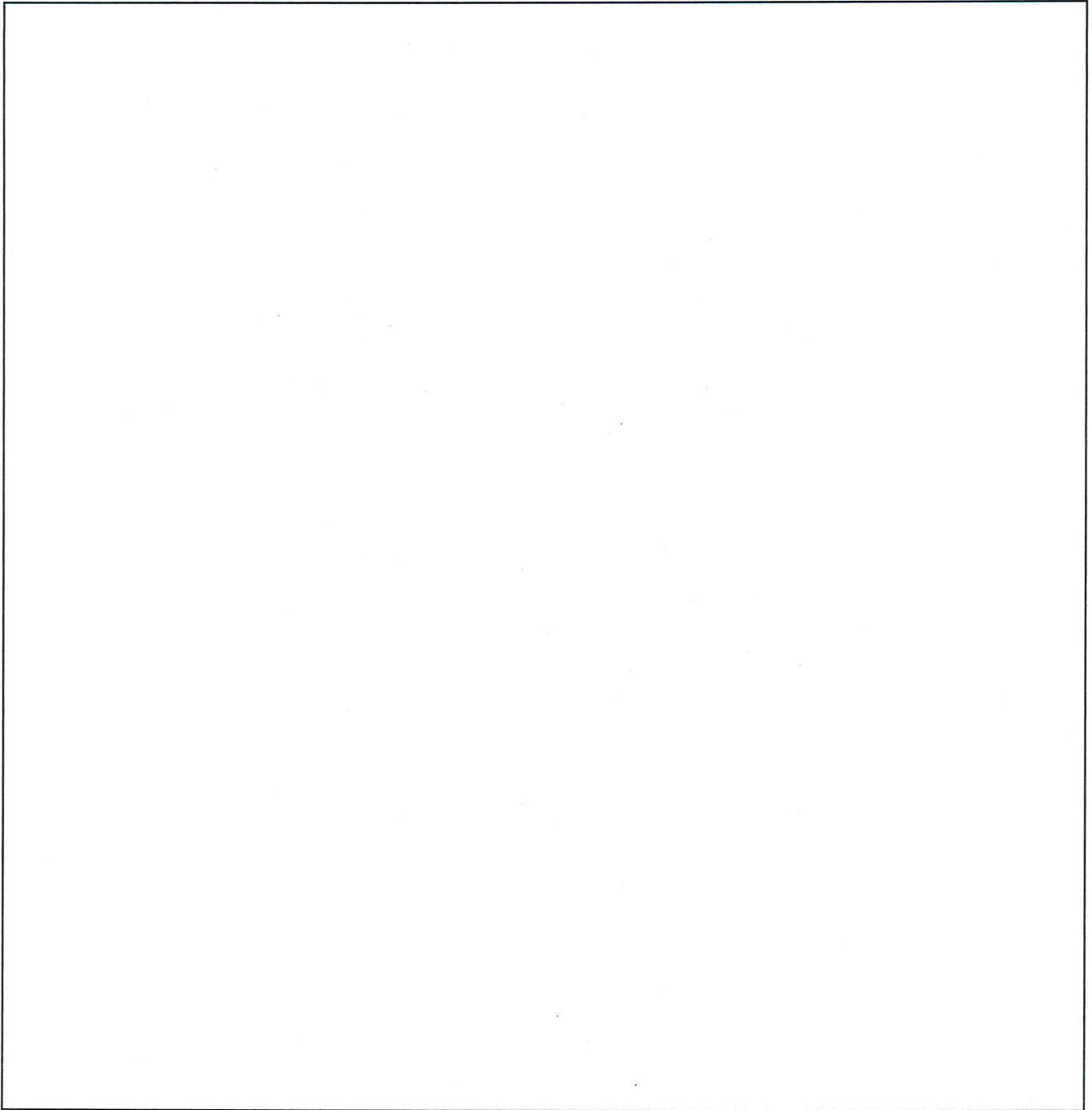
Groeten,

[redacted]

---

[redacted]





[redacted] BD/WODC/EWB

---

**Van:** [redacted] BD/WODC/EWB  
**Verzonden:** maandag 25 januari 2016 19:56  
**Aan:** [redacted]@utwente.nl  
**Onderwerp:** RE: Nieuwsbericht UT site

Heel mooi! Ik zal de infographic ook bij ons op de site laten zetten.

Grt [redacted]

---

**From:** [redacted]@utwente.nl  
**Sent:** maandag 25 januari 2016 18:06:11  
**To:** [redacted] BD/WODC/EWB  
**Subject:** Nieuwsbericht UT site  
Hoi [redacted]

Ter info. De UT heeft een neutraal bericht op de nieuwssite gezet over de hoorzitting. Zie:

<https://www.utwente.nl/nieuws/!/2016/1/135861/ut-tijdens-hoorzitting-mh17-in-tweede-kamer>

Groeten, Rene

Kind regards / vriendelijke groeten,

René Torenvlied,  
Professor of public management

Sent from my Samsung mobile. Apologies for typos

[redacted] BD/WODC/EWB

---

**Van:** [redacted] - BD/WODC/EWB  
**Verzonden:** dinsdag 26 januari 2016 9:10  
**Aan:** Leeuw, prof. dr. F.L. - BD/WODC  
**CC:** [redacted] BD/WODC/EWB  
**Onderwerp:** RE: hoorzitting TK over MH17-rapport UT/WODC

Nog een aanvulling... De UT heeft een nieuwsbericht over de hoorzitting op de site gezet: <https://www.utwente.nl/nieuws/!/2016/1/135861/ut-tijdens-hoorzitting-mh17-in-tweede-kamer>. Als jullie nou van de week nog eens tijd over hebben... Onderaan het nieuwsbericht staat een link naar de integrale opname van de hoorzitting.

En het item in het RTL Nieuws van vrijdag 19.30 uur:

<http://www.rtlnieuws.nl/nieuws/binnenland/nabestaanden-mh17-dit-kunnen-we-niet-accepteren> [redacted]

[redacted]

Groeten,

[redacted]

---

**Van:** [redacted] - BD/WODC/EWB  
**Verzonden:** vrijdag 22 januari 2016 18:07  
**Aan:** Leeuw, prof. dr. F.L. - BD/WODC  
**CC:** [redacted]@minvenj.nl)  
**Onderwerp:** hoorzitting TK over MH17-rapport UT/WODC

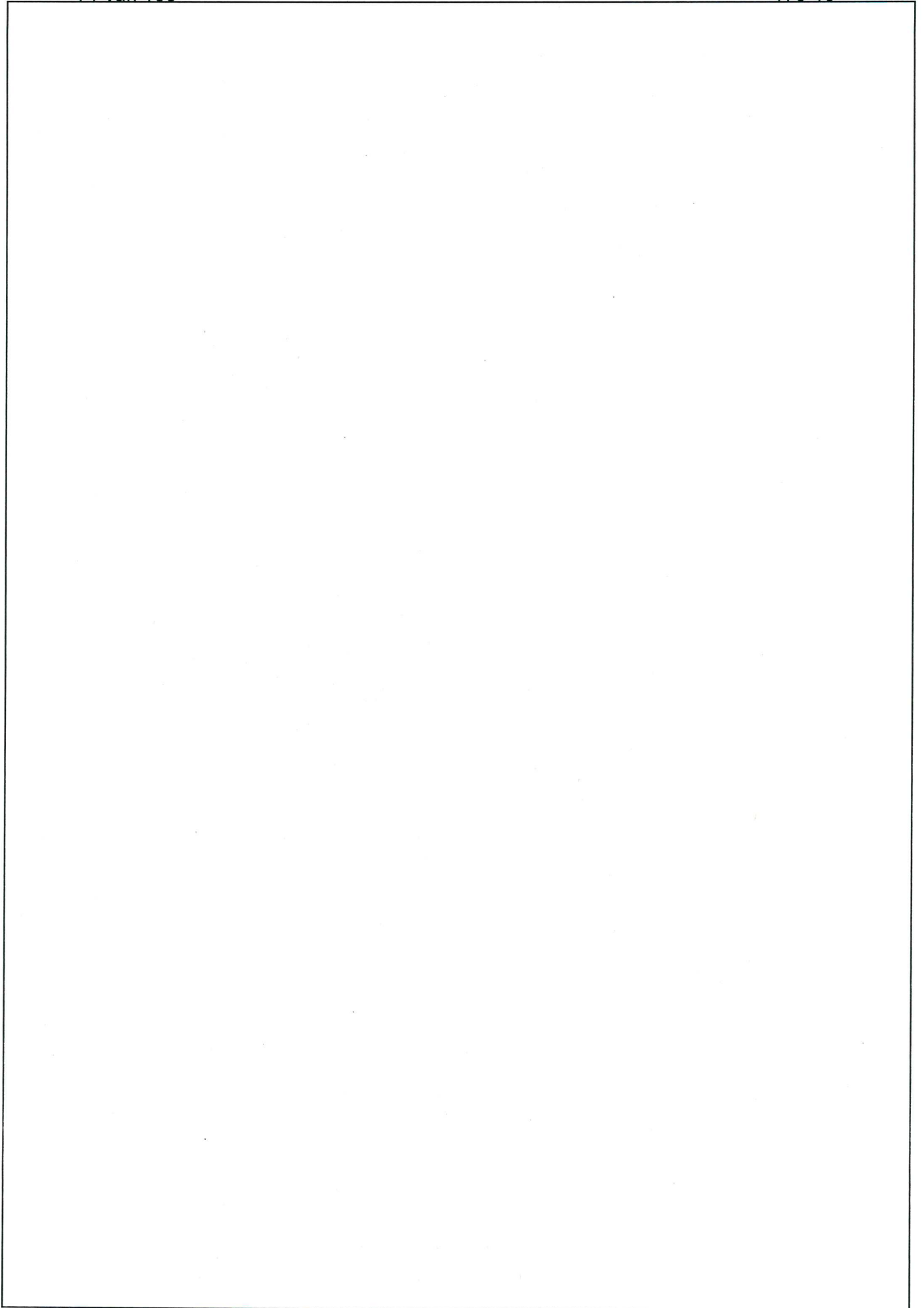
De hoorzitting vandaag in de TK over het MH17-rapport van UT/WODC... Ging goed. [redacted]  
[redacted] Ik heb tijdens de zitting wat mee zitten tikken. Zie hieronder. Maandag geef ik desgewenst nog wel een mondelinge toelichting.

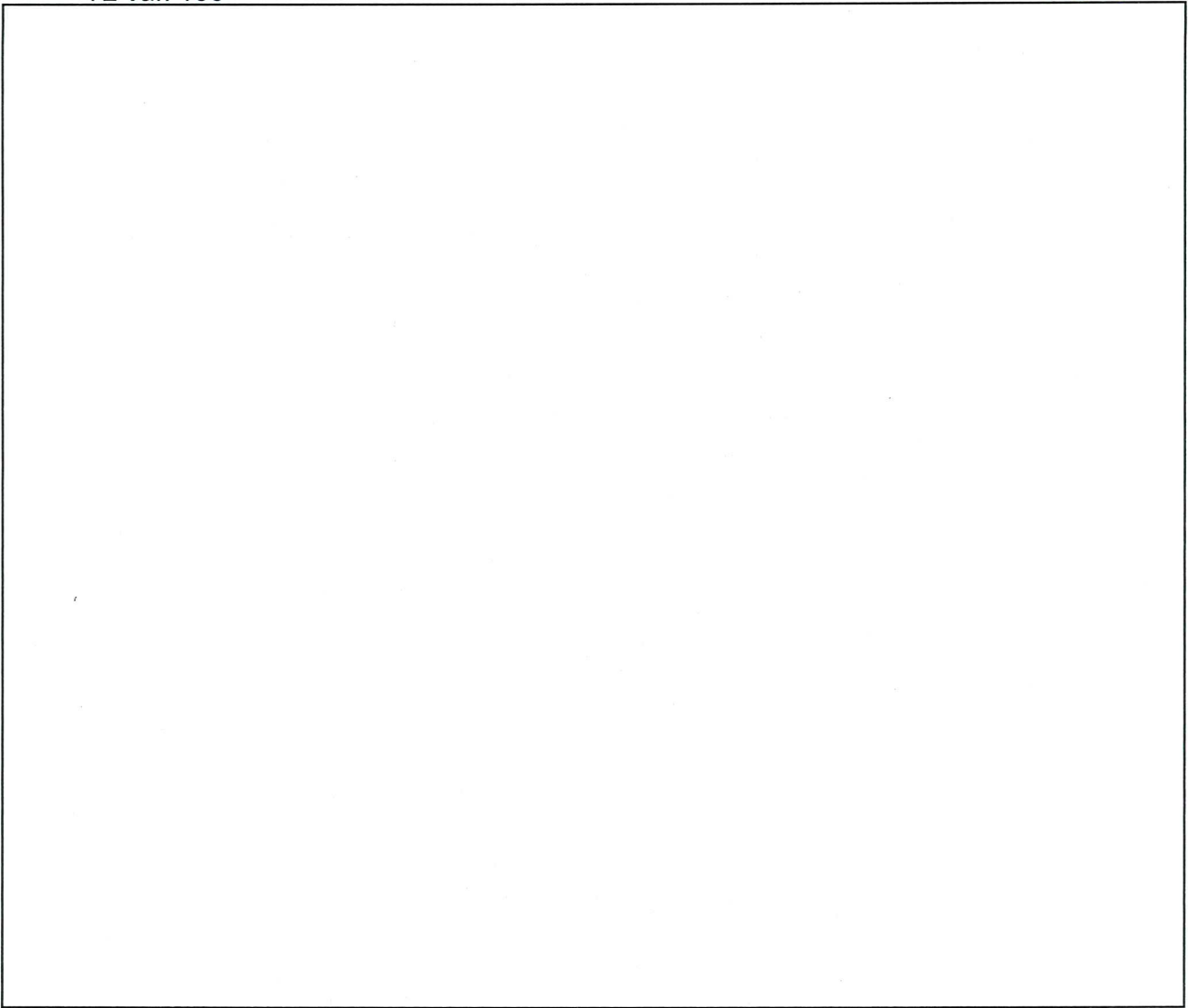
Groeten,

[redacted]

---

[redacted]







[redacted] BD/WODC/EWB

---

**Van:** [redacted] BD/DW/AV  
**Verzonden:** dinsdag 16 februari 2016 9:17  
**Aan:** [redacted] BD/WODC/EWB  
**Onderwerp:** RE: Brief NCTV  
**Bijlagen:** Aanbieding rapport.pdf

Hoi [redacted]

Hierbij het aanbiedingsbriefje.

Groeten,

[redacted]

---

**Van:** [redacted] BD/WODC/EWB  
**Verzonden:** dinsdag 16 februari 2016 8:06  
**Aan:** [redacted] BD/DW/AV  
**Onderwerp:** Brief NCTV

Hoi [redacted]

Heb je voor mij misschien de pdf van de aanbiedingsbrief van het MH17-rapport aan de ministers? Dan kan ik die ook bij ons in het archief stoppen. Alvast dank!

Grt [redacted]

[redacted] BD/WODC/EWB

---

**Van:** [redacted] BD/WODC/EWB  
**Verzonden:** woensdag 17 februari 2016 8:57  
**Aan:** [redacted]@utwente.nl  
**Onderwerp:** aanbiedingsbrief MCVO  
**Bijlagen:** Aanbieding rapport.pdf

Hoi René,

Je vroeg laatst om het aanbiedingsbriefje van de NCTV bij jullie MH17-rapport aan de ministers. Zie bijlage. Voor je archief. ☺

Groeten,

[redacted]

[redacted] BD/WODC/EWB

---

**Van:** [redacted] BD/WODC/EWB  
**Verzonden:** maandag 22 februari 2016 12:06  
**Aan:** [redacted] - BD/WODC/EWB  
**Onderwerp:** FW: TK Beantwoording vragen beleidsreactie Onderzoeksrapporten MH17 Onderzoeksraad voor de Veiligheid  
**Bijlagen:** TK Antwoorden Kamervragen over de Beleidsreactie Onderzoeksrapporten MH17 Onderzoeksraad voor de Veiligheid.docx; TK Beleidsreactie Onderzoeksrapporten MH17 Onderzoeksraad voor Veiligheid.docx

Met vriendelijke groet, | With kind regards,

[redacted]  
Projectassistent |

.....  
**Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum | Research and Documentation Centre**  
**Afdeling Extern Wetenschappelijke Betrekkingen (EWB) | Commissioning Research Division (EWB)**  
Turfmarkt 147 | 2511 DP | Den Haag | [redacted]  
Postbus 20301 | P.O. Box 20301 | 2500 EH | Den Haag | The Netherlands

.....  
**M** [redacted]  
[redacted]@minvenj.nl  
[www.wodc.nl](http://www.wodc.nl)

.....  
**Voor een veilige en rechtvaardige samenleving**  
.....

**Van:** [redacted]@minvenj.nl [mailto:[redacted]@minvenj.nl]

**Verzonden:** maandag 22 februari 2016 11:33

**Aan:** TWEEDE KAMER

**CC:** [redacted] BD/DW/AGV; BD-Parlementaire Contactpersonen; [redacted] BD/DSB/AS;  
Informatieplein Justitie - DC/PIV; [redacted] BD/DSB/AS; MVJBSG - BSG; BD-Paminco Internationaal; [redacted]  
[redacted] BD/NCTV/PDCT/PBI; [redacted] BD/DSB/AS; [redacted] BD/DW/AV; [redacted]  
[redacted]@MINAZ.NL

**Onderwerp:** TK Beantwoording vragen beleidsreactie Onderzoeksrapporten MH17 Onderzoeksraad voor de Veiligheid

## Ministerie van Veiligheid en Justitie

> Retouradres Postbus 20301 2500 EH Den Haag

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer  
der Staten-Generaal  
Postbus 20018  
2500 EA DEN HAAG

**Minister van Veiligheid en  
Justitie**

Turfmarkt 147  
2511 DP Den Haag  
Postbus 20301  
2500 EH Den Haag  
[www.rijksoverheid.nl/venj](http://www.rijksoverheid.nl/venj)

**Ons kenmerk**  
736451

*Bij beantwoording de datum  
en ons kenmerk vermelden.  
Wilt u slechts één zaak in uw  
brief behandelen.*

Datum 22 februari 2016  
Onderwerp Beantwoording vragen beleidsreactie Onderzoeksrapporten MH17  
Onderzoeksraad voor de Veiligheid

Hierbij bieden wij u de beantwoording aan van de feitelijke vragen die de vaste commissie voor Buitenlandse Zaken heeft gesteld aan de ministers van Veiligheid en Justitie, Buitenlandse Zaken, Defensie, Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, en de staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu over de Beleidsreactie Onderzoeksrapporten MH17 Onderzoeksraad voor Veiligheid (d.d. 8 december 2015). De vragen zijn op 2 februari 2016 ingediend onder kenmerk 33997-56/2016D04434.

De Minister van Veiligheid en Justitie,

G.A. van der Steur

De Minister van Buitenlandse Zaken,

Bert Koenders

De Minister van Defensie,

J.A. Hennis-Plasschaert

De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

dr. R.H.A. Plasterk

De Staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu,

Sharon A.M. Dijkma

**Minister van Veiligheid en  
Justitie**

**Datum**  
22 februari 2016

**Ons kenmerk**  
736451

**33997            Beleidsreactie Onderzoeksrapporten MH17 Onderzoeksraad voor Veiligheid**

**nr.                Lijst van vragen en antwoorden**

*Vastgesteld (wordt door griffie ingevuld als antwoorden er zijn)*

De vaste commissie voor Buitenlandse Zaken heeft een aantal vragen voorgelegd aan de ministers van Veiligheid en Justitie, Buitenlandse Zaken, Defensie, Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, en de staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu over de brief houdende de **Beleidsreactie van het kabinet op de Onderzoeksrapporten MH17 van de Onderzoeksraad voor Veiligheid (33997, nr. 56)**.

De daarop door de bewindspersonen gegeven antwoorden zijn hierbij afgedrukt.

Voorzitter van de commissie,  
Eijsink

Griffier van de commissie,  
Van Toor

Nr	Vraag	Bijlage	Blz	van	tot
1	<b>Wat is de stand van zaken met betrekking tot uw inspanningen om een bewaarplicht voor relevante radargegevens te bepleiten, ook als het neerstorten van een vliegtuig in een ander land plaatsvindt?</b>		0		

Antwoord:

Nederland is in contact met de International Civil Aviation Organization (ICAO) om de bestaande verplichtingen te verduidelijken en aan te scherpen. In Europees verband wordt een working paper voorbereid dat onder andere ingaat op een eenduidige radarplicht. Dit zal in juni 2016 voor goedkeuring aan de EU worden voorgelegd. De driejaarlijkse ICAO-assemblee kan zich vervolgens in oktober 2016 uitspreken over een eenduidige bewaarplicht voor relevante radargegevens.

2	<b>Heeft Oekraïne in de periode kort voor de crash bij Eurocontrol gemeld dat radars uitstonden?</b>		0		
---	--	--	---	--	--

Antwoord:

Volgens Eurocontrol was dat niet het geval.

3	<b>Volgens de Commissie van Toezicht betreffende de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (CTIVD) bestond voor de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (AIVD) en de Militaire Inlichtingen en Veiligheidsdienst (MIVD) geen aparte onderzoeksoverdracht die op Oekraïne was gericht. Een Nederlands team dat ooit voor observaties was opgericht werd in augustus 2013 ontmanteld, in hoeverre was dit het gevolg van eerdere bezuinigingen van het kabinet op onze inlichtingen- en veiligheidsdiensten?</b>		0		
---	---	--	---	--	--

Antwoord:

De minister-president, in overeenstemming met de ministers van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en Defensie, stelt vast naar welke landen de AIVD en MIVD onderzoek doen. Hierbij speelt ook het ministerie van Buitenlandse Zaken,

vanzelfsprekend, een rol<sup>1</sup>.

Het ministerie van Buitenlandse zaken verzocht naar aanleiding van de escalatie van het conflict in Oekraïne en de raakvlakken met Europese en Nederlandse belangen in maart 2014 de AIVD ook te rapporteren over de ontwikkelingen in de politieke kringen in Oekraïne.

Vóór 17 juli 2014 was er geen Nederlands militair personeel op permanente basis actief in Oekraïne. Wel was er een attaché verbonden aan de ambassade. Mogelijk doelt de Onderzoeksraad voor Veiligheid (OVV) met het ontmantelen van een team op de herschikking binnen het Defensie-attachébestand, waardoor in 2012 de Defensie-attaché uit Kiev is teruggetrokken en Oekraïne kwam te vallen onder een reizend Defensie-attaché die vanuit Den Haag opereerde.

De MIVD had in de periode voor 17 juli 2014 geen onderzoeksopdracht gericht op Oekraïne, wel deed de MIVD onderzoek naar de Russische activiteiten gerelateerd aan de annexatie van de Krim en naar het conflict in het oosten van Oekraïne. De inlichtingenpositie aangaande Oekraïne was tot dat moment vooral strategisch van aard.

De AIVD keek vanuit zijn bestaande taakopdracht naar de Russische invloed op Oekraïne en de Russische energiepolitiek. Er werd geen informatie verzameld over de militaire capaciteiten van betrokken partijen bij het conflict in Oost-Oekraïne.

- 4 **Hoe is het mogelijk dat het Openbaar Ministerie (OM) geen behoefte heeft aan aanvullende (primaire) radargegevens, terwijl deskundigen juist wijzen op de noodzaak hiervan voor de strafrechtelijke vervolging?** 0

Antwoord:

Het OM betreft bij het opsporingsonderzoek alle beschikbare gegevens die daarvoor relevant zijn, waaronder radargegevens. Het OM heeft laten weten dat het op dit moment over voldoende informatie beschikt en dat nu geen behoefte bestaat aan het doen van verzoeken voor aanvullende informatie op het gebied van radar- en satellietgegevens.

- 5 **Hoe kunnen het kabinet en de Onderzoeksraad voor Veiligheid (OVV) stellen dat het ontbreken van de primaire radarbeelden geen verschil heeft gemaakt voor (de conclusies van) het onderzoek, terwijl juist die beelden nog onbekend zijn?** 0

Antwoord:

De OVV heeft na de crash van vlucht MH17 onderzoek gedaan om vast te stellen wat de oorzaak is geweest van de crash. De OVV heeft op basis van meerdere bronnen overtuigend aangetoond dat vlucht MH17 is neergestort als gevolg van de ontploffing nabij de cockpit van een 9N314M raketkop op een 9M38-serie raket, afgevuurd vanaf een BUK grond-luchtraketsysteem. De ruwe data van de primaire radarstations hebben geen invloed op deze conclusie.

- 6 **Welke mogelijkheden onderzoekt u om in de toekomst de beschikking te krijgen over eigen militaire satellieten, zodat Nederland hiervoor niet langer afhankelijk is van andere landen?** 0

Antwoord:

Zoals tijdens de hoorzitting al is aangegeven, zijn militaire satellieten zeer kostbaar. Vooral satellieten waarmee gedetailleerd beeldmateriaal kan worden gegenereerd dat geschikt is voor militair gebruik vereist aanzienlijke investeringen. Het ministerie van Defensie maakt waar mogelijk gebruik van

<sup>1</sup> Zie staatscourant 2016, 3895

capaciteiten van partners zoals bijvoorbeeld het satellietcentrum van de Europese Unie (EUSC). Defensie onderzoekt mogelijkheden in brede zin die met de voortschrijdende technologische ontwikkelingen tot betaalbare capaciteiten kunnen leiden.

- 7 **Kunt u nader toelichten wat u bedoelt met de zin: ‘om de risicobeoordeling te verbeteren is het nodig dat ook risico’s meegenomen worden waarbij intentie of capaciteit nog niet vaststaat’? Wat gaat er op dit punt concreet veranderen?**

3

Antwoord:

Nederland heeft verschillende acties in gang gezet om de risicobeoordeling te verbeteren. Zo wordt in ICAO verband besproken hoe soevereine staten tot hun besluiten ten aanzien van het luchtruim zouden moeten komen. Uw Kamer is al geïnformeerd over het werkprogramma van ICAO (Kamerstukken II 33 997, nr. 15 en 31 936, nr. 232). Zoals eerder aangegeven zal hier actief mee worden voortgegaan. In februari 2016 zal een voortgangsrapportage worden opgesteld door ICAO en in de ICAO council worden besproken.

De OVV stelt dat in de regelgeving van ICAO zou moeten worden vastgelegd dat de risicoanalyses van luchtvaartmaatschappijen ook betrekking dienen te hebben op dreigingen voor de burgerluchtvaart in het luchtruim op kruisvluchthoogte, met name bij het overvliegen van conflictgebieden (aanbeveling 6, p 291). Staten zijn verplicht om ICAO-standaarden in nationale wetgeving (in het geval van Nederland in EU-kader) vast te leggen (aanbeveling 8, p 292). Nederland zal bevorderen dat dit traject in de Europese Unie (EU) parallel loopt aan het wijzigen van de betreffende ICAO-standaarden, zodat de verplichting voor luchtvaartmaatschappijen in Europa direct ingaat.

Nederland heeft daarnaast actief input geleverd in de ICAO ‘Working group on Threats and Risks’ (WGTR) voor de methodiek voor risicoanalyse, waarin bovenstaande elementen zijn verwerkt. Dit heeft geleid tot het vaststellen van richtsnoeren door middel van een ICAO Circulaire. Nederland spant zich daarbij continu in om, in lijn met de aanbevelingen van de OVV, in ICAO-verband de methodiek een meer verplichtend karakter te geven in de internationale regelgeving. Nederland heeft dit onderwerp in februari 2016 ter bespreking ingebracht in het ICAO Safety Management Panel. Voorts zal Nederland een paper indienen over dit onderwerp ter bespreking in het ICAO Aviation Security Panel, dat in maart 2016 bijeenkomt. Nederland zal bovendien tijdens de Algemene Assemblee van ICAO dit najaar ook expliciet aandacht vragen voor de aanbevelingen van de OVV. Dit paper wordt in Europees verband gecoördineerd met andere landen.

In het recent opgezette DGHOME-overleg delen EU-lidstaten dreigingsinformatie die voor de burgerluchtvaart relevant is. Aan de hand van de ICAO-methodiek voor risicoanalyse wordt een gedeeld dreigingsbeeld opgesteld. Dit overleg heeft in december 2015 een eerste keer plaatsgehad. De resultaten daarvan zijn door de Nederlandse overheid vertrouwelijk met de Nederlandse luchtvaartmaatschappijen gedeeld.

- 8 **Op basis van de resultaten uit het strafrechtelijk onderzoek wordt de wijze van vervolging bepaald. Waarom is eerder al gesproken over de optie van een VN-tribunaal?**

3

Antwoord:

Voortbouwend op paragraaf 11 van resolutie 2166 van de VN-Veiligheidsraad, waarin wordt geëist dat de verantwoordelijken voor de ramp met vlucht MH17 ter verantwoording worden geroepen en dat alle staten volledig meewerken aan



inspanningen om dit te bevorderen, heeft Nederland met Australië, België, Maleisië en Oekraïne zich ingespannen voor oprichting van een internationaal tribunaal door de VN-Veiligheidsraad.

Door deze resolutie creëerde de Veiligheidsraad impliciet de mogelijkheid betrokken te zijn bij de vervolging en berechting van de daders.

Een dergelijk tribunaal had een groot internationaal draagvlak gekend en het zou daardoor minder kwetsbaar zijn geweest voor aantijgingen over partijdigheid. Het grote internationaalrechtelijke voordeel van een VN-tribunaal dat is opgericht onder Hoofdstuk VII van het VN-Handvest is bovenal dat het de grootste kans zou bieden op juridische medewerking van alle betrokken partijen bij opsporing en vervolging, hetgeen met name voor uitlevering van verdachten van groot belang is. Gezien het gecompliceerde en tijdrovende oprichtingsproces van een VN-tribunaal, inclusief Veiligheidsraadonderhandelingen, was het nodig deze mogelijkheid in een vroeg stadium te onderzoeken.

Een resolutie die hierop zag, met in bijlage een statuut voor een dergelijk tribunaal, inclusief de verplichting voor alle lidstaten van de Verenigde Naties tot samenwerking op grond van hoofdstuk VII van het Handvest van de Verenigde Naties, stuitte echter op 29 juli jl. op een veto van Rusland. Sindsdien worden alternatieve vervolgingsscenario's onderzocht.

- 9 **Is een combinatie van een Russische en Nederlandse berechting een optie, of sluit u die vorm van berechting op voorhand uit?**

3

Antwoord:

Na de stemming in de VN is het kabinet in nader overleg getreden over vervolgstappen met de landen die betrokken zijn bij het JIT (Australië, België, Maleisië, en Oekraïne). De betrokken landen zijn het erover eens dat de vormgeving van vervolging en berechting zorgvuldig en goed moet worden voorbereid, opdat het zo effectief mogelijk is. Van belang daarbij is, uiteraard rekening houdende met de ontwikkelingen in het strafrechtelijk onderzoek, onder meer de wenselijkheid van een beslissing die op steun van alle in het JIT vertegenwoordigde landen kan rekenen en het belang van een snelle, effectieve, en deugdelijke vervolging en berechting. Twee opties voor vervolging en berechting worden op dit moment nader uitgewerkt, namelijk a) vervolging en berechting in één van de betrokken landen en b) vervolging en berechting door een internationaal tribunaal. Daarbij worden op voorhand geen mogelijkheden uitgesloten.

- 10 **Waarom schakelt u de International Civil Aviation Organization (ICAO) of de Verenigde Naties (VN) niet in of pakt u Rusland en Oekraïne niet juridisch aan om ervoor te zorgen dat alle (primaire) radarbeelden boven tafel komen?**

3

Antwoord:

De OVV heeft kenbaar gemaakt dat het ontbreken van de primaire radar data voor de conclusies van het onderzoek geen verschil heeft uitgemaakt en daarom geen behoefte heeft aan nadere data. Het OM heeft aangegeven op dit moment geen behoefte te hebben aan het doen van verzoeken voor aanvullende informatie op dit punt. Indien dit anders wordt, dan zal het kabinet al het nodige doen om voor het strafrechtelijk onderzoek relevante gegevens aan het OM ter beschikking te kunnen stellen. Het is aan het OM om te beoordelen hoe het onderzoek het beste verder kan worden uitgevoerd en welke informatie daarvoor nodig is.

In het licht van de verklaring van Rusland dat de radarbeelden niet bewaard zijn en in het licht van het feit dat Oekraïne heeft aangegeven dat het niet over primaire radargegevens beschikt, zal een ICAO-procedure of een gang naar de VN Veiligheidsraad (VNVR) deze gegevens niet alsnog boven tafel krijgen.

Zoals toegezegd tijdens het plenaire debat over radargegevens op 4 februari jl. met uw Kamer heeft de minister van Buitenlandse Zaken op 12 februari jl. en marge

van de Munich Security Conference gesproken met minister Lavrov van de Rusland. De minister van Buitenlandse Zaken benadrukte daarbij het belang van implementatie van VNVR 2166 en herinnerde zijn Russische collega eraan dat ook Rusland zich hieraan dient te houden. De minister sprak bij deze gelegenheid ook *Secretary of State* Kerry, die nogmaals alle steun van de Verenigde Staten voor de Nederlandse inspanningen herbevestigde. In beide gesprekken vestigde de minister van Buitenlandse Zaken de aandacht op de brieven van nabestaanden met het verzoek deze te beantwoorden. Bij de eerstvolgende gelegenheid zal bovenstaande boodschap ook aan Oekraïne worden overgebracht.

- 11 **Hoe is de informatierelatie tussen de Rijksoverheid, in het bijzonder de inlichtingendiensten, en de luchtvaartmaatschappijen over de veiligheid van het luchtruim op dit moment in wet- en regelgeving vastgelegd?**

4 7

Antwoord:

In het toezichtsrapport nr. 43 van de CTIVD, dat op verzoek van de OVV is opgesteld, wordt ingegaan op de relevante wet- en regelgeving in relatie tot de veiligheid van het luchtruim boven conflictgebieden. De OVV concludeert hierop dat "het niet onder de wettelijke veiligheids- en inlichtingentaken van de AIVD en MIVD valt om zelfstandig onderzoek te doen naar de veiligheid van buitenlands luchtruim, en daarmee naar de veiligheid van vlieghoogtes die daar doorheen gaan" (pagina 255). Wel is het mogelijk dat de inlichtingen- en veiligheidsdiensten over informatie beschikken die voor burgerluchtvaartmaatschappijen relevant is als "bijvangst" uit andere lopende onderzoeken. Wanneer deze diensten over concrete dreigingsinformatie beschikken, dan worden Nederlandse luchtvaartmaatschappijen geïnformeerd. Zijn doen dit via of in samenspraak met de NCTV.

De Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (Wiv) 2002 kent een gesloten verstrekingsregime, wat betekent dat verstrekking van gegevens slechts kan plaatsvinden indien hiervoor een specifieke wettelijke basis bestaat. In de Wiv 2002 is bepaald dat de diensten in het kader van een goede taakuitvoering bevoegd zijn om over door of ten behoeve van de dienst verwerkte gegevens mededeling te doen aan personen en instanties. Op het moment dat de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten beschikken over concrete, tegen de burgerluchtvaart gerichte dreigingsinformatie, dan worden Nederlandse luchtvaartmaatschappijen door de inlichtingendiensten daarover geïnformeerd via of in samenspraak met de NCTV.

Voor de AIVD geldt daarnaast dat vanuit de beveiligingsbevorderende taak (Wiv 2002, artikel 6 Lid 2 onder c) op vraaggestuurde basis informatie uit zijn onderzoeken die van belang zijn voor de burgerluchtvaart (waaronder de veiligheid van vliegroutes) verstrekt kan worden (toezichtsrapport nr. 43 pagina 30).

Er zijn door BZ, BZK en NCTV in 2013 afspraken gemaakt over de manier waarop concrete informatie door de overheid met de luchtvaartmaatschappijen wordt gedeeld. Deze afspraken zijn aan de hand van bevindingen van het OVV-rapport en gesprekken met de sector geactualiseerd en zullen binnenkort worden besproken met de Nederlandse luchtvaartmaatschappijen.

- 12 **Kent u voorbeelden uit andere landen waar een informatieplicht van de overheid richting luchtvaartmaatschappijen wettelijk is vastgelegd? Zo ja, kunt u deze voorbeelden beschrijven?**

4 7

Antwoord:

Een wettelijke informatieplicht van de overheid in andere landen richting luchtvaartmaatschappijen is het kabinet niet bekend.

- 13 **Hoeveel capaciteit is er binnen de inlichtingendiensten beschikbaar om eigenstandig informatie in te winnen over de veiligheid van het luchtruim?** 4 7
- Antwoord:  
 Zoals eerder aan uw Kamer gemeld hebben de AIVD en MIVD geen taak om zelfstandig onderzoek te doen naar de veiligheid van buitenlands luchtruim, en daarmee naar de veiligheid van vlieghoogtes die daar doorheen gaan (zie ook het antwoord op vraag 11). Aangezien er geen wettelijke taak op dit terrein bestaat wordt, is er ook geen capaciteit voor beschikbaar.  
 Daarnaast worden er in het openbaar geen mededelingen gedaan over de wijze waarop de capaciteit van de inlichtingendiensten is verdeeld.
- 14 **Is er sinds het neerhalen van MH17 extra capaciteit binnen de inlichtingendiensten beschikbaar om eigenstandig informatie te vergaren? En zo nee, waarom niet?** 4 7
- Antwoord:  
 Zie het antwoord op vraag 13.
- 15 **Hoe vaak wordt er met vertegenwoordigers van de luchtvaartmaatschappijen overlegd over de veiligheid van het luchtruim?** 4 7
- Antwoord:  
 Op regelmatige basis vindt er overleg plaats tussen de overheid en de vertegenwoordigers van luchtvaartmaatschappijen over de veiligheid van het luchtruim boven conflictgebieden. Recentelijk zijn bijvoorbeeld ook de uitkomsten teruggekoppeld uit het overleg dat heeft plaatsgevonden tussen de Europese lidstaten in dit kader (“DG Home overleg”). Daarnaast wordt er bij acute dreigingen onmiddellijk rechtstreeks contact opgenomen met de luchtvaartmaatschappijen, zoals in 2013 reeds is afgesproken. Een voorbeeld hiervan staat beschreven in de brief van 11 november 2015 van de Staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu en de ministers van Veiligheid en Justitie, Buitenlandse Zaken en Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties aan uw Kamer over het veiligheidsbeleid burgerluchtvaart (Kamerbrief 24804, nr 87, d.d. 11 november 2015).
- 16 **Klopt het dat luchtvaartmaatschappijen pas na incidenten geïnformeerd worden over de veiligheid van het luchtruim boven conflictgebieden?** 4 7
- Antwoord:  
 Indien de overheid over niet-openbare informatie beschikt waaruit een concrete dreiging blijkt tegen de burgerluchtvaart boven conflictgebieden, dan wordt die informatie meteen met de Nederlandse luchtvaartmaatschappijen gedeeld.
- 17 **In hoeverre heeft het begrip ‘flag carriers’ in juridische of praktische zin nog betekenis in het nationaal, Europees en internationaal recht?** 4 7
- Antwoord:  
 Op grond van artikel 12 van het ICAO verdrag moet elk luchtvaartuig in een bepaald land geregistreerd zijn. Daarmee krijgt dat luchtvaartuig de nationaliteit van dat land en wordt het *flagcarrier* van dat land. Het registratieland ziet erop toe dat het vliegtuig aan de veiligheidseisen voldoet en moet er verder voor zorgen dat elk luchtvaartuig dat zijn nationaliteitskenmerk draagt, ook in het buitenland de

daar van kracht zijnde regels en voorschriften voor het vliegen en het zich bewegen van luchtvaartuigen naleeft.

- 18 **Op welke wijze betreft het kabinet tot dusver informatie van de Amerikaanse luchtvaartautoriteit Federal Aviation Administration (FAA) in haar inlichtingenpositie met betrekking tot de veiligheid van het luchtruim boven conflictgebieden?** 4 7

Antwoord:

De Nederlandse overheid heeft geen zelfstandige taak in het verzamelen van dreigingsinformatie met betrekking tot de veiligheid van het luchtruim boven conflictgebieden. Er is daarom geen sprake van een eigen inlichtingenpositie terzake.

De door de FAA uitgebrachte NOTAMs zijn openbaar en kunnen aldus door de luchtvaartmaatschappijen in hun risicobeoordeling worden betrokken.

- 19 **Welke voorstellen zal het kabinet tijdens het Nederlands EU Voorzitterschap doen om de rol en bevoegdheden van de European Aviation Safety Agency (EASA) als coördinerende instantie voor het delen van informatie over de veiligheid van het luchtruim te versterken?** 4 7

Antwoord:

Eind 2015 is een Europese taskforce ingesteld die aanbevelingen opstelt om de wijze waarop binnen Europa informatie wordt gedeeld te verbeteren. Nederland zet zich daarbij in om de rol van EASA te versterken. De taskforce zal het advies aanbieden aan de Europese Commissie. Nederland zal de reactie van de Commissie agenderen.

- 20 **Welke juridische basis heeft EASA om lidstaten ertoe te bewegen (meer) informatie over de veiligheid van het luchtruim met andere lidstaten te delen?** 4 7

Antwoord:

In de Europese regelgeving staat momenteel geen specifieke grondslag voor een dergelijke maatregel. EASA is op het gebied van de luchtvaartveiligheid een uitvoeringsorganisatie van de EU. De EU is op grond van artikel 100, tweede lid, van het Verdrag voor de werking van de EU exclusief bevoegd om op het gebied van de luchtvaartveiligheid maatregelen ter bescherming van het luchtruim te nemen. Het gaat hier echter om het luchtruim van de lidstaten en niet het luchtruim van landen buiten de EU. De EU-regelgeving biedt de EU en EASA geen specifieke bevoegdheid voor het stellen van regels om het uitwisselen van gevoelige informatie van inlichtingen- en veiligheidsdiensten met betrekking tot veiligheid (*security*) verplicht te stellen. EASA voert haar activiteiten dus uit op basis van vrijwillige participatie door lidstaten.

- 21 **Welke mogelijkheden zijn er om de juridische basis van EASA te versterken die het mogelijk maakt om lidstaten ertoe te bewegen (meer) informatie over de veiligheid van het luchtruim met andere lidstaten te delen?** 4 7

Antwoord:

De EU regelgeving met betrekking tot luchtvaartveiligheid en EASA wordt momenteel volledig herzien. De Europese taskforce zal ook aangeven in hoeverre een aanpassing van het mandaat van EASA gewenst is om het proces van informatie delen te bevorderen.

- 22 **Hoe functioneert de website van ICAO waarop internationaal informatie gedeeld zou worden over de veiligheid van het luchtruim boven conflictgebieden?** 4 7

Antwoord:

ICAO heeft de lidstaten tot 15 december 2015 de mogelijkheid gegeven om hun ervaringen met de ICAO-website te delen met ICAO. De lidstaten zijn hierbij ook gevraagd op welke wijze de website zou kunnen worden verbeterd. Deze input zal worden betrokken bij de evaluatie door ICAO van de website die in het voorjaar van 2016 zal plaatsvinden. Deze evaluatie moet inzicht geven in het functioneren van de website.

- 23 **Hoeveel meldingen van hoeveel verschillende landen zijn sinds het lanceren van de website van ICAO gepost?** 4 7

Antwoord:

Sinds het operationeel worden van de ICAO-website zijn er 93 meldingen ontvangen door ICAO, die zijn aangeleverd door 10 verschillende landen. Deze meldingen hadden betrekking op de veiligheid van het luchtruim van 15 verschillende landen.

- 24 **Hoe lang duurt het gemiddeld tot informatie van een land op de site van ICAO gedeeld wordt?** 4 7

Antwoord:

Indien een land informatie over het eigen luchtruim aanbiedt kan ICAO dit meteen plaatsen op de website. Wanneer een land informatie aanraagt over het luchtruim van een ander land of over het luchtruim waar een ander land volgens ICAO afspraken de verplichting tot het voorzien in luchtverkeersdienstverlening op zich heeft genomen, zal ICAO eerst het betrokken land verzoeken om binnen 72 uur te reageren op deze informatie. Niet eerder dan nadat deze 72 uur zijn verstreken zal de informatie door ICAO worden geplaatst op de website. In het kader van de evaluatie heeft Nederland aangegeven dat het wenselijk is om te bezien of deze termijn verder kan worden verkort.

- 25 **Op welke wijze wordt het EU-voorzitterschap benut om de aanbevelingen van de OVV uit te voeren?** 4

Antwoord:

De aanbevelingen richten zich niet primair tot de Europese Unie. Het voorzitterschap wordt benut om te stimuleren dat er door de Europese landen een gezamenlijke opstelling in ICAO plaatsvindt. Zo zal bijvoorbeeld de inbreng voor de Assemblee ook via de Raadswerkgroep die Nederland voorzigt worden afgestemd. Het advies van de EASA taskforce voor het verbeteren van het delen van informatie zal tijdens het Nederlandse voorzitterschap worden geagendeerd.

- 26 **In ICAO-verband wordt besproken hoe soevereine staten tot hun besluiten ten aanzien van het luchtruim zouden moeten komen. Wat is de voortgang van deze gesprekken?** 4

Antwoord:

De OVV aanbevelingen ten aanzien van het luchtruimbeheer in conflictgebieden

richten zich tot ICAO (OVV-aanbevelingen 1, 2 en 3) en tot de lidstaten van ICAO (OVV-aanbeveling 4). In het ICAO werkprogramma zijn werkzaamheden opgenomen die betrekking hebben op genoemde aanbevelingen. ICAO geeft aan in de komende 2 jaar tot resultaten te willen komen. Nederland levert hier actief bijdrage aan en beziet thans met de andere EU-lidstaten hoe, in het kader van besluitvorming in de komende ICAO Assemblee in september, dit proces verder kan worden versneld. Voorts blijkt uit gesprekken met ICAO dat ICAO thans maar beperkt mandaat heeft om staten die naar hun mening onvoldoende invulling geven aan hun verantwoordelijkheden ten aanzien van hun luchtruim daarop aan te spreken (OVV-aanbeveling 2). Om dit in de toekomst te realiseren is het noodzakelijk dat het volstrekt duidelijk is wanneer het luchtruim door een staat zou moeten worden gesloten (OVV aanbeveling 4). Deze aanbeveling moet derhalve leiden tot aanscherping van ICAO-regels op dit gebied. De inzet van Nederland is gericht op het realiseren van deze aanbeveling.

Nederland heeft daarom tijdens vergaderingen van het ICAO Legal Committee dit vraagstuk expliciet op de agenda geplaatst. Het ICAO Legal Committee heeft dit vraagstuk thans voorgelegd aan de ICAO-Council. Een richtinggevende uitspraak wordt begin maart verwacht. Op basis daarvan worden vervolgstappen bezien ten behoeve van de ICAO Assemblee in september 2016.

- 27 **Moeten de bevoegdheden van ICAO verder worden uitgebreid? Zo ja, op welke wijze? En welk tijdpad is hier in voorzien?** 4

Antwoord:

Zie het antwoord op vraag 26.

- 28 **Tot welke resultaten hebben de besprekingen met ICAO geleid voor wat betreft het stellen van kritische vragen over het luchtruimbeheer van staten waar een conflict gaande is?** 4

Antwoord:

Zie het antwoord op vraag 26.

- 29 **Kunt u de evaluatie betreffende de werking van de ICAO-website met de Kamer delen?** 4

Antwoord:

ICAO zal in het voorjaar van 2016 het functioneren van de ICAO website evalueren. Zodra ICAO de uitkomsten hiervan deelt met de lidstaten zullen wij de Kamer hierover informeren.

- 30 **Op welke wijze heeft u zich ingespannen om radar- en satellietgegevens te verkrijgen voor het onderzoek van de OVV en het strafrechtelijk onderzoek?** 5

Antwoord:

De OVV heeft zijn werkzaamheden volledig onafhankelijk uitgevoerd, conform de bepalingen uit Annex 13 (artikel 5.12) ICAO, alsook conform bepalingen uit de Rijkswet Onderzoeksraad voor veiligheid. Vanwege de eigenstandige en onafhankelijke positie van de OVV, heeft het kabinet geen inhoudelijke inmenging met het onderzoek gehad. Op verzoek van de OVV is via de veiligheidsdiensten mogelijk gemaakt dat twee leden van de OVV gerubriceerde informatie hebben ingezien.

Ook het OM werkt in JIT-verband onafhankelijk. Voor het verkrijgen van gegevens heeft het OM onder meer aan verschillende landen rechtshulpverzoeken

gestuurd. Het kabinet ondersteunt rechtshulpverzoeken altijd.

- 31 **Wat kan Nederland in ICAO- en VN-verband en eventueel elders doen om relevante radar- en satellietgegevens te verkrijgen indien dit nodig is voor onderzoek?** 5

Antwoord:

De OVV heeft in de ‘MH17 Onderzoeksverantwoording’ aangegeven over voldoende informatie te beschikken om de bevindingen en conclusies die in de rapporten zijn gepresenteerd te onderbouwen.

Ook het OM heeft laten weten dat het ten behoeve van het strafrechtelijk onderzoek op dit moment over voldoende informatie beschikt op het gebied van radar- en satellietgegevens. Er bestaat op dit moment bij het OM dan ook geen behoefte aan het doen van verzoeken voor aanvullende informatie. Indien dit anders wordt, dan zal het kabinet al het nodige doen om voor het strafrechtelijk onderzoek relevante gegevens aan het OM ter beschikking te kunnen stellen. Het is aan het OM om te beoordelen hoe het onderzoek het beste verder kan worden uitgevoerd en welke informatie daarvoor nodig is.

- 32 **“De volgende stap is dat deze overeenkomstig de aanbeveling van de OVV worden omgezet in verplichtende standaarden.” Wat wordt bedoeld met “verplichtende standaarden”? Wanneer moet dit afgerond zijn?** 5

Antwoord:

Standaarden zijn die bepalingen in de diverse ICAO Annexen waarvan de lidstaten verplicht zijn deze te implementeren in hun nationale wetgeving. Indien een lidstaat een Standaard niet over neemt moet er een *difference* worden ingediend bij ICAO. Het reguliere proces van het aanpassen en implementeren van een Standaard vergt ten minste drie jaar. Dit betreft het proces intern ICAO vanaf het indienen van een wijzigingsvoorstel, de benodigde reguliere besprekingen binnen ICAO, de besluitvormingsprocessen binnen ICAO en vervolgens de tijd die EASA in de EU nodig heeft om de gewijzigde Standaard te implementeren in EU-regelgeving zodat de Standaard in de EU van kracht wordt.

- 33 **Op welke termijn wordt de ICAO-website geëvalueerd en zijn er ook andere opties verkend om tot een gestructureerde wijze van dreigingsinformatie te komen?** 5

Antwoord:

ICAO zal in het voorjaar van 2016 het functioneren van de ICAO website evalueren. Een website, opgezet door ICAO, waarop beschikbare informatie met betrekking tot de veiligheid van het luchtruim boven conflictgebieden kan worden geplaatst is door de ICAO taskforce aangemerkt als de meest reële optie die relatief snel kon worden geïmplementeerd.

- 34 **EASA heeft een task force “Aviation Risks arising from conflict zones” opgericht. Deze task force stelt een rapport met aanbevelingen op dat tijdens het Nederlandse Voorzitterschap van de EU moet worden opgeleverd. Wat is de stand van zaken?** 5 6

Antwoord:

Zie het antwoord op vraag 19.

- 35 **Wat is de rol van EASA in relatie tot ICAO om beschikbare informatie gestructureerd te delen en te bespreken?** 5 6

Antwoord:

EASA heeft geen formele relatie tot ICAO om beschikbare informatie te delen. De individuele lidstaten zijn verdragspartner, in tegenstelling tot de Europese Commissie of EASA. Indien er een Europees systeem wordt opgezet, zal worden gezien – zoals dat ook op andere terreinen gebeurt - op welke wijze dit met ICAO wordt gedeeld.

- 36 **Wat vindt u van de mening van emeritus hoogleraar luchtvaarteconomie Hugo Roos dat het kabinet de Kamer eigenlijk om de tuin heeft geleid met de focus op het optuigen van de ICAO-website en dat een dergelijke website in de praktijk niet goed zal werken?** 5

Antwoord:

De pilot met de ICAO website is één van de onderdelen voortkomend uit het werk van de ICAO Task Force waar Nederland actief in heeft geparticipeerd en maakt thans deel uit van het ICAO-werkprogramma. Vooral voor staten en luchtvaartmaatschappijen met een relatief minder goede informatiepositie kan dit een belangrijke additionele informatiebron zijn.

Tijdens de recente hoorzitting van de Kamer is door de wereldwijde organisatie van luchtvaartmaatschappijen (IATA) aangegeven dat de website in een belangrijke behoefte voorziet. De website wordt thans geëvalueerd. Nederland ziet de ICAO-website als een nuttig instrument in het pakket maatregelen dat ICAO kan ondernemen op het terrein van het overvliegen van conflictgebieden. Nederland heeft ICAO in het kader van de evaluatie diverse punten aangeleverd om de effectiviteit van de website te verbeteren. Als de evaluatie beschikbaar is zal het kabinet die delen met een duiding in welke mate de Nederlandse inbreng is meegenomen of tot nadere acties aanleiding geeft.

- 37 **Overweegt u om een of meerdere inlichtingen- en veiligheidsdiensten de wettelijke taak te geven om actief op zoek te gaan naar relevante informatie over de onveiligheid van een luchtruim? Zo nee, waarom niet?** 6
- 38 **Waarom heeft de Rijksoverheid niet de wettelijke bevoegdheid om nationale luchtvaartmaatschappijen te verbieden over bepaalde conflictgebieden te vliegen?**
- 39 **Erkent u dat internationale wet- en regelgeving niet strijdig is met een eventuele wettelijke bevoegdheid om nationale luchtvaartmaatschappijen te verbieden over bepaalde conflictgebieden te vliegen?**

Antwoord op vraag 37, 38 en 39:

De huidige internationale systematiek ten aanzien van de vliegveiligheid berust op drie belangrijke pijlers, te weten: de soevereiniteit van een land voor wat betreft de zeggenschap over het eigen luchtruim, bindende internationale regelgeving zoals het ICAO-verdrag én de eigen verantwoordelijkheid van een luchtvaartmaatschappij voor de veilige uitvoering van een vlucht.

Voor het kabinet is het onderzoeksrapport en de daarin vervatte aanbevelingen van de OVV leidend geweest met betrekking tot de vraag of er een wettelijke taak op dit gebied moet komen voor de inlichtingen- en veiligheidsdiensten.

Noch voor de MIVD, noch voor de AIVD bestaat er een specifieke wettelijke taak om zelfstandig onderzoek te doen naar de veiligheid van het luchtruim in het buitenland voor de burgerluchtvaart. Indien de Nederlandse overheid beschikt over concrete dreigingsinformatie met betrekking tot de burgerluchtvaart dan wordt



deze gedeeld met de Nederlandse luchtvaartmaatschappijen.

Gelet op de internationale bindende regelgeving, zoals hierboven beschreven, voorziet de Nederlandse wetgeving niet in de mogelijkheid om een nationale luchtvaartmaatschappij een verbod tot het vliegen in een bepaald luchtruim op te leggen. 6

In de internationale regelgeving staat geen expliciete bepaling die landen ontzegt hun nationale luchtvaartmaatschappijen te verbieden om over een bepaald buitenlands grondgebied te vliegen. De soevereiniteit van elk land over het eigen luchtruim is een belangrijk uitgangspunt van het verdrag voor de internationale burgerluchtvaart. Door dit uitgangspunt zijn de meeste landen terughoudend omgegaan met het opleggen van vliegverboden in buitenlands luchtruim. 6

- 40 **Wat heeft Nederland voorgesteld om dreigingsinformatie van inlichtingendiensten uit verschillende landen over luchtruimen beter te delen? Wat zijn hiervan vooralsnog de resultaten?** 6

Antwoord:

Zie de beantwoording van onder meer de vragen 7, 15, 19, 21 t/m 26 en 33 t/m 35 ten aanzien van de samenwerking in de taskforce van EASA, het overleg in Europees verband onder voorzitterschap van DG Home en de Nederlandse inbreng in ICAO verband.

- 41 **Op welke wijze is de samenwerking tussen de luchtvaartmaatschappijen en veiligheidsdiensten veranderd ná 17 juli 2014? Welke initiatieven zijn er op nationaal niveau genomen om de onderlinge communicatie te verbeteren?** 6

Antwoord:

Zoals eerder aan uw Kamer gemeld heeft de Nederlandse overheid een actieve rol in de informatieverstrekking richting luchtvaartmaatschappijen. Zo wordt het door de OVV benoemde "nationale overleg" tussen overheid en de luchtvaartsector structureel vormgegeven. Dit overleg biedt een gestructureerd platform om het proces van informatiedeling (nationaal en internationaal) te bespreken en aan de hand van actuele ontwikkelingen verder te verfijnen. De diensten zullen dreigingsgerelateerde informatie verstrekken waarvan zij van oordeel zijn dat deze duidt op een risico voor de luchtvaartveiligheid. Het gaat dan om informatie die reeds voorhanden is vanuit de staande taken, zoals op het gebied van contra-terrorisme en militaire missieondersteuning. Niet-spoedeisende vragen van de luchtvaartmaatschappijen kunnen eveneens in dit overleg worden ingebracht. Afspraken omtrent de invulling van dit overleg zullen, evenals de geactualiseerde afspraken over het delen van concrete dreigingsinformatie (zie het antwoord op vraag 11), binnenkort worden besproken met de Nederlandse luchtvaartmaatschappijen.

De Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (AIVD) beschikte daarnaast al vóór de crash met de MH17 over een uitgebreid relatienetwerk met partijen in de burgerluchtvaartsector. Het bestaan van dit netwerk vloeit voort uit de veiligheidsbevorderende taak van de AIVD. Het kabinet acht dit netwerk een goede basis om vorm te geven aan de aanbeveling van de CTIVD om een eenduidig aanspreekpunt in te richten voor informatievragen vanuit de luchtvaartsector aan de inlichtingen- en veiligheidsdiensten. Hierbij blijft de huidige verantwoordelijkheidsverdeling voor het luchtruim van kracht. Het aanspreekpunt zal door de sector gebruikt kunnen worden voor spoedeisende vragen aan de inlichtingen- en veiligheidsdiensten met een incident-gerelateerd karakter. De Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2002 vormt hierbij het wettelijk kader.

- 42 **Is er voor het uitvoeren van de veiligheidsbevorderende taak van de AIVD met betrekking tot de luchtvaart extra capaciteit vrijgemaakt?** 6
- Antwoord:  
Zie het antwoord op vraag 13.
- 43 **Kunt u toelichten wat u verstaat onder een “incident gerelateerd karakter”?** 6
- Antwoord:  
De term "incidentgerelateerd" verwijst naar een onvoorziene of eerder nog niet publiek bekend geworden gebeurtenis welke noopt tot een snelle duiding vanuit één of beide inlichtingen- en veiligheidsdiensten teneinde de luchtvaartmaatschappijen in staat te stellen op grond van deze initiële duiding hun risicobeoordeling aan te passen. Het neerstorten van een Russische airliner op 31 oktober 2015 in de Sinai kan gelden als een voorbeeld terzake.
- 44 **“De Nederlandse inlichtingen- en veiligheidsdiensten hebben echter geen wettelijke taak om zelfstandig onderzoek te doen naar de mondiale dreiging tegen de burgerluchtvaart.” Er gaan stemmen op om dit te veranderen. Wat is de reactie van de regering hierop?** 7
- Antwoord:  
Zie het antwoord op vraag 37.
- 45 **Zijn er Europese landen die hun inlichtingendiensten wel de wettelijke taak hebben gegeven om zelfstandig onderzoek te doen naar de mondiale dreiging tegen de burgerluchtvaart? Zo ja, welke landen zijn dit en op welke wijze hebben zij deze taak vastgelegd?** 7
- Antwoord:  
Het kabinet is niet bekend met inlichtingen- en veiligheidsdiensten van Europese landen die de wettelijke taak hebben om zelfstandig onderzoek te doen naar de dreiging ten aanzien van het vliegen over conflictgebieden. Landen met een grotere sturing op het gebied van luchtvaartveiligheid, zoals de Verenigde Staten, het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk, beschikken over separate en/of overkoepelende instanties die op basis van openbare informatie en beschikbare inlichtingen dreigings- en/of risicoanalyses maken, zoals het Amerikaanse FAA en de Franse PARAC.
- 46 **Het kabinet zal de aanbevelingen van de OVV over passagiersinformatie betrekken bij de nationale implementatie van de Passenger Name Record richtlijn. Op welke wijze zal dit gebeuren en wanneer kan de Kamer de implementatiewetgeving van de richtlijn tegemoet zien?** 8
- Antwoord:  
Het Europese Parlement moet in een plenaire stemming instemmen met de PNR-richtlijn. Dit is voorzien in de eerste helft van 2016. Daarna moet de richtlijn worden geïmplementeerd in nationale wetgeving. Het kabinet wenst de aanbeveling van de OVV gestand te doen om nabestaanden zo spoedig mogelijk te informeren in het geval van burgerslachtoffers bij een vliegramp. Passagiersgegevens zijn nodig om de identiteit te verifiëren. Bij de nationale implementatie van de PNR-richtlijn wordt bezien op welke wijze het gebruik van

de passagiersgegevens (die worden gevorderd en hierna ontvangen van luchtvaartmaatschappijen) hiertoe kunnen worden gebruikt.

- 47 **De bedoeling is om medio 2016 een Nationaal Crisisplan Vliegtuigongevallen gereed te hebben, gaat dat lukken?** 9

Antwoord:

Ja. Zoals eerder toegezegd, ontvangt uw Kamer een afschrift van dit plan, zodra het gereed is.

- 48 **Het Nationaal Crisisplan Vliegtuigongevallen voorziet onder meer in een multidisciplinair Verificatieteam, dat opereert onder voorzitterschap van het ministerie van Buitenlandse Zaken. De OVV beveelt aan de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (NCTV) de regie over het totale proces te geven (rapport MH17 Passagiersinformatie, p. 83-84). Klopt het dat deze aanbeveling niet wordt opgevolgd? De NCTV valt immers onder de verantwoordelijkheid van het ministerie van Veiligheid en Justitie, niet onder de verantwoordelijkheid van het ministerie van Buitenlandse Zaken?** 9

Antwoord:

De aanbeveling wordt wel opgevolgd. Het ministerie van Buitenlandse Zaken heeft de formele verantwoordelijkheid om een verificatieteam in te richten bij vliegtuigongevallen in het buitenland. Wanneer er sprake is van opschaling naar de nationale crisisstructuur voert de NCTV de regie over het totale proces c.q. bewaakt de samenhang tussen de verschillende activiteiten die plaatsvinden in de crisisrespons. Dit laat onverlet dat deelprocessen zoals het verificatieteam in bepaalde situaties gecoördineerd worden door andere partijen, in dit geval het ministerie van Buitenlandse Zaken.

Ministerie van Veiligheid en Justitie

> Retouradres Postbus 20301 2500 EH Den Haag

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer  
der Staten-Generaal  
Postbus 20018  
2500 EA DEN HAAG

**Minister van Veiligheid en  
Justitie**

Turfmarkt 147  
2511 DP Den Haag  
Postbus 20301  
2500 EH Den Haag  
[www.rijksoverheid.nl/venj](http://www.rijksoverheid.nl/venj)

**Ons kenmerk**  
736443

*Bij beantwoording de datum  
en ons kenmerk vermelden.  
Wilt u slechts één zaak in uw  
brief behandelen.*

Datum 22 februari 2016  
Onderwerp Beantwoording vragen beleidsreactie op 'Evaluatieonderzoek naar de  
crisisbeheersingsorganisatie MH17'

Hierbij bieden wij u de beantwoording aan van de feitelijke vragen die de vaste  
commissie voor Buitenlandse Zaken heeft gesteld aan de ministers van Veiligheid  
en Justitie, van Buitenlandse Zaken en van Defensie over de Beleidsreactie op het  
rapport "Evaluatieonderzoek naar de crisisbeheersingsorganisatie MH17 (d.d. 20  
januari 2015). De vragen zijn op 2 februari 2016 ingediend onder kenmerk  
2016Z00935/2016D04452.

De Minister van Veiligheid en Justitie,

G.A. van der Steur

De Minister van Buitenlandse Zaken,

Bert Koenders

De Minister van Defensie,

J.A. Hennis-Plasschaert

**2016Z00935 Beleidsreactie op rapport "Evaluatieonderzoek naar de crisisbeheersingsorganisatie MH17"**

nr. **Lijst van vragen en antwoorden**

Vastgesteld (*wordt door griffie ingevuld als antwoorden er zijn*)

De vaste commissie voor Buitenlandse Zaken heeft een aantal vragen voorgelegd aan de ministers van Veiligheid en Justitie, van Buitenlandse Zaken en van Defensie over de **Beleidsreactie op het rapport "Evaluatieonderzoek naar de crisisbeheersingsorganisatie MH17"** (2016Z00935).

De daarop door de bewindspersonen gegeven antwoorden zijn hierbij afgedrukt.

Voorzitter van de commissie,  
Eijsink

Griffier van de commissie,  
Van Toor

Nr	Vraag	Bijlage	Blz	van	tot
1	<p><b>In het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) onderzoek staat (p. 100): ‘dat ter plaatse reeds snel bekend is dat het Oekraïense lokale agentschap voor rampenbestrijding (SES) in het rampgebied snel en, in de ogen van functionarissen ter plekke, ook professioneel aanwezig is. Dit is door een vertegenwoordiger van de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE) bericht aan de Nederlandse ambassade in Kiev. Het Landelijke Team Forensische Opsporingsmedewerkers (LTFO) geeft aan dat de lichamen “onder correcte omstandigheden zijn opgeslagen”. Een sleutelinformant constateert echter dat hij na deze melding een sms-bericht van de ambassade ontvangt met de mededeling dat hij zulke woorden niet mag gebruiken en dat dit in Nederland als een groot probleem wordt gezien.’ Kunt u nader toelichten waarom zulke woorden niet mochten worden gebruikt? Wat is er precies gecommuniceerd?</b></p> <p>Antwoord:</p> <p>De ramp vond plaats in een gebied waar zich een gewapend conflict voltrok. Het beeld van de exacte omstandigheden op de rampplek was in de eerste dagen na de ramp mede daarom diffuus. De teamleider van het LTFO heeft in verschillende media bij het aantreffen van de lichamen in de trein in Torez verklaard dat de lichamen en lichaamsdelen goed waren verpakt. Op dat moment was er nog geen duidelijke waarneming van de gehele werkwijze van de lokale hulpverleners, omdat de missie de stoffelijke resten zelf op dat moment nog niet had kunnen bekijken. In de frequente communicatie tussen ambassade en LTFO kwam aan de orde dat het op dat moment nog te vroeg was om publieke uitspraken te doen over de algehele kwaliteit van het werk van de lokale hulpverlening. Het is niet uit te sluiten dat soortgelijke communicatie ook per sms heeft plaatsgevonden, maar de direct betrokkenen hebben aangegeven daar geen herinnering van te hebben. Pas toen in Kharkiv in de daaropvolgende dagen de stoffelijke resten door experts nader onderzocht konden worden ontstond een duidelijk beeld dat de stoffelijke resten naar de in Oekraïne geldende maatstaven professioneel genoeg waren behandeld door lokale hulpverleners.</p>		0		
2	<p><b>Waarom kregen de onderzoekers geen toegang tot de stukken van de ministerraad, terwijl toegezegd was tijdens het plenaire debat over MH17 (d.d. 21/4/2015) dat zij toegang zouden hebben tot alle geheime documenten?</b></p>		0		

Antwoord:

Namens het WODC heeft het onderzoeksteam van Universiteit Twente een evaluatie van de nationale crisisbeheersingsorganisatie MH17 uitgevoerd. De onderzoeksleider heeft bij het ministerie van Algemene Zaken inzage gevraagd in de notulen van de ministerraadsvergaderingen van 23 juli 2014 en 27 juli 2014. Deze inzage is niet verleend. Op grond van art.4, eerste lid, reglement van orde voor de ministerraad (RvO) beraadslaagt en besluit de raad over het algemeen regeringsbeleid en bevordert hij de eenheid van het beleid. Om dat laatste te kunnen verzekeren is het van belang dat bewindspersonen onbelemmerd kunnen spreken in de raad. Vandaar dat in art. 26 RvO de geheimhoudingsplicht wordt geregeld ten aanzien van hetgeen ter vergadering besproken wordt of geschiedt. Daarom zijn de notulen van de Ministerraad als Staatsgeheim Zeer geheim gerubriceerd en pas na 20 jaar toegankelijk voor wetenschappelijk onderzoek. Eerdere inzage in de notulen van de Ministerraad belemmert de vrije meningsvorming binnen het kabinet. Ook de regeling in de wet op de parlementaire enquête is hierop gebaseerd. Na het verzoek heeft het ministerie van Algemene Zaken de onderzoeksleider wel inzage gegeven in “geobjectiverde verslagen” van de ministerraadsvergaderingen van 23 en 27 juli 2014, en 15 augustus 2014. Dit zijn relevante geselecteerde passages uit de notulen die geanonimiseerd zijn. Bovendien zijn alle bewindspersonen afzonderlijk geïnterviewd door het onderzoeksteam en is volledige toegang verleend tot alle Ministeriële Commissie Crisisbeheersing (MCCb)-stukken.

- 3 **Op welk moment kreeg de Koninklijke Marechaussee de passagierslijsten van Malaysian Airlines d.d. 17/7/2014 volgens haar eigen logboeken?** 0

Antwoord:

Volgens het “Geïntegreerd Meldkamer Systeem” van de Koninklijke Marechaussee ontving de surveillance die naar Aviapartner, het afhandelingsbedrijf van Malaysia Airlines, was gestuurd de – niet geverifieerde – passagierslijst op 17 juli 2014 om 18.14 uur. Deze lijst bevatte slechts de volgende gegevens: een achternaam, voorletters, geslacht (male, female, child) en stoelnummer. De lijst bevatte geen verdere identificerende informatie. Ook was in dat stadium nog niet zeker gesteld dat de personen op de lijst zich daadwerkelijk aan boord bevonden, dan wel was nog niet uitgesloten dat er zich nog andere passagiers aan boord bevonden anders dan de personen vermeld op de lijst. Deze lijst is toen niet gedeeld met het Nationaal Crisiscentrum (NCC), dat ontving diezelfde lijst voor het eerst om 20.14 uur van Malaysia Airlines.

- 4 **Wat is er met de informatie dat de SES de slachtoffers op nette en professionele wijze geborgd had gebeurd toen deze informatie bij het centrum binnenkwam?** 0

Antwoord:

Deze informatie is na validering langs verschillende kanalen doorgegeven aan de Interdepartementale en Ministeriële Commissie Crisisbeheersing (ICCb en MCCb). Het is van belang te melden dat ook na de eerste inzet van de SES lichaamsdelen en persoonlijke bezittingen op het rampterrein achter waren gebleven.

- 5 **Is die informatie doorgegeven aan de toenmalige minister van Buitenlandse Zaken, zijn staf of de Permanente Vertegenwoordiging van Nederland bij de Verenigde Naties (VN) voordat de toenmalige minister van Buitenlandse Zaken speech gaf bij de VN-Veiligheidsraad?** 0

Antwoord:

De minister van Buitenlandse Zaken gaf in New York een weergave van de bij hem bekende informatie op 21 juli 2014. Zoals aangegeven bij het antwoord op vraag 1 ontstond een duidelijk beeld dat de stoffelijke resten naar de in Oekraïne geldende maatstaven professioneel genoeg waren behandeld door lokale hulpverleners pas toen de stoffelijke resten door experts nader onderzocht konden worden na aankomst in Kharkiv op 22 juli 2014.

- 6 **Heeft de Nederlandse regering toestemming gegeven aan de Onderzoeksraad voor Veiligheid (OVV) om het onderzoek te doen? Welk overleg heeft daarover plaatsgevonden?** 0

Antwoord:

Nee, de OVV werkt onafhankelijk op basis van de Rijkswet Onderzoeksraad voor Veiligheid en het verdrag van Chicago. Overigens zijn de overeenkomst tussen de NBBAAI en de Onderzoeksraad voor Veiligheid (bijlage D) inzake de overdracht van het Onderzoek en de MoU tussen Oekraïne en Nederland (bijlage C) opgenomen in het rapport 'MH17 Onderzoeksverantwoording'.

- 7 **Bent u bereid om de interviews van de onderzoekers met bewindspersonen ter inzage te geven aan de leden van de Tweede Kamer?** 0

Antwoord:

Nee. Die informatie is eigendom van het onderzoeksteam van de Universiteit van Twente en het WODC. Het onderzoeksteam van de Universiteit Twente heeft 46 'sleutelinformanten' gesproken, waaronder bewindspersonen. Voor alle interviews die zijn afgenomen is een specifiek informatieprotocol gevolgd in de vorm van werkafspraken.

Wat betreft de vertrouwelijkheid zijn afspraken gemaakt over de verwerking van de interviews: Voorafgaand aan de interviews hebben alle geïnterviewden de toezegging gekregen dat het gesprek strikt vertrouwelijk zou zijn en blijven. Dit is een afspraak tussen de onderzoekers van de Universiteit Twente en elke afzonderlijke geïnterviewde. De interviews zijn niet opgenomen. Van de interviews zijn schriftelijke verslagen gemaakt door de onderzoekers. De schriftelijke aantekeningen op basis waarvan het verslag is opgesteld, doen verslag van een strikt vertrouwelijk gesprek en zijn daarom door de Universiteit Twente gerubriceerd (zij hebben het predicaat 'vertrouwelijk' gekregen). Het verslag is vervolgens naar de geïnterviewde sleutelinformant gestuurd ter correctie van feitelijke onjuistheden en voor mogelijke aanvullingen. In het uiteindelijke gespreksverslag is meestal gerapporteerd over vertrouwelijke, persoonlijke beleidsopvattingen van geïnterviewde functionarissen. Gezien het strikt vertrouwelijke karakter van het interview zijn de verslagen zelf eveneens gerubriceerd door de Universiteit Twente.

De schriftelijke aantekeningen van de onderzoekers en het verslag worden uitsluitend bewaard, ook na afronding van het onderzoek, met het oog op de wetenschappelijke controleerbaarheid van het onderzoek. Daartoe zijn de schriftelijke aantekeningen en het verslag alleen onder strikte voorwaarden van geheimhouding toegankelijk en uitsluitend vanuit het oogmerk om de wetenschappelijke validiteit / kwaliteit te controleren. De verslagen worden dus niet voor de Kamer openbaar gemaakt of vertrouwelijk ter inzage gelegd, omdat dit strijdig is met de afspraak tussen de Universiteit Twente en de geïnterviewden dat hun verslag enkel voor wetenschappelijke controleerbaarheid zou kunnen worden ingezien, zoals gebruikelijk is bij wetenschappelijk onderzoek in een gevoelige setting als deze.

Dat is de afspraak die is gemaakt tussen de onderzoekers van de Universiteit

Twente en de geïnterviewden en daar kan het kabinet niet in treden.

De sleutelinformanten is beloofd dat er niet zal worden geciteerd uit de interviews en dat uitspraken in de interviews niet op naar sleutelinformanten herleidbare wijze in het rapport werden opgenomen.<sup>1</sup> Alle onderzoekers die betrokken waren bij het evaluatieonderzoek hebben een geheimhoudingsverklaring ondertekend. De onderzoeksprotocollen zijn eerder aan uw Kamer gestuurd, per brief van 15 december 2015 (kenmerk 33 997, nr. 54).

- 8 **Is het niet bizar dat het dat het kabinet zelf vaststelt dat de interviews met de bewindspersonen geheim zijn, dat het kabinet aan de Kamer belooft om het interviewprotocol op te sturen waarin dat geregeld is, dat niet doet en er op deze manier in slaagt de eigen opvattingen volledig geheim te houden?** 0

Antwoord:

De door het onderzoeksteam opgestelde en gehanteerde onderzoeksprotocollen zijn uw Kamer toegestuurd bij de brief van 15 december 2015 (kenmerk 33 997, nr. 54).

- 9 **Is er een aanwezigheidsregistratie bijgehouden bij de Interdepartementale Commissie Crisisbeheersing (ICCB)? Zo nee, waarom niet?** 0

Antwoord:

Ja, er is een aanwezigheidsregistratie bijgehouden van de ICCB's voor de vliegramp met MH17. Van de overleggen in de eerste week na 17 juli 2014 ontbreken de aanwezigheidslijsten. Sindsdien is er meer aandacht voor aanwezigheidsregistratie en archivering bij ICCB's, om hier in de toekomst geen onduidelijkheid over te laten bestaan.

- 10 **Kunt u aangeven of u toezeggingen of beloftes gedaan heeft aan Oekraïne in het kader van onderzoeken?** 0

Antwoord:

Voor wat betreft het onderzoek door de OVV zijn geen andere toezeggingen of beloftes gedaan anders dan neergelegd in het Memorandum of Understanding dat de ministers van Buitenlandse Zaken van Nederland en Oekraïne op 24 juli 2014 hebben getekend (zie bijlage C in de Onderzoeksverantwoording over de MH 17 van de OVV).

Voor wat betreft het strafrechtelijk onderzoek zijn geen andere toezeggingen of beloftes gedaan dan neergelegd in de overeenkomst tot het instellen van een gemeenschappelijk onderzoeksteam (JIT) die door een vertegenwoordiger van het Openbaar Ministerie is getekend. De afspraken in deze overeenkomst gelden voor alle deelnemers aan het JIT.

- 11 **Hoe beoordeelt u het feit dat Nederland zelf geen enkele informatie op de International Civil Aviation Organization (ICAO) website geplaatst heeft?** 0

Antwoord:

De reden hiervoor is dat tot op heden de Nederlandse overheid niet de beschikking had of heeft gekregen over concrete dreigingsinformatie (die risico's met betrekking tot de vliegveiligheid met zich mee bracht) die zich leent voor

<sup>1</sup> Rapport Evaluatie nationale crisisbeheersingsorganisatie vlucht MH17, R. Torenvlied e.a., Universiteit Twente 2015, pagina 60



openbaarmaking via de ICAO website.

- 12 **Hoe lang duurt het op dit moment gemiddeld voordat een melding op de ICAO-website verschijnt?** 0

Antwoord:

Indien een land informatie over het eigen luchtruim aanbiedt kan ICAO dit meteen plaatsen op de website. Wanneer een land informatie aandraagt over het luchtruim van een ander land of over luchtruim waar een ander land volgens ICAO afspraken de verplichting tot het voorzien in luchtverkeersdienstverlening op zich heeft genomen, zal ICAO eerst het betrokken land verzoeken om binnen 72 uur te reageren op deze informatie. Niet eerder dan nadat deze 72 uur zijn verstreken zal de informatie door ICAO worden geplaatst op de website.

- 13 **Was u op de hoogte van het niet functioneren van de radar in Oekraïne?** 0

Antwoord:

Nee. Dat was op 17 juli 2014 niet bekend.

- 14 **Hoe beoordeelt u dat de Algemene Inlichtingen en Veiligheidsdienst (AIVD) geen enkele informatie had dat ofwel de rebellen ofwel de Russen operationele BUK-systemen hadden?** 0

Antwoord:

In het rapport van de CTIVD, dat integraal is opgenomen in het eindrapport van de OVV, wordt uitgebreid ingegaan op het kennisniveau van de AIVD en de opdrachtstelling die daaraan ten grondslag heeft gelegen (OVV-rapport, bijlage T, pagina 146). Daarbij is door de CTIVD opgemerkt dat het AIVD-onderzoek naar Rusland voortkwam uit het Aanwijzingsbesluit buitenland. Tevens merkt de CTIVD op dat in de periode van 1 januari t/m 17 juli 2014 een team van de AIVD onderzoek deed naar onderwerpen die te relateren zijn aan de binnenlandse, buitenlandse en energiepolitiek van Rusland. Hierbij keek het team vooral naar de Russische politieke intenties en de Russische geopolitiek, vooral de relaties met Nederland, EU, NAVO en met buurlanden als Oekraïne. Er lag voor de AIVD geen aparte onderzoeksopdracht die op Oekraïne was gericht. De escalatie van het conflict en de raakvlakken met Europese en Nederlandse belangen leidden ertoe dat het ministerie van Buitenlandse Zaken de AIVD in maart 2014 verzocht ook te rapporteren over de ontwikkelingen in de politieke kringen in Oekraïne. De focus van het team lag in de periode voor de crash bij het politieke krachtenveld in Oekraïne en de Russische invloed hierop. Hierbij is van belang op te merken dat het team van de AIVD geen informatie verzamelde over de militaire capaciteiten van de betrokken partijen bij het conflict in Oost-Oekraïne. Zie tevens het antwoord op vraag 3 van de vragen over de Beleidsreactie Onderzoeksrapporten MH17 Onderzoeksraad voor Veiligheid (33997-56/2016D04434).

- 15 **Hoe beoordeelt u het feit dat de OVV meedeelde aan de Kamer dat niet ontzierend geweest zou zijn als de regering de Kiev-briefing uit zichzelf overhandigd zou hebben?** 0

Antwoord:

Het kabinet heeft het bewuste verslag zo spoedig mogelijk ter beschikking gesteld aan de OVV nadat deze daarom vroeg ten behoeve van het lopende en onafhankelijke onderzoek. Zoals eerder toegelicht betrof het overleg op 14 juli 2014 géén bijeenkomst over de veiligheid van het luchtruim, maar een

bijeenkomst over de algemene politieke ontwikkelingen en de rol van Rusland bij het conflict.

- 16 **Is er overleg geweest tussen het kabinet en de OVV over het niet verkrijgen van radargegevens tijdens het onderzoek? Zo ja, kunt u toelichten hoe en wanneer?** 0

Antwoord:

Nee, hierover heeft geen overleg plaatsgevonden. De OVV heeft zijn werkzaamheden volledig onafhankelijk uitgevoerd, conform de bepalingen uit Annex 13 (artikel 5.12) ICAO, alsook conform bepalingen uit de Rijkswet Onderzoeksraad voor veiligheid.

- 17 **Waarom werden de notulen van de ministerraad geheim gehouden voor de onderzoekers van de Universiteit Twente?** 0

Antwoord:

Zie het antwoord op vraag 2.

- 18 **Waarom acht u het noodzakelijk dat de gespreksverslagen met de ministers en hoge ambtenaren geheim blijven? Waarom heeft u deze vertrouwelijkheid gegarandeerd aan de geïnterviewden?** 0

Antwoord:

Zie het antwoord op vraag 7.

- 19 **Waarom is de toenmalig minister van Buitenlandse Zaken tijdens de eerste dagen na de aanslag op de MH17 niet naar Rusland gevlogen om daar een doorbraak te creëren op het gebied van de repatriëring?** 3

Antwoord:

Prioriteit werd gegeven aan het verkrijgen van internationale steun voor de Nederlandse inzet bij de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties (VNVR), waarvan ook Rusland deel uitmaakt. De VNVR resolutie 2166 heeft zich als essentieel bewezen in het afdwingen van medewerking van de betrokken landen. In de eerste dagen was er daarnaast direct telefonisch contact met Rusland op het hoogste niveau.

- 20 **Uit het rapport valt te lezen dat de vlucht met de handvuurwapens voor politiemensen en marechaussee terug is gezonden naar Nederland. Waarom heeft u deze informatie nooit naar de Kamer gestuurd? Wie is verantwoordelijk voor deze fout? Welke gevolgen had dit kunnen hebben voor de veiligheid van onze mensen in het rampgebied?** 7

Antwoord:

Uit voorzorg is aanvankelijk gekozen voor het invliegen van handvuurwapens. Bij de uiteindelijke uitvoering van de operatie ter plaatse is ervoor gekozen, om operationele redenen, ongewapend op te treden teneinde mogelijke escalatie te voorkomen.

- 21 **Hoe verklaart u dat ongeveer een derde van de nabestaanden aangeeft nooit een formeel bericht te hebben ontvangen dat hun dierbaren zich op 17 juli** 9

**2014 aan boord bevonden van vlucht MH17 naar Kuala Lumpur?**

Antwoord:

De onderzoekers van de Universiteit Twente constateren dat een derde van de geïnterviewde nabestaanden heeft aangegeven geen formeel bericht te hebben ontvangen dat hun dierbaren zich aan boord van vlucht MH17 bevonden. Alle nabestaanden zijn bezocht door een familierechercheur. Bij een deel van de nabestaanden is dit na zondag 20 juli 2014 gebeurd omdat pas toen de nabestaandenlijst volledig was. Een aantal geïnterviewde nabestaanden had behoefte aan een bevoegd gezag namens de overheid dat hen formeel mededeelt dat hun dierbare aan boord zat. Het huidige protocol was er niet op ingericht dat nabestaanden (anders dan een bezoek van de familierechercheurs aan de familie) een formeel bericht krijgen over het aan boord zijn van hun dierbare. Het kabinet betreurt het dat nabestaanden dat als vervelend hebben ervaren. Een officiële verklaring van het overlijden is pas later, toen het overlijden onomstotelijk was vastgesteld (overlijdensakte), door het bevoegd gezag namens de overheid afgegeven aan de nabestaanden van alle slachtoffers.

[redacted] BD/WODC/EWB

---

**Van:** [redacted]@utwente.nl  
**Verzonden:** maandag 22 februari 2016 14:31  
**Aan:** [redacted]@utwente.nl; [redacted]@utwente.nl; [redacted]@cdh.leidenuniv.nl; [redacted]@utwente.nl;  
[redacted]@utwente.nl  
**CC:** [redacted] BD/WODC/EWB  
**Onderwerp:** Antwoorden kanervragen  
**Bijlagen:** pport\_.pdf

Hallo allemaal,

Ter info. Lees goed en gelieve voorlopig geen publieke reacties te doen. [redacted]

[redacted]

Groeten, Rene

Kind regards / vriendelijke groeten,

René Torenvlied,  
Professor of public management

Sent from my Samsung mobile. Apologies for typos